

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SYDFYN OG ØERNE

SYDFYN OG ØERNE

SYDFYN OG ØERNE

TURISTFORENINGEN FOR DANMARK
AARBOG 1949

REDIGERET AF KRISTJAN BURE

KØBENHAVN
EGMONT H. PETERSENS KGL. HOF-BOGTRYKKERI
1949

DENNE BOG ER SAT MED GARAMOND
OG TRYKT I
50.000 EKSEMPLARER
I EGMONT H. PETERSENS KGL. HOF-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

OMSLAG: SIKKER HANSEN

I N D H O L D

<i>Forfatteren Olaf Andersen:</i>	
<i>Sydfyns Natur og Befolkning</i>	<i>Side 9</i>
 <i>Redaktør Herm. Borgstrup:</i>	
<i>Langeland</i>	<i>Side 23</i>
 <i>Forfatteren Tom Kristensen:</i>	
<i>Taasinge og Thurø</i>	<i>Side 43</i>
 <i>Redaktør Svend Eilersgaard:</i>	
<i>Svendborg</i>	<i>Side 71</i>
 <i>Redaktør Anker Kirkeby:</i>	
<i>Ærø</i>	<i>Side 87</i>
 <i>Forfatteren Aage Rasmussen:</i>	
<i>Faaborg og Omegn</i>	<i>Side 107</i>
 <i>Direktør Holger Rasmussen:</i>	
<i>Faaborg Museum og de fynske Malere</i>	<i>Side 121</i>
 <i>Redaktør Ib Paulsen:</i>	
<i>Fra det fynske Øhav</i>	<i>Side 139</i>

KORT OVER SYDFYN OG ØERNE

*Turistforeningen for Danmarks Aarbog
for 1950 vil omhandle Hardsyssel.*

*Kysten ved Lundeberg, ægte sydfynsk landskab med bøgeskoven
lige ud til stranden.*

FOT. D. G. U.

SYDFYNS NATUR OG BEFOLKNING

Af OLAF ANDERSEN

SYDFYNS hører til de egne i Danmark der ligesom har faaet »blaat Stempel« og i den almindelige bevidsthed er kommen til at staa i et poetisk forklaret skær. Der er en umiddelbart henførende klang i navne som Svendborgsund og Svanninge Bakker. Johannes Jørgensens digte har gydt en sølvhinde af dugget vemod og stavnsbunden længsel over sundet og skovene ved hans hjemby. Og Mads Hansens jævne sange har i den gængse forestilling om Sydfyn nedfældet det romantiske landskabsbillede man med et lidt fladtraadt ord kalder »idyllen«, som det egentlige og afgørende træk i egnens ansigt.

For de fleste danske tegner Sydfyn sig som landet med de bløde bakkefald, skovene der vokser lige ud til vandet, de frodige marker indrammet af levende hegn — landet med blomsterduft og nattergalesang, med hvide bindingsværks gaarde, stolte herreborge og købstæder der spejler deres røde tage i blanke sunde.

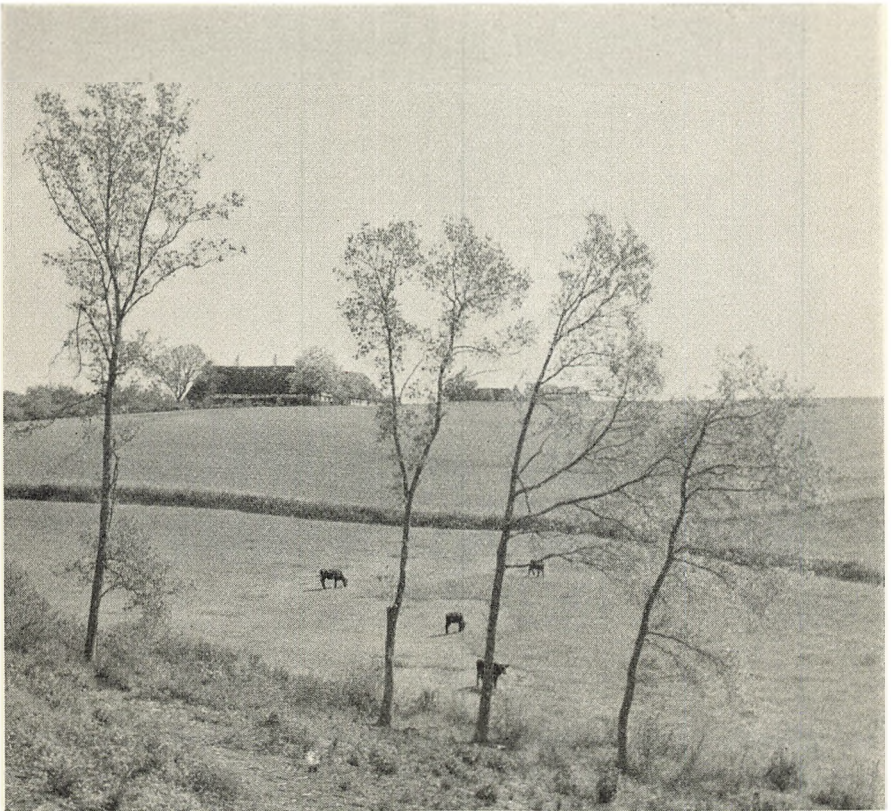

FOT.: GEORG PEE

De stævnede alleer har deres egen skønhed, baade ved lovspring og naar det tunge bladhæng lægger sin skygge over vejene.

Dette egnsbillede kendes fra talrige malerier. Men der er ogsaa lærredet som røber, at virkeligheden ikke er slet saa ensporet. Paa Fritz Sybergs navnkundige »Aftenleg i de fynske bjerge« toner bakkerne frem i dyster vælde, lyngklædte og alvorsfulde, og paa samme tid ombølget af sommernattens trolddom. Andre malerier paa Faaborg museum viser tilsvarende djærve træk. Og paa stiftsmusæet i Odense hænger landskaber — malet af ældre fynske kunstnere — som i oprindelig kraft og urørt herlighed ikke staar tilbage for Jyllands.

Over Jens Birkholms »Udsigt fra Lerbjerg« hviler en let solskinsdis. Store, blomstrende lyngbakker rejser sig i midten af billedet, dog ses det at naaletræsplantning er ifærd med at rykke ind. Og noget lignende gælder om Peter Hansens »Landskab ved Lerbjerg«. Her er de samme pragtfulde lyngbakker med enkelte træ- og buskvækster og lidt nyplantning. Der falder lange aftenskygger henover en skraaning hvor fem

Men det sydfynske landskab præges ogsaa af de fritstaaende, lette træer, af de levende hegn og de velholdte marker.

FOT.: GEORG PEE

køer gør sig tilgode med sparsomt græs. Bankernes stolte linjer træder mægtigt frem mod en aftenhimmel med gyldentkantede skyer. Saadanne furede træk har Sydfyn ejet saa sent som i tiden omkring aarhundredskiftet. Siden da er det sydfynske Lyngland for en stor del blevet forvandlet til naaleskov. Kulturlandskabet er rykket frem paa bekostning af de mere oprindelige og storladne træk. Men endnu er bjærgenes bølgende rygning et magtfuldt indslag i de leende sydfynske landskabsbilleder. Endnu danner de en stolt og myndig baggrund for det smilende kulturland, endnu raader i vide strøg af Sydfyn skifte-spillet mellem styrke og ynde, alvor og smil, mellem natur og kultur. Og kanhænde det blandt andet er denne frugtbare modsætning som har givet fynske malere den usminkede friskhed og karske mandighed der lige fra Fritz Syberg og Peter Hansen har sat sit præg paa hele retningen fremover.

FOT.: GEORG PEE

*Der er ikke alene blomster udenfor husene paa Sydfyn og Øerne,
men selv de fattigste vinduer er smykket med blomster.*

Det sydfynske landskabs stemning, den sjælelige stemthed det uvilkaarlig aflejrer i sindet, staar næsten overalt i sammenhæng med det nære samspil der udfolder sig mellem land og strand. Vi kender noget lignende fra saa mange andre strøg af vort havomflydte land. Men her nede har det, grundet paa naturforholdene, sin særegne, liflige tone. Se paa kortet, og De vil faa et indtryk af, hvor rigt og mangfoldigt dette samspil arter sig! I Faaborgeggen er kysterne stærkt fligede og indskaarne, bugter og vige, odder og næs skifter i det uendelige. Henimod Svendborg blir omridsene mere enkle, til gengæld rykker her øerne tæt ind paa livet af moderlandet, adskilt derfra ved slyngede sunde, og opefter langs bæltet blir kystlinjen endnu jævnere. Fra stranden hæver jordsmonnet sig næsten overalt i bølger indefter, saa man i et bredere eller smallere bælte stadig har havet for øje, paa sine steder med vældige synsdybder. Oppe i bjærgene ser man det slynge sig om landet, næsten som en halvring. Andre steder dukker det frem i blink paa blink, dølger sig bag svungne banker og aabenbarer sig paany i al sin daerende friskhed.

Og hvilket hav! Den fynske øgaard rummer en flaade af store og smaa sejlere, af grønne, bølgende øer der fortoner sig med nye linjer for

hvert nyt staasted, af lave kyster og bratte klinter der i aften og morgensol lyser som røde sejl, og af langvejs blaanende fjærner lande: Lange-land, Ærø, Als, Sønderjylland. Det nære og det fjærne indgaar over hele dette omraade en vidunderlig forbindelse.

Dette rige samspil har naturligvis sat mærker i befolkningens liv og lynne. Svendborg er fra gammel tid en udpræget søfartsby, Turø skipperøen og Troense skipperbyen. Langs kysterne vrimler det af fiskerlejer og udskibningssteder. Adskillige mindre landbrugere er tillige fiskere og har livet igennem følt en saa uimodstaaelig dragning mod søen, at de selv højt oppe i aarene har haft ondt ved at slippe den.

Havet er et af de stærkeste indslag i Sydfyns natur. Men saa mangeartet er dette rigt velsignede stykke Danmark, at det ogsaa rummer modsæningen: den udprægede indlandsstemning. Vandrer man i en af de store, dejlige herregaardsparker, kan man føle sig henflyttet til en verden for sig, langt, langt borte fra strand og havbryn. Og i de store godsers miledybe skove stemmes sindet af en uendelighedsfølelse som har en helt anden tone over sig, mørkere og mere løndomsfuld, end

Sallinge kro. Med den smukt rundede kvist over indgangen udfolder bindingsværket sig paa en gang livfuldt og regelret.

FOT.: HERLUF LYKKE

den havet fremkalder. Saa meget friere aander man, naar stammerne aabner sig for en blinkende indsø eller for straalende vidsyn over mægtige, rigt vekslende landskaber.

Danmark er landet hvor »det bølger allevegne imod fjærne himmelbryn«. Sydfyn ikke mindst: markerne gynger, vejene gaar i buer og sving. Den fremmede vil allerede under sin færden ad jærnvej eller landevej fornemme færdselsaarenes rytme som en del af landskabets egenart. Sydfyn vil forekomme ham som et stykke levende musik. Jærnbanerne snor og slynger sig som om de helst skulde om ved hvermands dør. Og vel er der vejstrækninger som i de senere aar er rettet ud efter den lige linje, men de allerfleste steder staar vejens rytme i samklang med landskabets. Vejene synger. Overalt og i alt møder man det evigt bølgende og vuggende spil: i aaløbenes naturlige krumninger, i landskabets legende blide eller magtfuldt strænge linjer, i samspillet mellem jord og hav, i de levende hegns og de mandigt skønne stengærders følgeskab med jordsmonnets bølger, i ludende bindingsværks gaardes mygt afrundede hjørner og i de gamle havers bugtede gange der har det som i Sophus Claussens oversættelse af Shelleys vidunderlige digt »Den følende blomst«:

Og alle de slyngede stier som drog
hen gennem haven paa æventyrtog
snart pludselig aabne for sol og vejr,
snart tabt under grene og blomstrende træer ...

Et enkelt sted har jeg set et morsomt eksempel paa, at selv et ærværdigt kirkehus er blevet indpasset i jordsmonnet, saa det slutter sig nøje til dets luner, som en afstøbning til sin støbeform. Kommer man ind paa Ulbølle kirkegaard, gribes man af overraskelse ved at staa paa en høj og stejl banke der uventet løfter sig over det omliggende jævne land. Men en endnu større overraskelse har man tilbage. Det viser sig nemlig, at kirkens syldsten ikke ligger vandret, men i en svungen bue, højest i midten, lavest i øst og vest. Med andre ord: sokkelen følger paa det nøjeste kirkebakkens kraftige runding. Det kan maaske tolkes som et vidnesbyrd om, at de middelalderlige haandværksfolk har villet slippe let henover arbejdet. Men jeg kunde godt tænke mig en anden forklaring: de kan ha handlet ud fra en rent selvfølgelig indstilling, den bølgende rytme kan være gaaet dem i blodet, saa de rent uvilkaarlig har fundet det naturligt at afstemme sylden efter selve jordsmonnet.

Et sted i Sydfyn hvor jeg havde talt i den stedlige husmandsforening, kom jeg til at bo i et husmandshjem. Det laa ualmindelig højt og smukt. Til alle sider gik landet i stærke bølger, og gennem vinduerne kunne jeg se milelangt bortover vældige bakkefald til grønne øer og blaa sunde. Uvilkaarlig brast det mig ud af munden: Hvor I dog bor kønt her!

Konen i huset gav mig det ikke usædvanlige svar: Ja, det siger alle som kommer her. Men vi som færdes her til daglig, vi har ikke saa let ved at faa øje paa skønheden.

Hermed vilde jeg dog ikke slaa mig til taals. Jeg tog ikke forklaringen helt for gode varer. Jeg vidste noget om den blufærdighed hvormed mange jævne mennesker dækker over deres inderste følelser. Saa gav jeg mig til at snakke med folkene om den glæde de maatte ha af det store, dejlige landskab der laa og smilede til dem lige fra de stod op om morgenen, til de gik til hvile om aftenen. Og længe varede det ikke, før de havde fundet melodien. Det var som en skorpe brast om de to menneskers indre. Lige saa tilbageholdende de havde været i førstningen, lige saa varmt og umiddelbart gav de nu udtryk for en dyb og ægte glæde over hjemmet og dets herlige omgivelser. Jeg fik en uomtvistelig fornemmelse af, at de saa meget mere og meget klarere, end de lige straks vilde være ved.

Saadan er dansk bondesind, og saadan er fynsk lynne. Man blotter sig ikke med det samme. Man udleverer ikke sine inderste og varmeste følelser til den første den bedste. Men er isen brudt, aabenbarer der sig en dybtgaaende sammenhæng mellem natur og bondesind. Et samspil som giver sig udslag baade i den ydre virkelighed og i noget rent sjæleligt.

Glæden over naturen ligger dybt i sydfynske sind. En halv snes unge piger fra almindelige hjem havde deltaget i et kursus i syning. En aften — det var i september maaned — blev de enige om at gaa en tur op i Svanninge Bakker. Og heroppe hvor land og hav aabnede sig for dem i milevid herlighed, blev de saa grebne af hvad de saa og hørte, at al samtale forstummede. De lyng- og skovklædte banker, markernes varme farver og bæltets blaa runding tilligemed fuglenes sagte pippen gjorde dem saa stille som mus, det varede længe, inden nogen af dem sa et ord, de glemte alt andet for at give sig hen i den stemning der tog dem fangen.

— Det er ingen ringe kunst at sammensmælte hjem og land, at afstemme menneskets værk efter naturens. Men i denne kunst har fynboen været noget af en mester. Han har ejet det taalmod, den sans for enkeltheder,

FOT.: JONAS

Landskaber fra Svendborg-egnen med typiske sydfynske bakker

den jævne og stadige myreflid der skal til for at faa noget kønt ud af hverdagen og dens ramme. Lysten til at omgive sig med blomster og grønt, til at dykke ned i et væld af funkklende farver har været med til at skabe den lyse og lunende stemning der ligger i luften omkring de hegnede fynske hjem.

Denne trang til at hegne og hygge kan føre for vidt, som hvor træerne faar lov til at stænge for sol og luft — det ser man ikke saa sjældent — eller den kan stivne i sirlighed og velplejet pænhed. Men den kan ogsaa folde sig ud i en tryllekraft som faar den fremmede til at overgive sig uden forbehold af nogen art.

Jeg kom en dag til et bysamfund i Sydbyn som er en blanding af stationsby og gammeldags landsby. Jeg tør ingenlunde paastaa at denne sammensætning har faaet et heldigere udfald her end saa mange andre steder. Cementtagenes fade, blegrøde farvetone er det nu engang ikke muligt at indføje harmonisk i billedet af straatage og bindingsværk. Bedre er det heller ikke med de tilfældigheder som har præget opførelsen af mange huse i voksende stationsbyer og landsbyer, alle disse

og med levende hegn og trævækst langs markskellene.

FOT.: JONALS

fremspring og hjørner i to stokværk og striber og streger og vinduer af forskellige former, eller andre velmente men lidet vellykkede forsøg paa kunstig oppyntning. Byen der her er tale om var ikke helt fri for skønhedsfejl af denne art. Ikke desto mindre færdedes jeg ad dens veje og gyder med en umiskendelig følelse af velvære og hygge. Og jeg blev snart klar over aarsagen: det var den hjemlige havekunst der forskønnede hele byen og tog mig fangen i sit net: de mange dejlige blomster, de grønne plæner, duften og fuglesangen, fremfor alt de smukt klippede hække der indrammede alle haver og blev ved at følge mig, som om de aldrig vilde høre op.

Kærlighed til blomster og træer, sans for orden og hygge, lyst til at mejsle, forme og forædle ligger fynboen i blodet. Som faa andre mestrer han brugen af en tjørnesaks; ingen steder finder man saa fint klippede hække, hist og her med buer, portaler eller kupler, ikke altid lige smagfuldt, somme tider lidt overdrevent — vildskud møder man her som andetsteds — men altid vidnesbyrd om en umiskendelig skaber- og skønhedsglæde.

En mild og fugtig forarsaften, ved den tid da paaskeliljerne blomstrer, vil man overalt i fynske landsbyer høre rivens lette skrabelyd blande sig med solsortens fløjten. Der er travlhed omkring alle hushjørner, en stilfærdig og vennesæl travlhed, aldrig rastløs og jagende, snarere med noget summende og nynnende over sig. Ved pinsetid ligger gaarde og huse for det meste nykalkede og nystrøgne, skinnende som af nyvasket blankhed. Og sommeren igennem kan man finde hjem efter hjem indspundet i blomster og løv, gangene skuffede og revne, mark og have holdt rene for ugræs, hækkene klippede i rette tid og paa rette maade. Paa brostenene langs husmuren faar intet græsstraa lov til at titte frem. Det sorttjærede eller brunrødt afstolpede bindingsværk er en fryd for øjet, som det ligger i flimrende sollys eller i blaanende skygge, paa en gang enkelt og roligt, regelret og ligevægtigt, og samtidig rigt udmønstret, mangfoldigt og skiftende — et varmende smil, et muntert haandslag til den fremmede der kommer med aabne sanser og aabent sind.

Naar frugttræerne springer ud og gaarde og huse ligger druknet i et rød-mende blomsterhav, er en sydfynsk landsby en hel aabenbaring af skønhed, en drøm i hvidt, et æventyr som varer en ugestid eller deromkring. Og dette æventyr møder man lige saavel ved de mindre som ved de større hjem.

Der har været en tid — er den forresten helt ovre? — da smaafolk var henvist til de bageste marker, naar de skulde sætte bo. En halvfugtig grund i kanten af en mose, en sandet og stenet udmark, det var stedet hvor en husmand eller daglejer fik lov til at rejse sin hytte. Endnu i vore dage er der pletter i landet — jeg tænker især paa visse sjællandske herregaardsegne — hvor udstrakte mosedrag ligger omkranset af hele hyttelandsbyer. De staar der som for et halvt aarhundrede eller endnu længere siden, ikke uden en vis rørende fattigmands-ynde, men med underlig forkomne, næsten hærgede træer, sært nøgne og vindaabne, smaat med træer, smaat med blomster, et frysende skær af armod.

Her paa Fyn forekommer hytterne ogsaa, om end i langt mindre tal end hinsides Storebælt. Men hvor de findes, slaar det næsten aldrig fejl, at folkene hygger sig det bedste de har lært. Saadan et lillebitte fynsk hus kan gemme sig saa lunt under sin banke, med sus af svajende rør ude fra mosen og lærkesang over skorstenen, med det stejle straatag skraanende ned over den lille tilbygning ved gavlen (»koven«), halvt skjult af træer og med stokroser op ad de hvidkalkede mure. Fra den lave skorsten kvulmer tørverøgen i en blaa og bugtet stribe, ofte har den ondt ved at stige tilvejs, og i mørke aftener tændes petroleumslampen i det ensomme hus langt borte fra alfarvej. Er der fattigdom til huse, har den i hvert fald

ikke evnet at kvæle sindets »digtende trang«. Selv over den sorte mosegrund blomstrer det fynske smil.

Man skal dog ikke nøjes med at glæde sig over hjemmene og deres nærmeste omgivelser. Man skal ulejlige sig ind paa hver eneste kirkegaard ens vej falder forbi. De er alle uden undtagelse med til at udfylde billedet af befolkningens skønhedssans og naturfølelse. I de dødes have skal der synges en lovsang til livet, her skal det gro og blomstre som ingen andre steder. Alle sydfynske kirkegaarde er rene æventyrhaver af blomster i straalende farver.

Denne blomsterhilsen er af betagende virkning. Og dog — skal jeg nævne hvad der midt i al overfloden har efterladt det varigste indtryk, saa blir det noget saare enkelt og usammensat. Da jeg paa Vester Skerninge kirkegaard var paa vej op til kirken, blev jeg staaende henført ved det syn der mødte mig. I det skraanende jordsmon fører en trappe op til vaabenhuset. Paa begge sider voksede blomstrende løvemund og stenurt. Saa enkelt, saa yndefuldt. Det er første gang jeg ser indgangstrappen til en landsbykirke kranset af blomster. Det virker næsten som en indbydelse det ikke er nemt at sige nej til.

Naturligvis kan man ogsaa i Sydfyn falde over tilfælde af bristende samklang mellem natur og menneskeværk. For at blive ved Vester Skerninge: et steds i den langstrakte by staar der op til landevejen et mindesmærke for digteren Mads Hansen. En buste paa en sokkel der synes urimelig høj, omgivet af stedsegrønne træer og udenlandske blomsterplanter, en indfatning der virker underlig dyster og fremmedartet. Hvor helt anderledes hjemligt og naturligt vilde man ikke ha følt det, hvis mindestenen havde været indrammet af hængende fynske pile og af »bondeblomst fra landsbyhave« — ved foraarstide gule paaskeliljer, om sommeren hjerteblomst og nasturtier og gammeldags roser og hvad der nu ellers hørte til i en rigtig bondehave!

Samspillet mellem natur og lynne er en uomtvistelig kendsgærning. Der er for mig heller ingen tvivl om, at de landskabelige omgivelser kan ha en vis indvirkning paa maalføring og stemmeklang. Folk som er vokset op med Vesterhavets dønninger i øret ved dag og ved nat, vil let faa noget brummende i røsten. Sydfynboens stødfri maal med den glidende og nynnende klang er i slægt med det yndefulde i naturen. Sproget her har ikke det djærve tonefald som afspejler sig i Lars Clausens vestfynske digte. Men det sydfynske folkemaal har faaet sit jævne og hjærtevindende udtryk i Mads Hansens »Opvaavni«:

Om mo'eni da fløer di fovle u' me' saj
som om di fo' nattero vil' takke.
Aa gaar je ner ve' bækki en avtenstun' igaj
da æ' de', som bøllerne ku' snakke,
saa hvisker de' saa sælsom' i ellekrattets løv,
hver lille blomst hun nikker mildt o se'er te mej »tøv«.
Je mærker iaar,
i Danmark æ' de' vaar, —
hver lille blomst hun nikker mildt aa se'er te mej »tøv«;
naturen æ fo'a're, e'er je' ha' vaarren døv.

Et landskab kan ogsaa ha en særlig evne til at stemme sindet til sang. Et bølgende jordsmon giver aabenbart flere tilskyndelser til rytmisk og melodisk udløsning for stemninger og følelser end et ensformigt slette-land. Mads Hansen taler om bakkerne og skoven der giver genlyd af sangen bag ploven; men mon ikke omvendt plovmanden opmuntres til at synge ved at høre ekkoet af sin stemme?

Een ting er i hvert fald iøjnefaldende: kærligheden til sang og musik har fra gammel tid haft et af sine arnesteder paa Sydfyn. Der maa være noget om, at en natur som den sydfynske er en frodig vækstbund for toner; det er næsten, som glæden over hjemmet og dets omgivelser har fundet sin naturlige udløsning i sang og strængespil. Hvordan skal man ellers forklare, at foreninger til indøvelse af flerstemmig sang er opstaaet her tidligere end noget andet sted i Danmark (bortset fra købstæderne) og har faaet tilslutning hos menigmand?

Ældst af alle er Horne sang- og musikforening der begyndte sin virksomhed allerede i 1845. Den næste i rækken er Vesterskerninge-Hunstrup sangforening. Mads Hansen vilde samle ungdommen om en sundere og ædlere morskab end den gængse der var plettet af raahed. Hjemme i Hunstrup blev modstanden i form af spot og drillerier snart for stærk, men saa gik Mads Hansen til nabosognet, og Vesterskerninge-Hunstrup sangforening kom i gang 1859. Heller ikke her spændte det af uden modstand, men alle hindringer blev overvundet. De to ældste sangforeninger er stadig i fuldt sving, og det samme gælder Vester Aaby der stiftedes 1868.

I Ulbølle by, lige indenfor kirkegaardsdiget, staar en mindsten for spillemanden og tonedigteren Hans Hansen. Han var Mads Hansens nære ven, blev leder af hans sangforening og satte en række af hans digte i musik. Ved en sangfest i Faaborg i 1869 fik to sange af Mads Hansen med melodier af Hans Hansen deres uropførelse. Det var den før nævnte

FOT.: NATIONALMUSEET

Syddyn og øerne er som det øvrige Danmark oversaaet med smukke kirker, hvis indre ogsaa rummer megen skønhed; her er et hovede fra Hillerslev kirkes rigt udskaarne prædikestol, dateret 1639.

»Opvaavni« og den morsomme »Folkesnak« der begge gjorde mægtig lykke. Hans Hansens toner var da ogsaa i nær forbindelse med det sydfynske, udsprungne af en dyb hjemkærlighed og fortrolighed med egn og lynne — den første et udtryk for naturens og folkelivets vaagnende foraar, den anden for et lyst og tindrende lune.

I nyere tid har det sydfynske musikliv sat saa friske skud som Svendborg private symfoniorkester der i mange aar lededes af grosserer Hans Emil Petersen, og Skaarup-koret som under ledelse af komponisten Oluf Ring spredte glæde landet over ved sine — nu haardt savnede — radioudsendelser af enstemmig folkesang.

Allerede for aartusinder siden levede her mennesker som evnede at skabe noget uforgængeligt og skønt. Dysser og høje staar endnu hist og her som talende vidner om det fineste samspil mellem natur og menneskeand. Og gennem tiderne har denne vekselvirkning ustandselig omformet det naturgivne Sydfyn til det rige og blomstrende kulturlandskab vi nu har taget kending af. Meget er gaaet tabt og meget er vundet under denne vældige udvikling. Lad os haabe at samspillet til de seneste tider vil forme sig saa lempeligt og harmonisk, at de oprindelige grunddrag aldrig helt vil bli udslettet.

FOT.: D. G. U.

En lille smilende sø i de fynske „bjerge“.

FOT.: GOTTLIEB

Langeland har 20 Vindmøller; her er nogle af dem, set paa Vejen fra Simmerbølle til Rudkøbing.

LANGELAND

AF HERM. BORGSTRUP

„Øen, der som smækker Green,
Brudt af den danske Rosenhække,
I Vandet ligger ved en Steen,
Mens idel Knupper den bedække.“
(*Oehlenschläger*)

LANGELAND er den største af de ialt 72 Øer, der ifølge Achton Friis skal høre under Svendborg Amt. Areal 285 km². Eller som det engang hed i Geografitimen for at gøre Lektien lettere: Langeland er 5 Kvadratmil og ligger i dobbelt Forstand midt mellem Møn og Als, der er henholdsvis 4 og 6. Hvad Navnets Oprindelse angaar, giver Øens Form Svaret: Det *lange* Land maaler i Luftlinie fra Franke Klint i Nord til Dovns Klint i Syd sine 54 km. Til Gængæld er Bredden kun fra 4 til 8, bortset fra en Uregelmæssighed i Syd, hvor Ristinge Hale skyder sig over mod Ærø. En anden Uregelmæssighed er en næsten tilsvarende Indskæring, det idylliske Lindelse Nor med de mange Smaaøer og Holme. Rejsen til Langeland kan gøres ad flere Veje, fra Sjælland over Korsør—Lohals, fra Lolland over Nakskov—Spodsbjerg. I denne Omtale vil det dog være rigtigst at begynde ved *Rudkøbing*, Øens Hovedstad i henved 700 Aar og fra Fynssiden den naturlige Indfaldsport til »Rosen-grenen«. En Eventyrrejse er Sejlturen hertil en Sommerdag gennem det smilende Svendborgsund med Thurø og Taasinges skønne Kyster. Snart ser man i det fjerne den lange Kyststribе, skimter Skovene omkring Tranekær og Egeløkke og som smaa Silhouetter Nordlandets Kirker og Møller. Kort efter dukker Rudkøbing frem bag Pynten ved Vemmenæs

og byder venligt smilende velkommen med Solglimt over de røde Tage, der grupperer sig saa smukt om Byens karakteristiske dobbelte Vartegn, det høje Kirkespir og Bymøllen paa den gamle Fæstnings-Bastion.

Og saa er vi i Langelands Hovedstad. Der er Duft af Holbergtiden over den gamle Købing med den rige Historie, selv om den forlængst har sprængt Rammerne for Fæstningsvolden fra Svenskekrigens Tid. Typisk for ældre Tidens Bebyggelse er de krogede Gader og de mange pyntelige Smaahuse i den gamle Bydel, trængt sammen i tætte Klynger omkring Kirkepladsen, der indtil Begyndelsen af forrige Aarhundrede endnu var Byens Kirkegaard. Om Byens driftige Indbyggere taler de mange Patriciergaarde deres tydelige Sprog, Minder fra Handelens Stortid, da Købmændene som oftest tillige var Brændevinsbrændere, Kornhandlere og Skibsredere. Men heller ikke den nyere Tid er gaaet spørløst hen, og der er som Regel bygget pænt, saa gammelt og nyt passer sammen i en vel afstemt Harmoni.

Rudkøbing har kun godt 4000 Indbyggere — en Femtedel af Øens samlede Befolkning — men den virker større. Ikke mindst ved Havnen faar man et stærkt Indtryk af en By i Drift ved Synet af den livlige Trafik og de store Korn- og Frøfirmaers imponerende Anlæg. Som For-

FOT.: HERLUF LYKKE

Saa malerisk er der i den gamle Bymøllens Gaard i Rudkøbing.

En af de gamle Kobmandsgaarde i Nørregade i Rudkøbing.

FOT.: H. KNUDSEN

retningsby har den i sjælden Grad forstaaet at knytte sit Opland til sig. Ogsaa de store og velforsynede Butikker vidner herom. Med Hensyn til Omsætning pr. Indbygger staar den som Nr. 1 blandt Stifters Byer. I Turistpropagandaen er Rudkøbing først og fremmest »Ørstedernes By«. Paa Apoteket i Brogade fortæller en Mindeplade, at her fødtes de to berømte Brødre Hans Christian og Anders Sandøe, der hver paa sit Felt skabte sig et Navn blandt de store og kastede Glans over deres Fødeby. Paa det lille pyntelige Torv foran Apoteket staar Bissens kendte Statue af H. C. Ørsted, og i Byens offentlige Anlæg, der naturligvis hedder *Ørstedsparken*, rejstes for faa Aar siden et tilsvarende Minde for Anders Sandøe, et smukt Kunstværk, der skyldes Billedhuggeren Johs. Bjerg. Men ogsaa om andre af Byens berømte Sønner er der synlige Minder. Paa en Ejendom paa Torvet fortæller en Mindeplade, at her fødtes Politikeren I. A. Hansen, Bondevennernes Fører, der begyndte som Skomager i Rudkøbing og blev Øens Repræsentant i den grundlovgivende Rigsdag. Ved Hine Anlæg er rejst en Mindesten for Byskriver Rasmussen, Byens Historiker og Foregangsmand paa mange Felter, bl. a. kendt som den egentlige Opfinder af Revolvermekanismen. Rudkøbings største Aktiv turistmæssigt set er dog *Langelands Museum*, som ingen Turist med Respekt for sig selv bør undlade at aflægge et

FOT.: OOTTLIEB

Statue af Politikeren og den Retslærde Anders Sandoe Ørsted (1778—1860) udført af Billedhuggeren, Professor Johs. Bjerg; rejst i 1938 i Ørstedsparken i Rudkøbing.

*Den klassiske Gaardside af Rudkøbing Apotek,
hvor Brodrene Ørsted er født.*

FOT.: LANGELANDS TURISTF.

Besøg. Det ligger paa »Jens Winthers Vej«, og Gaden er opkaldt efter dets Grundlægger, Købmand *Jens Winther*, der gennem et langt Livs enestaaende Flid og Offervilje her har skabt et Museum, der indenfor den arkæologiske Videnskab regnes blandt de fornemste. Særlig epokegørende var Jens Winthers Udgravning og Udforskning for nogle Aar siden af Bopladser fra Jættestuetiden, deriblandt den første og største Stenalderlandsby med omkring en Snes Hustomter. Et uhyre stort og rigt Oldtidsmateriale er tilvejebragt ligesom ogsaa sjældne og værdifulde Ting fra nyere Tid. Og det findes alt velordnet og overskueligt, saa den Besøgende har let ved at orientere sig. Jens Winther har nu passeret de 80, men fortsætter med Utrættelighed sit smukke Livsværk.

Et Besøg i Langelands Museum er som en Gennemgang af Øens Historie fra Oldtid til nyere Tid. En god Ballast at føre med sig, naar man derefter drager paa Opdagelsesrejse mod Nord og Syd.

Om Langelænderne har en historisk Forfatter engang fortalt, at de havde 3 Yndlingsudtryk for det, de synes om, nemlig oplivende, pudsigt og behagelig. Hvad der ikke var det, brød de sig ikke om. Og han føjede til, at det er deres Historie nu ikke altid.

Dette sidste er i hvert Fald rigtigt. Det maa man sande, naar man følger denne Øs og dens Befolknings bevægede Liv gennem Tiderne. Takket være Øens Beliggenhed ved en af de store Vandveje blev dens Kyster tidligt udsat for Plyndringer. Omkring en halv Snes gamle Voldsteder ligger der rundt om paa Øen, tavse Minder fra Vikingetiden, da Næsekonger stredes og vel ogsaa selv bidrog til at gøre Havene usikre. Formentlig har ogsaa den vældige Borgbanke, hvorpaa Tranekær Slot staar, oprindeligt hørt til Vikingetidens sikre Tilflugtssteder. Omkring 1200-Tallet blev Tranekær udbygget som Led i det Net af faste Borge, hvormed Valdemarstiden sikrede Landet. I Aarhundreder var Øen Kastebold mellem Abelsønnerne og Kronen og Tranekær skiftevis Sæde for Kongen selv eller hans Lensmænd eller for Hertugerne, naar disse var ovenpaa. Senere gik Svenskekrigens Storm over Øen og Englandskrigen med Spaniolernes Invasion og Willemoes Bedrifter. Der er skrevet Danmarkshistorie paa Langeland, og ofte var Øen selv et Midtpunkt.

Et Kapitel for sig af Øens Historie i nyere Tid er dens Forbindelse med Digtekunstens Store. I sine første Digteraar i Begyndelsen af 1800-Tallet var Oehlenschläger gentagne Gange Gæst herovre, hvor han besøgte sine Ungdomsvenner, Apoteker-Sønnerne i Rudkøbing. Hans Søster var i 1801 blevet forlovet med Anders Sandøe, og de unges glade Ferieliv har han sat et uforgængeligt Minde i »Langelandsrejsen« (hvori de foran citerede Linier om »Rosengrenen« forekommer). Oehlenschläger var stærkt betaget af Langelands yndefulde Natur, og meget tyder paa, at han ogsaa til vor smukke Nationalsang »Der er et yndigt Land« har hentet Inspirationen herovre. Ingen Steder finder man et mere typisk Udtryk for det danske Øriges Særpræg, det frodige Land, der bugter sig i Bakke, Dal, og hvis brede Bøge spejler sig i »salten Østerstrand« (den Dag i Dag Befolkningens Betegnelse for Øens Østkyst). Faa Aar efter kom den unge Grundtvig som Huslærer til Egeløkke, og der blev paany sunget til Langelands Pris af en af Poesiens Store. Det Kanaens Land, der flyder med Mælk og Honning, skrev Grundtvig i sin Begejstring. Og i skønne Vers sang han sin Glæde ud:

O Langeland! Du med dit tryllende Eden,
det eneste skønne, jeg kendte heneden.
Du Øernes Dronning og Dannemarks Pryd,
som stedse jeg mindes med Vemod og Fryd.

Gennem Oehlenschlägers og Grundtvigs Digtning i den danske Guld-

Franke Klint paa Nordspidsen af Langeland.

FOT.: HERLUF LYKKE

alder blev Langelands Naturskønhed ligesom hævet op i et højere Plan. Landskabets smukke Linier og smilende Idyl blev et Ordsprog. Men ingen vil bestride, at Øen kan svare dertil. Fra Nord til Syd den rige Afveksling mellem herlige Skove og aabne Strækninger med frodige Marker, og hvorhen Øjet vender, de ejendommeligt kuplede Bakker, der bryder Ensformigheden og giver Landskabet en egen Ynde. Skønt Øens højeste Punkt («Skovlebjerg» ved Tryggelev) kun er 46 Meter over Havet, behøver man aldrig at gaa langt for at kunne glæde sig ved Rundskuer over et karakteristisk Stykke Danmark. De smukke gamle Landsbykirker, højtliggende Møller, Gaarde og Huse som oftest omgiver af pyntelige Haver med Frugttræer og Blomster i en festlig Farvesymfoni. Og saa næsten allerskønnest, mest dog naar man søger paa Opdagelsesrejse ud ad de bugtede Sogneveje, de herlige gamle Stengærder og levende Hegn af Syrener, Hyld og blomstrende Tjørn.

Men heller ikke det vide Udsyn savnes paa Langeland. Fra hver en Bakketop skuer man Horisonten rundt, over Bæltet til Lollands og Sjællands Kyster og mod Vest til Søsterøerne i det fynske Øhav og selve »Fastlandet«. Som Grundtvig saa det i 1807 fra Strandbakken ved Egeløkke:

Herlig mangfoldige Syn,
udover spejlklare Flade.
Thurø og Taasing og Fyn
skuer jeg her fra mit Stade.

Et gammelt Ordspil fortæller, at Langeland har »15 Møller, 15 Bøller og 15 Kirkesogne«. Helt korrekt synes dette ikke at have været. I hvert Fald har der været 16 »Bøller«, den for Langeland saa karakteristiske Navneendelse, hvis Oprindelse er det gamle Boel. Endnu er der 14 Landsbyer med denne Endelse, fra Havbølle i Syd til Skattebølle i Nord. Men ogsaa Herregaarden Korsebølle ved Tranekær har været en Landsby, 10 Gaarde og 7 Huse, der blev nedbrudt i 1718—19. Og sydligst laa Leggebølle, der blev opslugt af Hjortholm. Ved Indkørslen til Herregaardens Allé ligger et enkelt Hus, »Leggebøllehuset«, hvorigennem det gamle Navn er bevaret.

For Sogdenes Vedkommende har Tallet 15 været korrekt. Ogsaa her er der vel nu 16, men Hou Sogn paa Nordspidsen hører en nyere Tid til, oprettet 1896 af det saakaldte Hovdistrikt, der tidligere var delt mellem Snøde og Stoense. — Hvad angaar Møllerne har Ordspillet vel nok passet paa et vist Tidspunkt. Senere blev Antallet dog langt større. Ved Aarhundredets Begyndelse var der ialt 25 hollandske Møller paa Langeland, og hened 20 af dem staa endnu og har paa enkelte Undtagelser nær bevaret deres Vingepar. Møllerne er som oftest — ligesom forøvrigt Øens Kirker — bygget paa Toppen af de kuplede Bakker og bidrager ved deres smukke Silhouet til at præge Landskabet.

Af Langelands 15 gamle Sognekirker har de 14 staaet deres 7—800 Aar. Særlig typiske ved deres Beliggenhed højt til Vejrs er Kirkerne i Snøde, Lindelse, Humble og Magleby. Flere er bygget helt af hugne Sten, andre af raa eller kløvet Kamp. Humble og Lindelse er i det 13. Aarh. bygget om og genopført af Munkesten, saaledes at hugne Sten fra de ældre Kirker er anvendt i Murene. Flere Steder, navnlig i Bøstrup og Skråbelev, er Murene prydet med smukke Granitrelieffer.

Tranekær Kirke stammer fra nyere Tid, men ogsaa her har der været en Forgænger, som næppe har adskilt sig meget fra de øvrige. Herom vidner den gamle Kirkelade, bygget i romansk Stil af raa Kamp og Munkesten. Ogsaa i Tryggelev er Kirkeladen bevaret og fornylig restaureret.

Som i Svendborg Amt som Helhed er paa Langeland Herregaardene et fremherskende Træk, og flere af dem har en rig Historie, først og fremmest naturligvis *Tranekær*.

I ældre Tider var Livet paa Langeland i udstrakt Grad bestemt af Bor-

FOT.: GÖTTLIEB

Dysse ved Oldenbjerggaard, omgivet af gamle Ege.

gens Skæbne. Ofte bruges Betegnelserne Langeland og Tranekær i Flæng, naar der er Tale om Øens Forlening. I Vald. 2's Jordebog nævnes Tranekær Slot som Kronens Eje. I 1287 udstedte Hertug Valdemar 4. af Sønderjylland her de ældste kendte Privilegier for Rudkøbing som Købstad. At Tranekær allerede da var en anseelig Borg fremgaar af, at Erik Menved boede her, ligesom det var her, Freden med Grev Gert blev sluttet. Da senere Vald. 5. af Sønderjylland som mindreaarig opholdt sig her og blev sat paa Tronen, efter at Christoffer 2. var afsat, blev Tranekær endog en kort Tid Residens. Ofte har Borgen været udsat for Angreb, saaledes i 1355 da Vald. Atterdag led den Tort efter flere Ugers Belejring at maatte drage bort med uforrettet Sag. Først 3 Aar senere, da han kom igen med mere Mandskab lykkedes Forehavendet. Gennem Aarhundreder var Tranekær herefter Sæde for kgl. Lensmænd af kendte Slægter og med Navne fra Danmarkshistorien. Kong Hans og navnlig hans Dronning Christine boede ofte paa Borgen, sidstnævnte som Regel et Par Gange om Aaret, og hendes Færd kan følges af de bevarede

FOT.: JOHAN JENSEN

Udprægede langelandske Landskaber: Humble Kirke midt i Landets rige Frodigbed

Regnskaber. Slottet stod da i sin egentlige Velmagt med en Befæstning, der hørte til de stærkeste i Landet.

Da Svenskerne besatte Langeland i 1658 var Tranekær i Hænderne paa Overstatholderen Rigs greve Rantzau til Breitenburg, der havde faaet Slot og Len i Pant for en Forstrækning til Kongen. Med denne Besidders Efterfølger begynder en ny Æra for den gamle Borg. Og den begyndte med et lille Eventyr. Greve Rantzau havde en Datter, Jomfru Margrethe Dorothea, der med sine 15 Aar havde forelsket sig i den 31-aarige *Frederik Ahlefeldt* fra Søgaard i Sønderjylland. Partiet behagede ikke Rigs greven. Hvorefter fulgte en romantisk Bortførelse, efter Sigende paa Hesteryg ved Nattetide. I hvert Fald er det historisk korrekt, at Parret uden Trolovelse eller andre af Datidens Formaliteter blev viet 2. Juledag 1656 i en holstensk Landsbykirke.

Greve Rantzau gjorde straks sin Datter arveløs. Først efter 3 Aars Forløb blev hans Sind formildet, og Ahlefeldt fik da som Arvepart Pantet i Tranekær. Og den samme Ahlefeldt var mere end en almindelig Hjerteknuser. Han erhvervede tillige Graasten Slot, hvor han forøvrigt mest opholdt sig, blev Statholder i Hertugdømmerne, Rigs greve til Rixingen og en hel Del mere — tilsidst Storkansler efter Griffenfeldts Fald. I 1672 fik han det pantsatte Tranekær Amt oprettet til arveligt Grevskab for sig

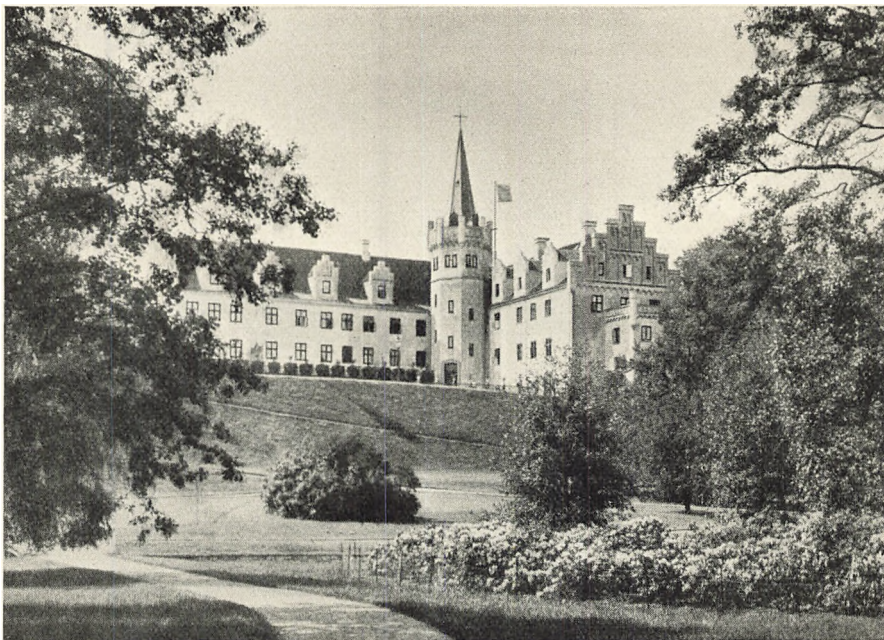
og Havbølle Mølle, højt knejsende paa en af Øens
mange Bakker.

FOT.: JOHAN JENSEN

og sin Slægt — den Slægt, der nu i snart 300 Aar har resideret paa den gamle Borg.

Af Middelalderfæstningen er der nu ikke meget tilbage, kun enkelte Bygningspartier i den nordlige af de to Fløje, der er bevaret, men som iøvrigt er undergaaet betydelige Ændringer i Tidens Løb. Slottet med de tykke, røde Mure og takkede Gavle knejser dog endnu stolt paa den mægtige Borgbanke højt over den lille Bys Tage og indgyder Respekt. Det tavse Minde om en stor og svunden Tid. I de sidste 20 Aar har det staaet ubeboet, og Køerne har græsset mellem de fornemme Trægrupper i den udstrakte Park. Nu bliver imidlertid baade Slot og Park istandsat efter den lange Tornerosesøvn, da den nye Besidder agter at flytte ind. Tranekær lever op paany. — Til Godset hører endnu efter Lensaflysningen 7 større og mindre Herregaarde foruden mange mindre Ejendomme og udstrakte Skovarealer.

En anden af Øens smukke gamle Herregaarde er *Steensgaard* ved Lohals, hvis Historie især knytter sig til den Periode, da Svenskekrigen gik over Langeland. Det var Steensgaards Besidder, Landsdommer Vincens Steensen, der i Spidsen for de langelandske Bønder i 1659 afslog Admiral Wrangels Angreb ved Andemose. Steensen faldt selv under Kampen,

FOT. LANGE LANDS TURISTF. *Tranekær Slot nævnes allerede i Valdemar II's Jordebog.
Bygningerne blev restaurerede 1863 med takkede og blindingsprydede Gavl.*

men Svenskerne maatte vige. En Mindesten er rejst til Ære for Øens tapre Forsvarere.

Lidt sydligere paa Øen ligger *Egeløkke*, hvis Historie er indvævet i Danmarkshistorien gennem den unge Grundtvigs ensomme Drømme og Sjælekampe. Det var i 1805, han kom hertil som Huslærer, en »temmelig selvbevidst, snusfornuftig og farisæisk ung Moralist«. Den ulykkelige Kærlighed til den skønne og aandslivlige Fru Constance Leth paa een Gang ydmygede og vakte hans Hjerte og, som han selv siger, gav Stødet til evig Bevægelse. Gennem Kampen og Lidelsen vandt han frem til Overbevisningen om Guds Virkelighed. Fædrelandets Ulykke under Englands-krigen lærte ham, at han var dansk. De store Kræfter bragtes til at gro og rejse sig i ham. Som Biskop Frederik Nielsen siger i et Mindeskrift: For Grundtvig blev Hjertekviden en Indvielse til en Livsgerning, der for en Del fik sin ejendommelige Styrke og sin Rækkevidde ved det rige Poesiens Væld, der brød frem af den saarede Ynglings Hjertebund. — For Grundtvig har det poetiske været grundbestemmende som for faa kirkehistoriske Personligheder. Mange af hans Salmer, hvori hans Begejstring over Naturen er udløst i klangfulde Rytmer, har sikkert deres dybeste Udspring fra Opholdet paa Langeland. Her fødtes han til Skjald.

Meget er forandret paa Egeløkke i de snart 150 Aar siden da. Selve Hovedbygningen er ombygget, og Avlsbygningerne er flyttet udenfor Parken. Men Naturen og de prægtige Udsigter er som før. I Parken, der er berømt viden om for sin Skønhed, staar endnu de Aarhundreder gamle knudrede Ege, og fra et Højdepunkt i Skovbrynet mod Vest skuer man nu som i Grundtvigs Tid vidt over det bølgende Land og over Havet til »Thurø, Taasing og Fyn«.

Faa Meter derfra ligger »Grundvig-Stenen«, saaledes betegnet paa Grund af en lille Fordybning, der kan minde om et G eller et C. Det kan saaledes tydes efter Behag som Grundvig eller Constance. Mest sandsynligt er det en naturlig Dannelse i Stenen, som vel forøvrigt er en Del af et sammenstyrtet Dyssekammer. — Men usandsynligt er det vel ikke, at det er denne Sten, Grundvig hentyder til, naar han i det før citerede Vers: »O Langeland! Du med dit tryllende Eden«, slutter med disse Linier:

Paa dig hviler Stenen, jeg hvilede paa,
den Sten, hvor de herligste Syner jeg saa,
hvorfra jeg og med min vaagnende Sans
beskuede Morgens udfoldede Glans.

Steensgaard, opført 1837 paa den gamle Gaards Grund.

FOT.: LANGELANDS TURISTF.

FOT.: LANGELANDS TURISTF. *Egeløkke; den nuværende Hovedbygning er opført 1845.
N. F. S. Grundtvig var Huslærer paa Egeløkke fra 1805 til 1808.*

Vi har her nævnt enkelte af Nordlandets Herregaarde. Sydpaa ligger Faarevejle, Skovsgaard, Hjortholm, Brolykke o. fl. Bortset fra Egnen omkring Tranekær, hvor der i en Samling ligger 4 udstrakte Besiddelser tilhørende Grevskabet — et helt lille Fyrstendømme for sig — er det dog ingenlunde saaledes, at Øen landskabeligt præges stærkt af de store Herregaardsmarker. Landsbyerne med deres Gaarde og Huse ligger tæt Øen igennem, og paa Sydlangeland ser man ogsaa flere Steder den nyere Tid paa Jordbesiddelsens Omraade repræsenteret ved flere smukke Udstrykningskolonier. De staar som Udtryk enten for en her stedfunden Aareladning af Grevskabet i Henhold til Lensloven, eller stammer fra Øens Præstegaarde, der tidligere næsten alle var smaa Proprietærgaarde. Forøvrigt er de nedlagte Herregaardes Omdannelse til mindre Brug som oftest kun en Tilbagevenden til Fortiden, idet adskillige af Langelands større Gaarde gennem Tiderne er samlet ved Nedbrydning af Landsbyer og Sammenlægning af Bøndergaarde.

Naar Turisterne første Gang besøger Langeland, vil de vel som Regel tage Hovedvejen, der løber gennem hele Øen. De passerer herved de

fleste Kirkebyer. Kun Longelse, Fuglsbølle og Fodslette ligger i denne Henseende »afsides«. Men har de lidt mere Tid, bør de ikke forsømme Sidevejene, mod Nord f. Eks. gennem »de 5 Skove« fra Snage til Korsebølle eller Øst for Landevejen gennem Stengade, Bukkeskoven og Botofte og Nord for Badebyen Lohals den herlige Skovvej, der fører ud til Nordspidsen.

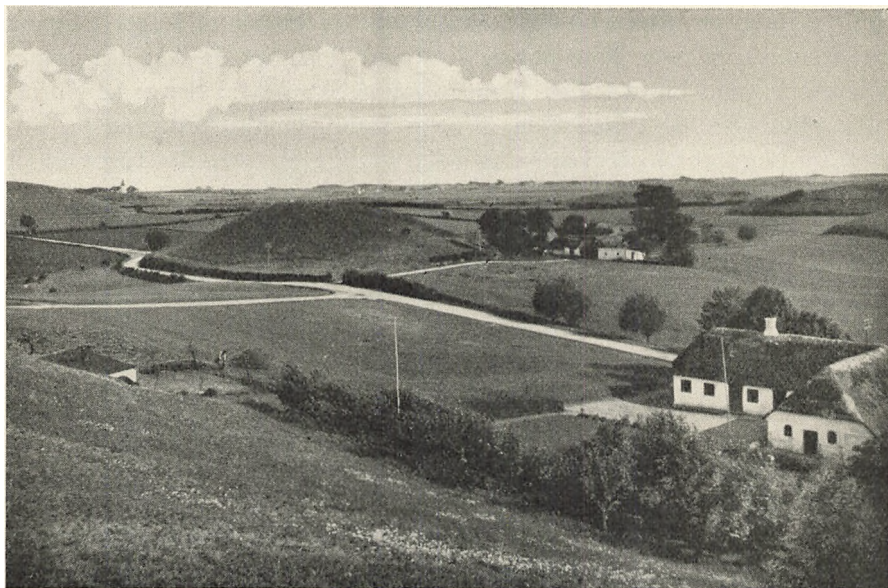
Mod Syd, hvor Landet er bredere, er der lidt større Muligheder for at komme paa »Afveje«. Men har man ikke alt for store Besværligheder med sit Kort over Øen, lønner det sig at tage Turen sydpaa til Tryggelev med Udgangspunkt fra Hjørnet ved Longelse Præstegaard. (Det var i Parentes bemærket i denne Præstegaard, Karl Gustav i Vinteren 1658 tilbragte Natten før han med sine Krigere drog over Isen til Lolland). Paa Turen passerer man flere karakteristiske Landsbyer, den lille idylliske Skov Hennemved Haver, og Turen ud til den smukke Herregaard Hjortholm bør heller ikke forsømmes.

En anden smuk Oplevelse er Turen vestpaa fra Lindelse over Bogø og videre mod Syd gennem Helsned, Hesselbjerg, Nørreballe, Kinderballe

Kvæg i Egnen omkring Tranekær, med de typiske langelandske Bakker i Baggrunden og en tredækket Kæmpehøj i Forgrunden.

FOT.: LANGELANDS TURISTF.

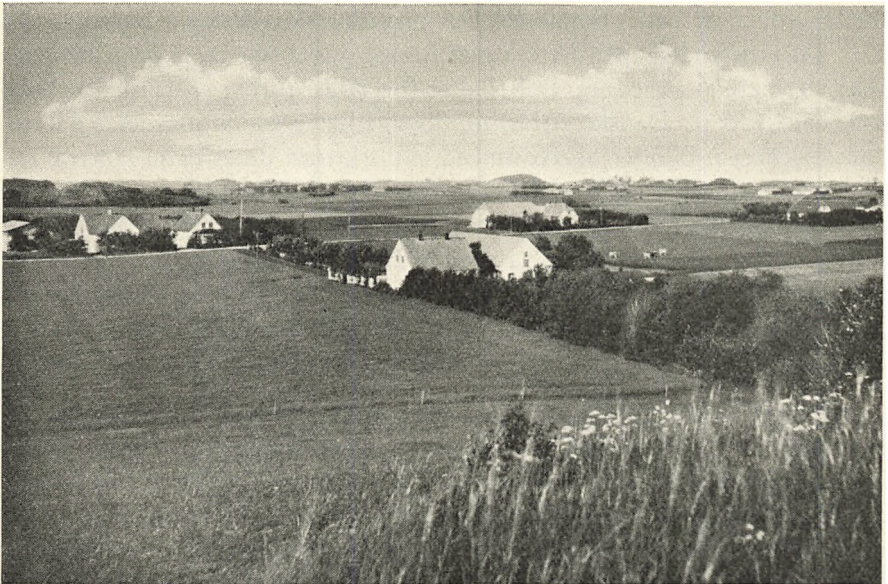

FOT.: LANGELANDS TURISTF.

Landskab fra Nordenbro Vestereg.

og over Nordenbro Vestereg til Bagenkop. Fra Vejen ved Bogø har man den mest henrivende Udsigt over Lindelse Nor med de mange Smaaøer. I Hesselbjerg ses den typiske gamle Landsbybebyggelse som paa Udsiftningsens Tid. Og har man passeret Udstykningskolonien Ormstrup og nærmer sig Vejen til Nordenbro Vestereg, bør man standse et Øjeblik og nyde Udsigten over det smukke Bakkelandskab, der her aabner sig. De ejendommeligt kuplede Høje, der ligger spredt over Øen som store Muldvarpeskud — »runde og faste som Jomfrubryster« hedder det i en poetisk Beskrivelse — er her mere fremherskende end andre Steder. Ved Bagenkop er en af dem, Fredsbjerg kaldet, indrettet som Anlæg og gjort tilgængelig for Offentligheden. Ogsaa den gamle Fyrbakke lidt længere østpaa saavel som Skovbjerg ved Tryggelev og Humlebakken ved Tranekær lønner det sig at bestige.

Hvorledes disse Bakker, der er særegne for Langeland, i sin Tid er dannet, har Geologerne ofte grundet paa. I Grusgrave ser man, at Bakkernes Kerne bestaar af lagdelt Smeltevandssand og -grus, som er rejst paa Højkant. Videnskaben synes mest at hælde til den Anskuelse, at de opskudte Lag af Sand og Grus, der i den sidste Istid er aflejret af Smeltevand paa Højderyggen, ved Istidens Slutning har været Genstand for et samtidigt Pres af to Isstrømme, henholdsvis fra Vest og Øst, den sidste altsaa under en midlertidig Fremrykning.

Udstykningskolonien Ormstrup.

FOT.: LANGE LANDS TURISTF

Men er der her endnu Hemmeligheder at udforske, ligger Landet saa meget mere aabent ved *Ristinge Klint*, hvor selve Undergrunden fra Mellemistiderne paa mærkelig Vis træder frem i Dagen paa Grund af Havets tusindaarige Angreb. I den 25 m høje Klint ses ikke mindre end 8 forskellige Aflejringer over hinanden, af hvilke de 5 øverste er afsat under de første Istider ovenpaa endnu ældre Lag. Men under Isens tredie og sidste Fremrykning er der udøvet et saa voldsomt Pres, at Lagene er »knækket over« og som Flager skudt ind over hinanden, saa de nu ligger stejlt, næsten tagstensformet og fra Strandbredden uden Møje kan beskues af enhver interesseret. Medens man i andre Egne ved Udforskning af Undergrunden maa foretage besværlige Boringer, træder man her ind i selve Naturens Værksted, stilles Ansigt til Ansigt med Urtidens Vælde og de Naturbegivenheder, der formede Landet for 20—30,000 Aar siden.

Som et Særkende for den langelandske Befolkning er ofte fremhævet det lette Sind og livlige Temperament. Allerede Dalgas havde lagt Mærke hertil, da han efter et Besøg paa Øen betegnede Langelænderne som »et belevent og dannet Folk«, idet han forøvrigt galant føjede til: »Ogsaa de langelandske Fruentimmer udmærker sig ved deres fordelagtige Ud-vortes«. Men Dalgas havde set mere, idet han skrev videre om »et sit eget Værd følende Folk, der sikkert ikke vilde tage for godt, hvad man visse

Steder vover at byde Bonden«. De langelandske Bønders Samling om I. A. Hansen godtgjorde dette, og at Linien ogsaa senere er fulgt behøver ikke nærmere at paapeges. Den Tid er forlængst forbi paa Langeland, da, som det hedder i Danske Atlas, »Indbyggerne er for Størstedelen Herregaardstjenere«. Bønder og Husmænd er forlængst deres egne Herrer, frigjorte af Grundlov og Andelsbevægelse. Og det kan tilføjes, at faa Steder i Danmark er der en stærkere Forstaaelse af den gamle Sandhed, at Land- og Byboer befinder sig i samme Baad. En nøgtern og frigjort Befolkning er den langelandske med Slægtstradition og moderne Kultur indgaaet i en smuk Forening. Faa Steder er Hjemstavnsfølelsen saa stærk, faa Steder aandeligt og politisk Frisind saa grundfæstet og selvfølgeligt.

Langelænderne hylder i fuldt Maal den gamle Sandhed, at Anskuelseens Brydning er Fremskridtets Forudsætning. Og Meningen brydes livligt herovre om de mange Problemer, der brænder paa i Tiden. Landbrugsmæssigt har Øen i mange Aar staaet højt, hvad den jo ogsaa med sine gode Jorder har alle Betingelser for. Det gælder især paa Frøavlens og Kvægbrugets Omraade. De langelandske Frøfirmaer er landskendte, og Øens Kontrolforeninger stod ofte som Nr. 1 i Fyns Stift.

Men en vis social Spænding opstaar der jo let paa en Ø, hvor Storbrugene er saa fremherskende. Befolkningmæssigt er Langeland ret stillestaaende. Trods sine tilsyneladende gode Erhvervsmuligheder har Øen næppe saa mange Indbyggere pr. Kvadratkilometer som Landet i sin Helhed. For et enkelt Sogns Vedkommende (Tranekær) har man endog det Særsyn, at der er færre Indbyggere i Dag end for 100 Aar siden.

Disse Forhold betyder, at mange Unge, der ønsker at blive ved Landbruget, tvinges bort til andre Egne, og naturligvis sætter det sine Spor i den offentlige Debat. Faa Steder er Udstykningsproblemet mere aktuelt end her.

I tidligere Tider mente man at kunne paapege en Væsensforskel, folkepsykologisk set, paa Nord- og Sydlangelændere: De sidste var især Naturens og Livsglædens muntre Sønner og tillige de mest driftige, Nordboerne var mere satte og forsigtige. Naar man nordfra havde været i Rudkøbing og sat Penge i Sparekassen, kom Sydboerne Dagen efter for at laane dem til at arbejde med! En saadan Sondring har i hvert Fald næppe Gyldighed i Dag.

Naar Nord- og Sydboere nu samles i skøn Enighed med Købstadsboere til den aarlige Dyrskuefrokost i Rudkøbing, er alle *Langelændere* — i lige Grad dus med Bordets Glæder saa vel som fælles i de gode Ønsker for Øens Ve og Vel og Drømmen om dens Fremtid.

FOT.: D. G. U.

Ristinge Klint paa Sydvestspidsen af Langeland, med de interessante geologiske Dannelser: opskudte Undergrundslag fra Mellemistiden.

Og det er her stadig i første Række det evig unge Trafikspørgsmaal, der brænder paa — Spørgsmaalet om *Broen til Fastlandet*. I henvend 20 Aar er der arbejdet med dette Spørgsmaal. Lidt Brydninger var der til at begynde med. Men i Dag staar man samlet i fuld Enighed, Land og By, Kommuner og Amt. Alle forstaar nu — ikke mindst efter de forløbne Isvintre, da Øen i Maaneder var afskaaret fra Omverdenen — at Broen *maa* komme. Ogsaa i Ministeriet for off. Arbejder er man indforstaet hermed, og det af Danmarks store Brobygger Prof. Engelund udarbejdede Projekt er forlængst officielt godkendt, med Tilsagn om, at Arbejdet vil blive paabegyndt, saa snart Tiderne er til det.

Broen til Fastlandet vil betyde en ny Æra for »Rosengrenen«. Men forøvrigt er det jo et Projekt, der maa ses under en større Synsvinkel end den rent lokale. Broen vil efter Planen medføre Hovedvej 9's Forlængelse fra Odense-Svendborg over Taasinge-Langeland til Spodsbjerg, hvorfra fortsættes med en hurtiggaaende Færgeforbindelse til Lolland. Altsaa en gennemgaaende Rute af landsvigtig Betydning: Det vestlige Danmarks naturlige Forbindelse med Sydhavsøerne.

FOT.: GEDRO PEE

Et af Marinens Fartøjer paa Øvelsestogt i de sydfynske Farvande.

Færgen ved Troenses Anløbsbro.

FOT.: TAASINGE TURISTF.

TAASINGE OG THURØ SET MED FREMMEDE ØJNE

Af TOM KRISTENSEN

Gud skabte os den ganske Jord;
Men Hjærterne er smaa,
Saa kun en Plet skal paa hans Ord
Højtelsket for at staa,
At vi som Gud af Kærlighed
Til det, som er saa smaat,
Kan elske Jorden helt og véd,
At alt er saare godt.

Rudyard Kipling: Sussex.

INDE langs Kajen i Svendborg Havn ligger en Række Færger, Færgerne til Ærø, Færgerne til Langeland med Kælenavnene »Den flittige Lise« og »Træskoen«, og den mindste af dem alle: Færgeren til Taasinge og Thurø, den lille, dirrende og iltre »Helge«, der paa sin Tur gennem Svendborgsunds østre Arm, som paa Generalstabskortet kaldes Thurø Sund, trodser Is og Taage og alle Aarstider og om Sommeren Overbelastning af Passagerer og Gods, naar undtages Cykler. Vil man derfor paa Cykle til Taasinge, skal man tage ud Vest for Svendborg til Vindeby Færgeren, der futter over hver tyvende Minut, og vil man med Cykle til Thurø, skal

man ud Øst for Christiansminde til Gamle Hestehauge, hvor der er en Bro, som i den sidste Sned Aar har gjort Thurø landfast med Fyn, og som er Skyld i, at Øen er godt paa Vej til at udvikle sig fra en Skipperø til en Landliggerø. Taasinge er mere Turistøen. Den har Seværdigheder. Det har Thurø ikke, nu da Tallerkenknuseren Baggesen og Maleren Niels Hansen er døde, og Forfatterinden Karin Michaëlis er flyttet til København og føler sig landflygtig dér. Men Thurø er Thurø, og det skulde være Seværdighed nok.

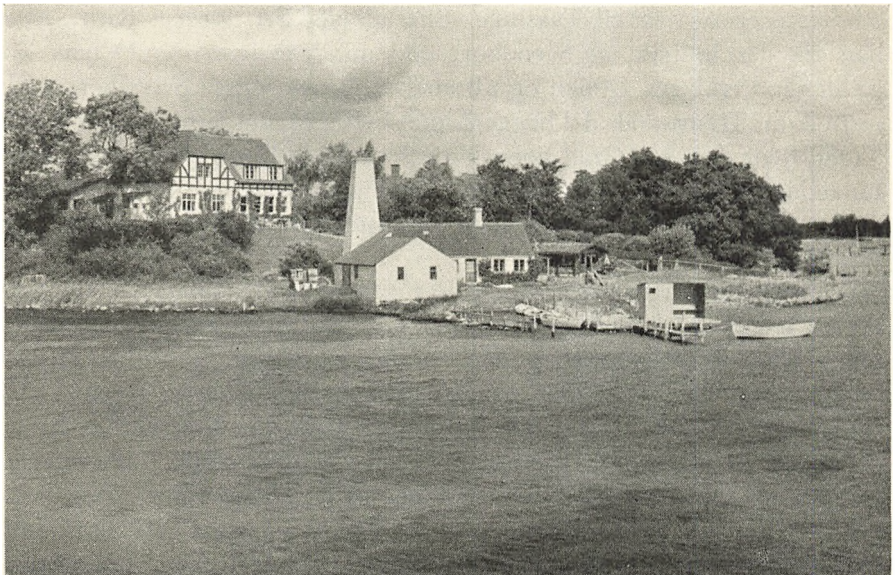
Dog her er vi straks ved et kildent Punkt. Naar en Thuriner, en af Thurøs Indbyggere, snakker med en Tøsing, en af Taasinges Indbyggere, og uden Spor Undselighed hævder, at han boer kønnest, saa svarer Tøsing, at det »dæneme« kommer af, at en Thuriner har Udsigt til Taasinge; han kalder ugenert Taasinge for det smukkeste Sted i Danmark; og er han særligt veltalende, slynger han en lammende Sætning ud om, at Taasinge er Perlen i det sydfynske Arkipelag, hvortil Thurineren jo ikke kan svare andet, end at Taasinge nu ser lidt vel friseret ud. Og for ikke straks at afstedkomme en Krig mellem de to Folkeslag gør man bedst i først at tage med den lille »Helge« ned gennem Thurøsund og opleve den utroligt hastige Skiften mellem Fjord og Flod og Bugt og Indsø, mellem skovklædt Kyst og bakket Terræn, med Bregninge Kirke ustandseligt paa Toppen, og ganske flad Strand, og samtidig en Luftning

FOT.: TURISTF. FOR DANMARK

Udsigt fra Troense over Svendborgsund.

og Fornemmelse af aabent Hav, som uvægerligt maa gøre enhver Fremmed opstemt og faa ham til at dømme diplomatisk de to Øer imellem. Sundet er paa sine Steder meget smalt; men den stærke Strøm, som man altid maa regne med, har gravet saa dyb en Sejlrende, at selv de store, amerikanske Liberty-Baade paa fra 10.000 til 14.000 Tons kan manøvreres igennem, naar de vel at mærke tager nøje Vare paa alle Ledefyrene, der ved Mørkets Frembrud tændes inde paa Valdemar Slots og Grastens og Blaabys Marker, paa alle Kostene, der vipper i Bølgerne, og paa Strømmen, der let sætter Skibene paa Grund, for det har meget at sige, om Strømmen gaar ind eller ud, og den lille »Helge« maa tit tage et gevaldigt Tilløb op med Strømmen og overlegent sejle forbi Landingsstederne og saa dreje, for læmpeligt at kæmpe sig ind mod Skibsbroen, saa læmpeligt som muligt, skønt det altid knager, saa at man skulde tro, Broen brasede sammen. Men denne Strøm vilde man nødtigt undvære. Den gør Thurø Sund til et af de livligste Farvande omkring Fyn, livligt om Vinteren, hvor der altid midt ude i Strømmen er en Række sorte Vaager, selv om Frosten er nok saa haard, Vaager med tusindvis af Vildænder og Søfugle, Taller er ikke overdrevet, og livligt paa de andre Aarstider takket være den store Trafik. En skønne Dag sejler saaledes Kongeskibet »Dannebrog« igennem, og hvordan det nu end gaar til; men Nyheder spredes ved Hjælp af usynlige, lydløse Jungletrommer

Det hvide, bornholmske Rogeri paa Maarodde, Thuro.

FOT.: GEORG PEE

og anden Telepati hurtigere ud over de to Øer, end Radioen kan udsende dem, — saa staar der paa alle Anløbsbroer og Baadebroer og Badebroer og Stejlepladser et underdanigt Folk af Tøsinger og Thurinere og vinker. Paa Thurø findes der Aar 1948 kun een eneste Stalinist, og man aner hverken Vedkommendes Navn eller Køn. En anden Dag ligger en Liberty-Baad paa Grund, medens der raabes mægtigt ombord, og en Switzer hiver og haler. Staar man et Stykke inde i Land, ser det ud, som om den har pløjet sig op i en Kornmark, og Husene bliver saa smaa ved Siden af den. Smalle Torpedojagere ser man nu og da. Ministrygere med Radiomaster. Altid er der Skibe. »Atlantide«, stolt som en Svane. Skonnerter, Galeaser, en enkelt Gang en ægte Thuriner med Stævn som en Clipper, dem er der ikke saa mange tilbage af; og næsten altid Lystsejlere med de hvide Sejl skraat for Vinden, undertiden grønne eller røde Sejl; og næsten altid Motorbaade og Joller med halvnøgne Unger. Et æventyrligt Farvand, og æventyrligt fyldt med Vandmænd og »Brandmænd« i alle Farver, en Kendsgerning, som Adam Oehlschläger paa sin navnkundige Langelandsfærd for snart halvandet hundrede Aar siden ikke bemærkede; men han var jo ogsaa nærsynet, medens H. C. Andersen naturligvis straks fik Øje paa den og i *Kun en Spillemand* skrev: »De geleegagtige Medusaer laae som store, gjennemsigtige Blomster paa Vandspeilet og forraadte ved deres sagte Bevægelser Liv paa det blikstille Vand.« Medusaerne, det er netop »Brandmændene«, og selv om H. C. Andersen er sat over til Taasinge vesterude ved Sct. Jørgens Kirke, hvor han fik det Indtryk, at Svendborgsund mindede ham om Donau, saa gælder Indtrykkene, Donau og »Brandmændene«, ogsaa Svendborgsunds østre Arm, Thurø Sund. Ad begge Arme skyller Medusaerne ind, og der er Tider, hvor de i den Grad hober op i Svendborg Havn, skubbes ovenpaa hinanden af Baadene og smuldres i Trævler og Frynser af Bolværkerne, at de virker som Affald, som visne Blomster, der smides ud nogle Dage efter Jubilæet.

Selvfølgelig er det straks Taasinge, der gør sig gældende, naar man sejler ud fra Svendborg. Der ligger den med Vindebyøre-Lejrpladserne og Bregninge Skov og Bakkerne og den evindelige Bregninge Kirke, som er synlig overalt paa de to Øer, naar da ikke en Skov eller et Hegn skyder sig i Vejen for den. Langt ude skimtes en lang, lav Bro. Det er Broen til Thurø. Men det er Bregninge Skov, der fængsler Øjet. Den trænger længere og længere frem mod Stranden, og naar man runder den, hænger løvfriske og uddøde Træer ud over Vandet og giver et uberørt Indtryk af Urskov og Mangrovekrat, naturligvis oversat til det blideste Bøgeskovs-Dansk, men dog saa uberørt, at det giver et Stød, hvis man til-

FOT.: GEORG PEE

Thuro Kirke er opført 1639 af Fru Ellen Marsvin. I Kirken findes en smuk Altertavle og en sjælden Prædikestol, begge er fra ca. 1500 og har tidligere tilhørt Graabroderkirken i Svendborg. Bogstaverne F. E. M. S. betyder: Fru Ellen Marsvin.

fældigvis faar Øje paa et Menneske. Der ligger lidt forladt Skibsværft derinde, lidt Stillads og Pindeværk. Der ligger en gammel Vandmølle, Venteposemølle, tjæret sort forneden, med den ene Længe helt ud til Sundet, saa at Bougvandet fra Færgen slaar ind mod Kampestensfundamentet. Der ligger et Skovfogedhus. Og saa trækker Kysten sig ind i en mindre Bugt, som kaldes Pils Hul eller Pilekrog, fordi der engang skal have ligget et Pils Slot oppe paa Banken derinde. Paa Bankerne mod Vest ligger Troense By og paa Bankerne mod Syd Frederiksstad. Men udfor Frederiksstad, som nu er groet sammen med Troense, saa ikke en Sjæl kan se Grænsen, og som nu dækkes og fordunkles helt af Troenses Navn, strækker der sig ligesom en stor Indsø. Egehavn kaldtes den i gamle Dage. Sundet har hidtil været smalt. Thurø Kyst skal paa det smalleste efter gammelt Opgivende kun være hundrede Favne adskilt fra Taaasinge. Og den ligger da ogsaa nær ved den uberørte Skovkyst, Thurø's bakkede Villakyst med Hus og Have tæt ved Hus og Have, mod Nord med en lille Klat Skov med det syndefulde Navn Sodoma, som i Virkeligheden ikke hentyder til anden Udskejelse, end at Thurinerne, da de blev kristnede og senere hen moderniserede, efterhaanden glemte det gamle Danske og den oprindelige Betydning af Ordet: Ma, der betyder Eng. Stedet hed Sudema. Og mod Syd med det hvide, bornholmske Røgeri paa Maarodde, hvor Thurø bøjer direkte mod Øst, og den dybe Vig, Thurøbund, skærer sig ind. Derfor denne Fornemmelse, som om man var paa Vej ud fra en Flod til en Indsø.

De fleste faar vist Lyst til at staa af i Troense. De mange lave, straa-tækte Huse med det mørkt malede Bindingsværk mellem Frugttræer, som hælder ud over Hegnene og byder sig til, saa at man bogstaveligt faar Kirsebærene og senere hen Æblerne og Pærerne i Hovedet, eller de blomstrende Rosenbuske, der undertiden bruges som Stakit, saa det er meget svært at lade være at forsyne sig med en gratis Knaphulsblomst, og saa det, at en stejl Sti fører lige op til Badehotellet, hvor Terrasse og andet mondænt lover menneskeligt Velvære, alt dette er Fristelse. Og man tænker paa, om dette Taaasinge virkelig er Thors Eng, som det hed paa Oehlenschlägers Tid, eller Thors Seng, for er det ikke, som den gæve Sognepræst for Landet Sogn, *Fred. Christ. Lund*, i sin *Beskrivelse over Øen Thorseng* 1823 bemærkede: »Man har formodentlig i denne Øes Navn villet finde Benævnelsen enten af Thors Eng eller vel endog af hans Seng, fordi den formedelst sin Skjønhed vel kunde være værdig, at afgive et behageligt Hvilested for hiin Oldtidens Yndlingsgud, naar han stundom, træt af sine Vandringer i Luften, følte Attraae efter at hvile og vederquæge sig? At den gode Fred. Christ.

Lund med sin holbergske Ironi imidlertid ogsaa har været i Besiddelse af filologisk Disciplin, røber han ved at opremse alle de Navne, han har fundet i ældre trykte Bøger og skriftlige Dokumenter: Thioslund, Thoslandia, Taasinge, Taasing, Tosing, Tossing og Tossinge, dog mærkeligt nok ikke Navnet i Kong Valdemars Jordebog: Thosland, og ved at notere sig, at »Omegnens Almue i Almindelighed ikke kaldes Taasinger men Tøsinger, hvilket maaskee kan ansees som eet Beviis for, at Øens ældre Navn ikke har været Taasing, men snarere Tosing, eftersom o lettere end aa i Udtalen forvandles til ø.«

Men lad Indsøen drage os, og lad Thurø drage os! Nu bliver der større Horizont. Thurø Sund viser sig at gaa ud i den store Lunkebugt med Udsigt til Vemmenæs Skovene og Stenodden, den lange Udløber af Taasinge, og bag den Langelands blaanende Stribe. Man aner ligesom Indsø bag Indsø, og dog er det et Øhav, hvad man mærker paa Friskheden. Luften i Svendborg huskes nu, som om man havde opholdt sig i en Gryde.

Thurø har en mærkelig Form, noget i Retning af en Hestesko eller et Par Bukser, og det skyldes velsagtens, at der oprindeligt har ligget to parallelle Øer, Thurø og Grasten. Grasten udtales Grastn med langt a, og ingen aner, hvad Navnet kommer af. Den dybe Vig, Thurøbund, har i sin Tid været endnu et Sund, men er groet til i den østre Ende. Og Indsejlingen fra Vest beskyttes af en lille Ø, Kidholmen, som naturligvis udtales Kiholmen, en sær, lille Ø, som hører ind under Valdemar Slot paa Taasinge, hvad der geografisk set er urimeligt, og som lejes ud til Thurøs Fiskere. Der boer ingen, og alligevel findes der to Thurinerne, der kan prale af at være født der.

Kort forinden Kidholmen løber Færgen til ved Blaaby tæt op ad Skibsværfterne, hvor der altid ligger en Baad under Bygning og med sine Spanter og Ribber ligner et solafbleget Skelet. Thurøbund sejles der ikke ind i af Færgen. »Bunden« virker, som om den er fredlyst. Og dog er det ikke mere end en Menneskealder siden, der overvintrede op imod et hundrede Skibe derinde, dengang Thurinerne var søfarende. Nu er der kun faa Kaptejner og Skibsførere tilbage, skønt der er mange endnu, der har faret til Søs.

Men intet minder om Thurøs Fortid som Thurøbund, og det skønt Thurøs Fortid opløser sig i dunkle Frasagn. Den barbariske Skjoldungehistorie om Kong Helge, der drog paa Sørøvertogt og paa sin Færd voldtog en Jomfru, som flere Aar efter hævnede sig paa ham ved at lade ham hærtege hans egen Datter, hele Hrolf Krakes vilde Tilblivelseshistorie, henlægger Saxo til Thurø, og han kalder Jomfruen Thore, og Øen skulde saaledes være opkaldt efter hende. Der er imidlertid kommet Forvirring

i Overleveringen, — hvad Thurinerne ikke har ladet sig anfægte af, for de har rejst en Sten til Ære for Rolf Krake i Haab om, at han virkelig var Thuriner; — men desværre har det haft sin Indflydelse paa Adam Oehlenschlägers to Mesterværker »Helges Æventyr« og »Yrsa«, saa at han i Stedet for en Jomfru Thore paa Thurø skabte en krigerisk Dronning Oluf i Saxland, og Thurø gik Glip af et Heltekvad. Den gamle, ideelle Sørøverrede, Thurøbund, havde ellers fortjent det, og havde Oehlenschläger paa sin Tur til Langeland været saa heldig at komme til det dengang saa afsides og i sig selv saa indgiftede Thurø, saa havde han sikkert fulgt Saxo og i Stedet for et bøgeløst Saxland valgt sig en Ø, hvor han kunde besynge »den ynderige Bøg, der mellem Træer knejser som mellem Urter Løg«, han havde henlagt Handlingen til Thurøbund, ligesom Folkefantasiaen henlagde Kæmpevisen:

Balder, Rune og hans Viv
De begyndte stor Kiv
Paa Thurø

til en stor, flad Sten med Mærket af Balders ti Fingre, som skal have ligget inderst inde i Thurøbund paa Bundsletten, men som var ryddet af Vejen, da Biskoppen over Fyns Stift, Dr. C. T. Engelstoft, i 1859 skrev *Historisk-statistisk Beskrivelse af Øen Thurø*.

Fra Blaaby gaar Færgen videre til Grasten og anløber den tæt ved Thurøs Sydspids, Grønneodde. Grasten, som i Folkemunde kaldes »det øde Grasten«, er ikke saa øde endda; men Taasinges Kyst, der nu ligger betydeligt fjærnere, dominerer med Bregninge Kirke, med den tætte Række Huse langs Vandet ud til Lodskroen, den lange, fornemme Poppelallé op til Valdemar Slot, — Poplernes aflange Silhouetter i grønt tegner sig mod Himlen i engelsk Stil, — og Valdemar Slots store, sorte Tag, som hæver sig næsten brutalt over Længer og Lader, der set fra Thurø synes at ligge i een Forvirring med en hvid Tepavillon yderst ude paa Næsset. Ofte ser man Baron Carl Juel Brockdorffs Lystkutter »Pan« hvile for Anker et Stykke fra Land. Den hører ligesom med i Billedet af Udsigten over Lunkebugten og Bæltet foran Langeland. Grasten er et gammelt Fiskerleje, og til Trods for Badehotel og enkelte villalignende Huse bærer den endnu Præget af det. Er man en god Fodgænger og ikke er bange for en elleve tolv Kilometer, kan man staa af her, da Færgen nu gaar tilbage igen. Og saa kan man vandre op gennem Fredskoven, der i et smalt Bælte afskærer dette yderste Grasten fra den øvrige Del af Thurø, og videre ad denne den eneste

FOT.: GEORG PEE

*Huse ved Vejen til Thuro Kirke, pyntelige og blomster-
smykkede som alle Thuros Huse og Gaarde. Det sidste
Hus ligner et loddent Dyr.*

Vej, som følger Øens Hesteskoform. Kan denne Vandring anbefales? Ja, for den, der elsker Natur. Her er Automobilismen nemlig ikke saa faretruende udviklet, at det er gaaet altfor stærkt ud over Landevejsgrøfterne, og hvad er saa godt som en gammeldags, dansk Landevejsgrøft, naar Jorden har fin Bonitet, og Ukrudtet kan vokse sig højt. Intet Sted har jeg set saa store, hvide Snerler. Her forstaar man virkelig, hvorfor disse Blomster i Folkemunde kaldes »Silkeskørter« eller »Jomfru Marias Særkeærmer«. Intet Sted har jeg set saa høje, lyseblaa Cikorier, saa buskagtige, strittende Rejnfan og saa meget Perikum for ikke at tale om Krageklo og Agermaane og Kællingetand, og jeg er jo kun en Københavner, der ikke har Sans for Botanik; men her er Blomsterne saa uundgaaelige, at man uvilkaarligt maa udbede sig den Ære ved Hjælp af en »Flora« at blive præsenteret for deres Navne. Er det et Tilfælde, at en af vore store Naturdigtere, Johannes Jørgensen, er af en Slægt fra Thurø? Man nægter at tro paa Tilfældigheder. Og Skovene, Fredskoven og Østerskoven, som ejes af Befolkningen, saa at de Gaarde og Huse, der laa paa Øen i 1810, da Jorden blev udskiftet, endnu har hver sin Skovpart, har ogsaa noget af dette uberørte over sig, som maa overraske en Fremmed. Om Foraaret staar Anemonerne saa tæt, at det svimler for Øjnene, som naar man en Augustnat stirrer op i Mælkevejen. Skovbunden danser af Stjernetaager. Og Revet Syd for Østerskoven, den store, øde Strandeng, hvor Kvæget kan gaa frit, har i Maj Maaned en lav, rød lilla Taage over sig. Det er Engelskgræs, der staar i Blomst.

Gaardene og Husene ligger spredt, for i Virkeligheden er der kun een By, Thurøby, med Øens eneste Kirke, eneste Kirkegaard, eneste Biograf, eneste Postkontor, eneste Telefoncentral, men med baade Kro og Restaurant. Og der burde i Virkeligheden være noget karakteristisk ved disse Huse, for det er en gammel, thurinsk Skik at male Bindingsværket brunt og tegne det af med en vandblaa Farve. Den er imidlertid gaaet af Brug paa Grund af Tidernes Ugunst. Saa der er kun de mands høje Stokroser tilbage, de sirligt revne Haver med Stensætning, og Vejen udenfor, som ogsaa er omhyggeligt revet, saa at man holder sig ude paa Midten for ikke at sætte skæmmende Fodspor. Men dette renlige og venlige og nypudsede er Træk, der er fælles for alle de fynske Øer. Naar man ved Østerskoven drejer mod Nord over Bundsletten, det inderste af Hesteskoen, har man igen Udsigt over Thurøbund med Kidholmen og Taasinge i det fjærne og kan rigtigt fatte, hvilken paradisisk Sørøverrede den maa have været, især da dens Kyster var skovklædte. Endnu saa sent som i 1783 var hele den sydlige Del een sammenhængende Skov.

Vej i Troense med Udsigt over Sundet.

FOT.: GEORG PEE

Og det er da ikke saa sært, at »Thorø major«, som Øen kaldes i Valdemar den Andens Jordebog i Modsætning til det mindre Turø ved Assens, blev indlemmet i de danske Kongers Jagtterrain, da de omsider fik lagt Danmark under sig. Nogen større Bevaagenhed fra Kongernes Side har Øen dog aldrig nydt. Der blev ikke opført noget »højt Hus«, det vi vilde kalde en kongelig Jagtthytte, paa den som f. Eks. paa Lyø, og Thurø slap maaske derved for at spille Lyøs skæbnesvangre Rolle i Danmarkshistorien. Derimod kom den ud for Konsekvenserne af Valdemar Sejrs Tilfangetagelse og blev flere Gange pantsat til de holstenske Grever, og da den endelig under Valdemar Atterdag atter kom under Kronen, fik Biskopperne i Odense Øje paa den. De ejede Domænet omkring Ørkel Slot ved Svendborg og Domænet omkring Kjørstrup Slot paa Taasinge, det vil sige hele Taasinge, og helmede ikke, førend de fik det mellemliggende Thurø med den naturlige Havn, Thurøbund,

FOT.: TAASINGE TURISTF.

Troenses gamle Rytterskole med Klokketaarn paa Taget.

til Len, saa at de kunde importere og eksportere til og fra Tyskland udenom Toldlove og uden Svendborg By som Mellemandler. Thurø's Historie under Krumstaven, saadan som den læses ud af Kongebreve, handler da ogsaa ideligt om Chikanerier mellem Svendborg Borgere og Biskoppernes Folk paa Thurø, og Thurø trues med Konfiskation af Varer, ja endogsaa af Skibe. Men berømtest af alle Stridighederne er vel nok Mellemværendet mellem den voldsomme Christian den Anden og den ligesaa voldsomme Biskop Jens Andersen Beldenak, der endte med, at Kongen baade vilde have Taasinge og Thurø tilbage med den Motivering, at begge Dele engang havde hørt under Kronen, hvortil Biskoppen svarede, at naar Kongen først havde gjort sine Fordringer gældende paa England og Skotland, som ogsaa tidligere havde hørt under den danske Krone, saa kunde de bagefter snakke om Taasinge og Thurø.

Men af alt dette historiske er der intet Spor. Landskabet ligger uanfægtet med store Udsigter til det bakkede Syd-fyn, der skifter i Aars-tidernes Belysninger og ligesom kan hæve sig og sænke sig. Skovløst er her. De levende Hegn, som giver Taasinge en frodig Hygge paa sine Steder, findes sjældent; men om Foraaret er man glad for det, for da blusser de firkantede Tulipanmarker med en klar, hollandsk Farvepragt.

„Danmarks smukkeste Landsbygade“ i Troense.

FOT.: TÅSINGE TURISTF.

Intet minder om hedenske Voldstider eller katolske Prangertider. Gaar der Stude paa Græs, er det i hvert Fald ikke Jens Andersen Beldenaks. I Thurø By er der imidlertid et Mindesmærke over Øens mest sagnomspundne Kvinde, nemlig Ellen Marsviin, Frue til Boller og Rosenvold i Jylland, til det halve af Vallø paa Sjælland, til Lundegaard, Veilegaard og Holkenhavn paa Fyn og Kjærstrup paa Taasinge og ogsaa Frue til Thurø, og endelig og ikke mindst Moder til Christine Munk, Christian den Fjerdes Gemalinde. Og dette Mindesmærke er Thurø Kirke, som hun selv har ladet bygge. Elsket var hun ikke, for ellers gik der vel ikke det grumme Sagn, at hun engang havde spillet med Kongen om Thurø og tabt den og da bedt om Lov til at beholde den, indtil hun havde høstet blot een Udsæd, men benyttet Mellemtiden til at saa Kristtjørn over hele Øen, saa at Kongen hverken vilde eje eller have den.

Foruden at være en praktisk Kvinde var Fru Ellen Marsviin ogsaa en gudhengiven Kvinde, som elskede at bygge Kapeller. Nu havde Thurø et Kapel i det nordvestlige Hjørne af Øen, hvor Sognepræsten fra Sct. Nikolai i Svendborg undertiden holdt Gudstjeneste. Efter nogle Manipulationer med Præstens Korntiende og Ofret forlagde hun egenmægtigt Thurø Menighed til Bregninge Kirke, som laa under hende, en

uheldig Ordning, da den Bregninge Præst boede en halv Mils Vej længere inde i Taaasinge ved Landet Kirke, hvor han ogsaa var Præst, og saaledes var baade altfor optaget og altfor fjærentboende til at kunne være sine Sognebørn til nogen Trøst. Og da Ellen Marsviin saaledes mente at have gjort Kapellet overflødigt, tog hun Altertavlen og lod den flytte op til sit nye og prægtige Kapel paa Holkenhavn. Men nu fortæller Sagnet, at hun engang drømte, hun brændte i Helvede som Straf for dette »Ran«, og hun besluttede da om Morgenen at bygge en Kirke paa det Sted, hvor hun havde nedrevet Kapellet, og lod samle Materialerne sammen. Da blev det imidlertid Storm og Højvande, og Højvandet rev Materialerne med sig og skyllede dem i Land for Foden af en Høj, der ligger overfor Herregaarden Bjørnemose paa Fynsiden; Stedet hedder nu Præstelandingen. Her blev Kirken saa bygget, og Højens Skrænt blev Kirkegaard, en af de smukkeste Skipperkirkegaarde i Danmark, med Skaarupøresund lige nedenfor og paa den anden Side den brede, hvide, firkantede Herregaard med Skoven som Baggrund. For den bortfjærnedede Altertavle gjorde den nidkære Frue ogsaa Afbigt, idet hun fra Dalum Klosterkirke bortførte en anden Altertavle, rejst til Ære for Mater dolorosa, Smertens Moder, som den lutheranske Biskop Jacob Madsen i sin Visitatsbog havde skældt ud for »en Skarns Taffle med Jomfru Mariæ Billede«, altsaa efter den Tids Formening et fælt, katolsk Afgudsbillede, som Fru Marsviin sikkert har haft sin underfundige Tanke med at skænke de Thurø Skippere og Bønder, der ikke engang for deres Sjølefreds Skyld gad ulejlige sig over til Bregninge. Tavlen havde to Fløje med udskaarne Billeder af to knælende Skikkelser, hvoraf den ene formodedes at være Kong Hans og den anden hans Dronning Christine. Der er dog større Sandsynlighed for, at de har forestillet Kong Christian den Første og Dronning Dorothea.

Denne uvurderlige Altertavle, som virkelig var blevet en Seværdighed, fik imidlertid en krank Skæbne, for i 1828 var den saa afskallet og faldefærdig, at den var en Skamplet paa Kirken. Men da traf det sig, at Klosterkirken i Svendborg skulde nedrives, og Inventaret sælges til Fordel for Svendborg Skolevæsen. Og atter skulde et egenmægtigt Menneske gribe ind. Det var Kirkeværge, Købmand P. Jørgensen, der var født paa Thurø. Han lod Klosterkirkens Altertavle tage ned paa Klosterkirkens egen Bekostning. Han undlod at opføre den paa Inventarielisten. Maaske lod han den restaurere for sine egne Penge. I hvert Fald fik Thurø Kirke den foræret i nymalet og opfrisket Stand, og Købmand P. Jørgensen stod som Giveren. Svendborg Skolevæsen fik ikke en Øre for den. Efter en Undersøgelse lod Stiftsøvrigheden imidlertid Sagen

stille i Bero. Og nu kunde Thurø Kirke pille sin gamle Altertavle med de formentlige Portrætter af de første Oldenborgere ned og sende den til Oldnordisk Musæum. Under Transporten til København blev den yderligere ramponeret og faldt fra hinanden.

Seværdigheder blev Thurø Kirke saaledes ikke udstyret med, selv om dens Indre er enkelt, smukt og typisk for en Skipperkirke; men Turen paa Kirkegaarden og ned ad Vejen med de straatækte Huse, der ligner lodne Dyr, og langs Stranden op mod Thurø Bro vil glæde enhver Idylker, og man kan saa fortsætte mod Syd ned til Blaaby, et Kvarters Gang, og prøve paa at fange »Helge« for at komme til Troense paa Taasinge.

Taasinge er en fem seks Gange større end Thurø. Den er saa stor, skriver Fred. Chr. Lund, at »det endog endnu er temmelig almindeligt iblandt de mindre Øers Beboere i det Sønden for Fyen beliggende Archipelag, at de kalde Thorseng slet hen Landet, ligesom igjen Thorsengs Beboere kalde hine — Øboerne. Det er, som om en Quadratmiil er for stort et Areal i Almuens Øjne til at kaldes en Øe; i det mindste pleie Skolebørnene her paa Øen ikke at ville vide af, at de boe paa en Øe. Hiin Benævnelse er vel ogsaa den rimeligste Anledning til, at den midterste, efter Nogles Mening ogsaa den ældste Kirke her paa Øen kaldes Lande- eller Landet-Kirke, der dog vel maa være det samme som Landets Kirke«. Man stiger altsaa virkelig »i Land« i Troense.

Medens Thurø By kun ironisk tør kalde en af sine Veje for Gade, »Millionærgaden«, fordi der for nogle Aar siden boede saa mange velhavende Kaptejner og Skibsførere paa den, tør Troense for fuldt Alvor kalde en af sine smukkeste Veje for Grønnegade, som ikke bør udtales med den københavnske, mislige Biklang, da en af de mest yndede Aftenture i Troense gaar ned ad denne forbi Mølleedammen og ud ad Præstealléen. Haverne her er langt frodigere og tættere end paa Thurø, og man mærker en aarelang Propaganda bagved, en Propaganda, der gaar tilbage til en Skolelærer i Vemmenæs, Niels Mortensen, paa Oehlenschlägers Tid. Han lærte Tøsingerne at kæle for deres Haver, ikke alene fordi det kunde betale sig, men ogsaa af Skønhedshensyn, og derfor ser man paa Taasinge saa mange omhyggeligt klippede Plæner med Græsset saa tæt, som var det Fløj, og saa mange Høje med mærkelige Sten, som Tøsingerne næsten har en kinesisk Forkærlighed for.

Men den berømteste Tur i Troense gaar hen forbi den gamle Skolebygning med det lille Klokketaarn paa Tagryggen, og saa ned til Skrænten ved Kysten, som man ikke kan komme helt ud til, fordi Ejerne paa den indre Side af Vejen har købt hver deres Parcel af Skrænten og anlagt

FOT.: JONALS

Skipper i den gamle Somandsby, Troense.

Haver ned ad den, ned til deres Baadebroer. Kun Lodskroens Areal er tilgængeligt som Krohave med Udsigt til Grasten, og saa er der naturligvis den stejle Sti ned til det lille, gule Lodshus. Nu drejer Vejen indad igen; men man kan trygt følge den, for den fører op til den lange, imponerende Poppelallé, Indkørslen til Valdemar Slot, dobbelt imponerende, fordi Poplerne i deres gigantiske Højde en lang Strækning ikke har andet end Kornaksene at konkurrere med. Man faar her et Begreb om, hvad Enevælden har betydet; og hvor sejt den har været, forstaaer man, naar man faar at vide, at Udstykningen af Taasinge først begyndte 1911, et helt Aarhundrede efter Thurø. Men Skønhed har den skabt, en vidtstrakt Symmetri, hvor alt underordner sig for at fremhæve det centrale, og Poppelalléen er anlagt for at spænde Forventningen og gøre trodsige Rygge krumme, inden de naar op til Slottet. Andagt giver den i al Fald, hvadenten man nu kan lide det eller ej.

Vejen gaar lige gennem en Portbygning og ind i en stor, firkantet Slotsgaard, og den Forvirring i Bygningernes Beliggenhed, som man havde bemærket fra Thurø, opløser sig nu selvfølgelig i Symmetri. Den store, toetages Slotsbygning i Barokstil med det stejle, treloftede Skifertag ligger fornemt tilbage trukket, og den gruslagte Tilkørsel op til Hovedtrappen midt for er næsten majestætisk adskilt fra Vejen og den gemene Hob af Tøsinger og Turister ved Jernkæder. Hvor stor i Dimensionerne denne Rødstensbygning er, bliver man klar over, naar man i den østre Fløj faar Øje paa de to aflange Kirkevinduer. Her har Niels Juel indrettet et Kapel, som d. 3. Oktober 1687 med megen Højtidelighed blev indviet af den Odense Biskop, som hed Thomas Kingo. En udførlig Skildring af Festligheden har Digterpræsten Niels Lucoppidans Fader, Peder Jensen, giver i Landet Sogns gamle Kirkebog.

Interessantere, arkitektonisk set, end Hovedbygningen er de to hvide Portbygninger med de gult malede Pilastre. Den vestre har et Solur over Porten og den østre et almindeligt Ur, som dog er paalideligere end Soluret, fordi det kan rette sig efter Sommertiden. Ved Siden af ligger lange, lyse Avlsbygninger, symmetrisk overfor hinanden ligesom Portbygningerne. Og den firkantede Slotsgaard afsluttes af den hvide Tepavillon med gule Pilastre, den Pavillon, der fra Thurø tog sig ud, som om den laa yderst paa et Næs. Størstedelen af Slotsgaarden er optaget af en firkantet Dam med hvide Svaner og Ænder, der ogsaa er hvide for ikke at stikke altfor stærkt af mod Svanerne.

Ogsaa dette Slot er knyttet til Ellen Marsviins Navn. Hun sad paa Kjørstrup, det gamle Bispesæde, hvor Jens Andersen Beldenak havde resideret i sin Tid, men overlod denne Borg og sin Andel af Taasinge til Datteren, Fru Christine Munk, og da Christine Munk med Christian den Fjerde fik Sønnen Valdemar Christian, fik denne Søn Godset overdraget. Christian den Fjerde bestemte sig da til at bygge sin Søn et Slot og lod det gamle Kjørstrup nedrive. Voldstedet ses endnu til venstre for Vejen op til Bregninge. Men Prins Valdemar var en urolig Sjæl, der tog i russisk Krigstjeneste, og da han kom hjem, kunde han ikke enes med Frederik den Tredie, men maatte i svensk Tjeneste, og han døde i Polen 1656. Derved kom Slottet over paa hans Søster, Fru Ebbe Ulfeldts Hænder. Men denne Frøken Hedevig, som hun almindeligvis kaldtes, havde en besynderlig Evne til at sætte sig i Gæld, og for at kavere sig mod Kreditorerne, som allerede havde taget en Del, pantsatte hun Skovene pro forma til sin Svoger, Korfitz Ulfeldt, hvad der havde til Følge, at Kongen efter Forræderiprocessen konfiskerede dem uden Hensyn til pro forma eller ikke pro forma. Da Christian den Femte der-

for senere hen skænkede Niels Juel sin Andel af Taasinge, maatte Niels Juel blandt andet købe Hovedgaarden tilbage af Københavneren, Henrik Nielsen Holst, paa hvis Hænder den var kommet som Pant for Frøken Hedevis Gæld, og denne Hovedgaard var tilmed saa molesteret af Svenskerne, — Kong Karl Gustav den Tiende boede selv en Tid paa Landet Præstegaard, saa hans Soldater gik særligt grundigt til Værks paa Taasinge, — at Niels Juel maatte restaurere den fra Grunden, hvorfor da ogsaa ethvert Spor af Christian den Fjerdes Stil er forsvundet fra Valdemar Slots Hovedbygning. Særlig billig har den kongelige Gave just ikke været for Admiralen.

Gennem den østre Portbygning kommer man ud til Lunkebugten, der er en halv Mil bred, og herfra ser det ud, som om der ligger Skov langs hele Kysten, Pederskov, Nørre Skov, Tvede Skov og Skoven ved Stenodden. Der ligger næsten altid nogle og fisker derude, hvadenten de nu staar ret op i Baaden og med de pludselige, sidelæns Ryk med Armen afslører, at de pilker Torsk, eller de dørre Makrel eller stanger Aal. Paa mørke Aftner er Aaleblussene ikke noget Særsyn.

Vejen gaar nu Norden om Pederskov og Sønden om Slotsparken og den inddæmmede Eng med det lyse Jerseykvæg og forbi den venlige Bygning, som tydeligt røber, at den er noget fornemt; den er Juelernes Enkesæde. Og paa højre Side af Vejen staar der en kæmpemæssig Eg, der med sine runkne, forvredne Grene ser saa truende ud, at man uvilkaarligt maa standse. De store, runde, mørke Ar efter de afsavede Grene virker som Øjne, og stirrer man længe paa Kronen, er det, som om den bliver uhyggeligt levende, en Kæmpeblæksprutte med Arme, der søger sig frem gennem Luften. Det er Ambrosiusegen, et levende Minde om den farende Digter, Ambrosius Stub, der i en Alder af nogle og fyre Aar, kort Tid efter sin Kones Død, kom til Taasinge og fik Plads som Skriverkarl paa Valdemar Slot under Niels Juels Sønnesøn, en lunefuld Mæcen, der nok holdt af at omgive sig med vittige Hoveder, men øjeblikkelig smed dem paa Porten, hvis de vovede at fornærme ham selv personligt. Denne Skæbne overgik da ogsaa Digteren i Slutningen af 1752; men han naaede dog, skønt Enkemand, at faa sat sig et Par Spor. Paa Øen: ved at der i Kirkebogen for Landet Sogn under Indførelsen af et uægte Barns Daab i Marts 1753 staar anført: »Faderen sagdes at være Ambrosius Stub, som var Skriverkarl hos Kammerherre Juel paa Taasinge.« Og i Literaturen: ved at et af de første danske Naturdigte, Ambrosius Stubs: »Den kedsom Vinter gik sin Gang«, som Professor Vilhelm Andersen gerne vilde have skulde være digtet i Stubs Ungdom paa hans Fodture i Jægersborg Dyrehave, af indre psykologiske

Valdemar Slot. Midt for Hovedbygningen, til højre Portbygningen med Soluret.

FOT.: GOTTLIEB

Grunde langt snarere er blevet til paa Valdemar Slot. Det er den sidste Strofe og især de sidste fire Linjer:

Jeg tør maaske
vel faa at se
min Vinter blive til en Vaar
i Aar

med deres første Fornemmelse af Alderdom, der overbeviser om, at Digtets Tilblivelsestid ligger umiddelbart før de tre sidste, fattige og triste Aar i Ribe, altsaa i Aarene paa Taasinge. Chr. K. F. Molbechs populære Skuespil »Ambrosius« er saaledes ikke alene Opspind, men hvad værre er, en forskruet og forkert, romantisk Fortolkning af et af Ambrosius Stubs andre Digte »Du dejlig Rosenknop«, som der desværre ikke er noget Haab om at redde til den sydfynske Ø.

Men den lunefulde Kammerherre Niels Juel fortjener ogsaa lidt nærmere Omtale. Han fortjener lidt Rehabilitation, for han lod en Mængde Frugttræer forskrive og gratis uddele blandt sine Bønder, og denne Episode fortæller Fred. Chr. Lund ganske muntert om: »Kun Faa skjønnede

FOT.: TAASINGE TURISTF.

Gaard i Melby, et typisk Eksempel for Taasinges gamle, smukke Bindingsværksbygninger.

paa denne Gave, som den fortjente. Nogle vare endog saa uforskammede, at de afhuggede Roden af Træerne, førend de plantede dem, for at Kammerherren, naar han reed omkring og betragtede Træerne, kunde see, at slige Nyheder ikke vilde lykkes her til Lands. Men Kammerherren, som fik Nys om denne Udaad, lod ved sine Jægere alle Træerne undersøge og et nyt Quantum forskrive. Derpaa forsamlede han dem, som havde afhugget Træernes Rødder, paa Slottets Flisesal, pryglede dem lystigt igjennem med sin Ridepisk, gav dem nye Træer og lod dem gaae. Kuren var probat, og mangen nu levende Mand vel-signer i heldigt Frugtaar, naar Haven erstatter den Indtægt, som Jordloden nægter, Kammerherren, fordi han varmede hans Oldefaders eller foregaaende Fæsters Ryg.« Se, det er noget andet, end Chr. K. F. Molbechs Baron og Digter.

Vejen gaar nu til Bregninge mellem Valdemar Slots blaanende Hørmarker og dets Fasaneri til den ene Side og skrigende gule Marker af Agersennep til den anden; men hvorfor ikke dreje af mod Syd, hvis Solen er stikkende varm, og man endelig vil mod Syd, og forsvinde i Nørreskovens Kølighed? Ikke fordi den Skygge varer saa længe. Snart

Ambrosius Eg, som ligner en Kæmpeblæksprutte med Arme, der søger sig frem gennem Luften. FOT.: TAASINGE TURISTF.

er man ude paa aabent Land igen, og nu er det fladt og skovløst, som Størsteparten af Taasinge, men med levende Hegn. Lundby er ikke en Landsby, man standser i, og dog har den givet Navnet til Taasinges virkelige Digter, Præsten Niels Lucoppidan, for ligesom Broby latiniseret bliver til Pontoppidan, bliver Lundby til Lucoppidan.

Det var i 1714, at Niels Lucoppidan, Sognepræst i Landet og født i Landet Præstegaard, udgav sit berømte Digt »Tobacks Berømmelse imod Nogle kræsne og svimmel-hovede Foragtere, stillet til alle ædrue Tobacks-Smøgeres Forlystning, dog icke dens u-maadelig Misbrug til nogen Forsvar«, og da der i dette Digt til Piberygningens Pris forekommer et Portræt af den tøsingske Bonde, et virkeligt realistisk Portræt, er det vel værd at mindes. Niels Lucoppidan skildrer, hvorledes den arbejdssomme Bonde sætter sig til Hvile ved Agerens Ende og i sin Lomme mellem Søm og Pinde leder efter sin stumpede Lerpibe med Tobak, som han faar Ild i for at jage »Padder, Brems og Myg« væk, og hvorledes han om Aftenen, naar Solen gaar ned bag Skov og »Bjerger«, og Mave-Ormen bider ham, det vil sige, han er skrupsulten, gaar hjem til Konen, Ludse, det maa vel forstaas som: Lucie, og da staar der:

Den lydig Ludse selv hans Pibe stopper
og mod ham udi Dans med Glød og Klemme hopper,
hun klapper ham paa Ryg, han skal ej blive vred,
før han faar Piben ud, er Disk og Dug bered.
Til Gildes naar han kan med Øl Tobakker svale,
da véd han Natten ud om gammel Sagn at tale,
i Dagning dingler han hjem paa platfodet Øg
og hænger Næsen i sin korte Tud i Røg.

Man skulde tro, at denne Skildring af den lystige Taasingekvinde »med Glød og Klemme« og den ganske uforargede Omtale af en arbejdsom Bondes ærlige Rus er karakteristisk for Øen. Den er det i hvert Fald for Thurø. Og Slutmoralen paa dette fornøjelige og tit usnærpede Præstedigt:

Mandhaftig Broder, kom og sæt dig hos min Side,
lad Tiden med en Smøg og lystig Tale glide! —
Hvor dybt man tænke kan ved dette Pattedrag,
og Venner bænkes kan om denne tørre Smag!

kan sikkert enhver Tøsing og Turist skrive med under paa,
Nu kan man, især hvis man er paa Cykle, tage Vejen Syd paa til Tvedeskoven og Vemmenæs. Er man til Fods, maa man vænne sig til, at Hundene i ethvert Hus langs Vejen er saa forbløffet over Synet af en Fodgænger, at de følger ham et godt Stykke baade skældende og bjæf-fende. Vemmenæs er Overfartsstedet til Rudkøbing; men Udsigten til Langeland forvirres noget af Sidø, saa at man kunde tro, Overfarten var kortere. Og Vemmenæs er ogsaa literært berømt, for her har Adam Oehlenschläger været paa Besøg fra Rudkøbing; men desværre var han i Skoledrengehøj og skrev homerisk, saa at den Gaardmand Eriksen, han besøgte, forvandlede til »Erikiden«, og den graa Skipper, Niels Hansen, som sejlede ham over, blev til »Nileus, graa Hansaide«. Og det er tvivlsomt, om man, hvis man gaar ind i den højst moderne Færgetro og citerer Linjerne fra »Langelandsrejsen«:

Og de ambrosiske Bær, i de aflangtfunklende Skaaler,
Smilte med Purpursmil, til Behag for den samlede Skare,

vil finde en saadan Forstaaelse for det homeriske Sprog, at man faar Jordbær serveret.

Turen langs Sydkanten af Øen op ad Bakken til Bjerreby giver atter

*Taainges Beboere elsker at udsmykke deres Huse og Haver.
En Søkaptajn har et Skibsrat hængende paa sin Gavl.*

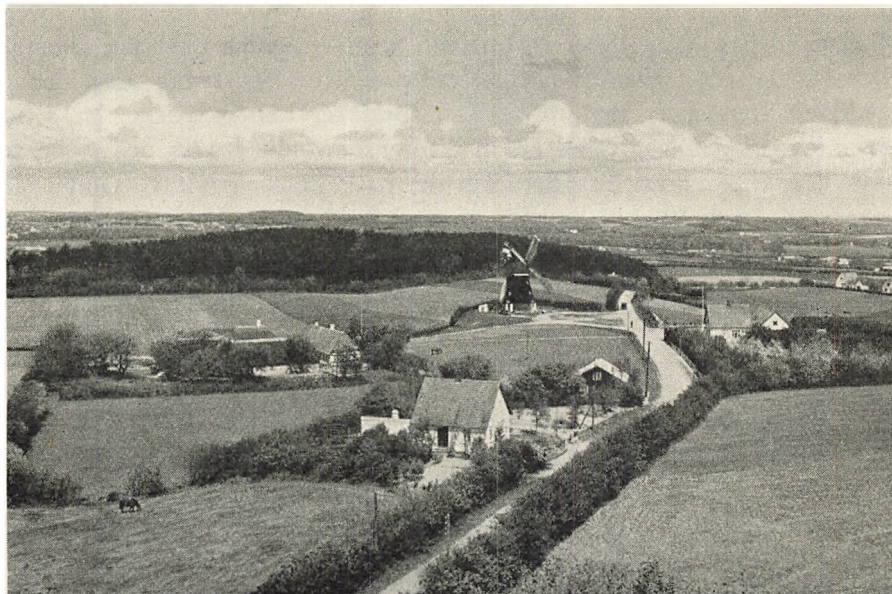
FOT.: GEORG PEE

en af disse storslaaede Udsigter, som Øerne i det sydfynske Arkipelag er saa rige paa. Stik Nord ligger Bregninge Kirke paa sit Højdedrag, smukkeste i Eftermiddagslyset, hvor den røde Farve i dens Mursten kommer glødende til Syne. Set fra Thurø gløder dette Kirketaarn næsten aldrig, i hvert Fald ikke saa rødt. Og mod Nordøst aabner Lunkebugten sig for Thurø i hele sin Bredde med de sydfynske Skove bagved. Atter faar man Oversigt i en ny Vinkel. Det er det, som gør Ture paa disse Øer saa opløftende, taget i dette Ords bogstaveligste Betydning. Og gaar man saa mod Sydvest, forandrer det mangfoldige Taasinge sig totalt. Her ligger den utilgængelige Halvø, Maanen, spændt ud som et Maanesegl, men afspærret, fordi der gaar store Hjorder af Kvæg frit græssende omkring paa dens Enge og Bakker, og Tyrene godt kan være ubehagelige. Desværre er Maanen ikke saa poetisk et Navn, som man skulde tro, for det er igen »Maen«: Fælleden eller Engen, der har skabt et filologisk Fatamorgana. Men her passer det. Navnet Maanen rummer

i sig alt det primitive og øde, som er saa karakteristisk for dette Paradis for ensomme Jægere og andre ensomme og uforfærdede Omstrejfer. Den ser ud som paa Vikingetiden. Og forbi Maanen, helt ovre mod Vest ligger Skovballe med Kroen og den gamle Have og den berømte Aalefangst. Sig »Aalesteg«, det er det sydfynske Udtryk for stegt Aal, og straks stiger Mindet om de sagnagtigt store Fade med stegt Aal, man bliver præsenteret for i denne Kro, og som kan faa selv Limfjordsjyder til at segne. Og gaar man bagefter ud i Lunden bag Haven, ud mellem de høje Graner og over Lysningen med de alenhøje, lilla Gederams og det lave, forblæste Krat ned til Stranden, hvor de lange Aalruser hænger til Tørre i Blæsten, og hvor Solglimtene i de skulpende Bølger blander Øjnene, saa at man ude over Bølgerne ser Øerne, Birkholm og Ærø, svømme i flimrende Dis af Sommeraftens Lys, føler man sig som paa en Ø uden Slot og Park. Men ogsaa dette er Taasinge. Paa Tilbagevejen fra Skovballe kan man tage ad to Ruter. Vil man bevare det friske, uberørte Indtryk, skal man tage langs Kysten nordpaa over Vejlen til Skoven ved Vornæs. Her ligger Grundtvigianeren, Søren Lolks »Lille Vejlegaard«, ogsaa kaldet »Danmarkshuset«, med den sirlige Kampestensmur, der ser ud, som om Bygmesteren har ladet hver eneste Sten følsomt rulle i Haanden paa sig, inden han har bestemt sig til at indføje den i Muren, og med en Port af uhøvlede Træstammer, »Naturtræ« kalder man det med en løjerlig Glose, saaledes at hver Stamme har bevaret sine Krumninger og Vridninger i Veddet og ser muskuløse ud. »Privat« staar der strengt paa Porten, for mange har vist troet, det var et Musæum. Men stiller man sig paa Tærne eller hopper lidt i Vejret, kan man over Porten faa Øje paa en Inskription, der er malet over Døren ind til Stuehuset. Med grundtvigiansk Patos staar der: »Vor Ø skal blive den fremligste. Vor By den driftigste. Vort Land det lykkeligste.« Det var Søren Lolks Valgsprog, og Mindet om denne idealistiske Tøsing, der optraadte i Svendborgs Gader i Nationaldragt og med Sølvbaand paa Kvindevis om det lange Haar, er knyttet til dette ejendommelige Hus, og ikke alene til det, men til de halvanden Meter høje, levende Hegn, som han drev Propaganda for, og som følger Vejene paa Kryds og tværs over hele Øen og fylder Fodgængerer med en evindelig Hvislen og Hvisken, denne Taasinges Enetale med sig selv. Og Nord for Søren Lolks Hus kommer man til den to hundrede Aar gamle Dæmning og synes, man kører ud i Vandet, for paa den ene Side er Baadebroer og Skibe, og paa den anden er Engene saa lave, at de truer med at opløse sig i sejlene Øer, og at Vandet undertiden samler sig til en hel Aa. Man kender ikke Taasinge igen, denne mangfoldige Ø!

Den anden Rute fra Skovballe gaar midt igennem Øen over Landsbyen Landet til Bregninge og er ensformig i Sammenligning med Turen langs den vestlige Kyst. Øen er ganske flad paa denne Strækning; men denne Fladhed fremhæver den hvide Landsbykirke, Landet Kirke, en solid Bygning fra Valdemarernes Tid med tilmuret Munkedør og med et senere tilbygget Taarn med Trappetrinsgavle. Kirkegaardens Grave samler sig paa god, dansk Vis om Bygningen, og henne ved en Eg med Gravstene over nogle af Omegnens gamle Slægter standser man ved to firkantede Stenplader, en lys med Indskriften: Hedvig Jensen. Død i Juli 1889, og en mørkere med Indskriften: Sixteen Sparre. Død i Juli 1889. Disse Sten er det sidste synlige Minde om et Kærlighedsdrama, som udspillede en Dag i Juli 1889 i Nørreskov, hvor den unge, svenske, grevelige Løjtnant skød Cirkusartisten Elvira Madigan med det jævne Navn, Hedvig Jensen, og sig selv, et Drama, som Filmen i vor Tid har romantiseret, skønt Liget af den unge Cirkuspige laa i en Stilling, som kunde tyde paa, at hun i hvert Fald ikke var gaaet frivilligt i Døden. I næste Række af Grave staar der en stor Sten med Indskriften: »Per aspera ad astra« og to Gravsten over den engelske Løjtnant Arthur John Sayer, Nr. 70604 R. A. F., og den engelske Sergent Louis Godfrey Glaus, Nr. 53666 R. A. F., som den 15. Februar 1944 styrtede ned med deres Flyvemaskine over Taasinge. Paa Gravstedet ligger to Propeler, den ene stærkt bøjet, og nogle andre Dele fra den ødelagte Maskine. At disse fire Grave over fremmede Mennesker næsten altid røber Tegn paa, at der af ukendte Hænder er lagt Blomster paa dem, kan gøre saa tavs. Det er Kærlighedens Tragedie, og det er Krigens Tragedie, man staar overfor, begge saa inderligt meningsløse eller maaske betydningsfulde. Og det eneste forsonende, man kan berette, er, at den ene af de afdøde Flyveres Fader og Søster kom herover efter Krigen og boede paa Landet Præstegaard. Er man paa Taasinge, er det svært at lade være med at besøge denne Kirke og denne Kirkegaard. Man faar lidt at vide om Livet og Skæbnen her.

En Mindesten til højre for Vejen, naar man nærmer sig Bregninge Kirke sydfra, burde ogsaa fange Opmærksomheden, for Generalløjtnant Frederik Juel, den er rejst til Ære for, er maaske den af Juelernes Slægt, der har gjort mest for Taasinge. Vel indførte hans lunefulde Forfader, Kammerherre Niels Juel, Frugttræer paa Øen og gjorde sig fortjent; men Efterkommeren, Frederik Juel var Reformator, han forbedrede Skolevæsenet paa Trods af Befolkningens Lunkenhed, han lod opføre fire Skoler paa egen Bekostning og udformede et Skolereglement, der blev grundlæggende for Landsbyskoleordningen i hele Danmark, han gjorde

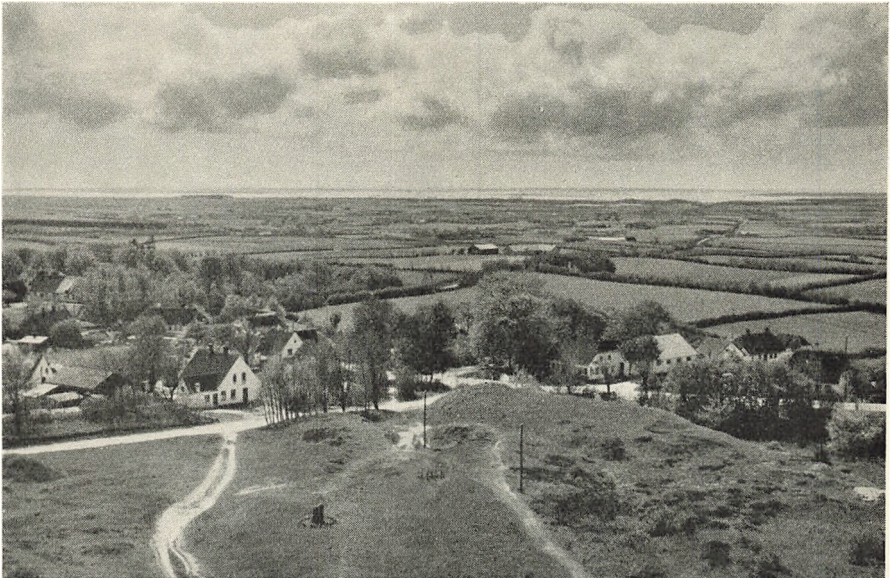

FOT.: TAAINGE TURISTF.

*Fra Bregninge Kirketaarn standses Udsynet mod Nord
af Fyns Bakker.*

Forsøg med en »Bespisningsanstalt« paa Troense Hospital og fik den forsømte Fattigforsørgelse paa Fode, han oprettede en »Medicinalanstalt« med en Art Sygeforsikring for Øens Beboere, og endelig indførte han Brandforsikring og Kvægforsikring og Politi. Et Udtog af hans Politireglement fra 1820 anfører Præsten Fred. Chr. Lund i sin »Beskrivelse over Øen Thorseng« med en vis lokalpatriotisk Stolthed, som om han vilde formane andre Øer til at gaa hen og gøre ligesaadan. I det hele taget har man paa Fornemmelsen, at denne Adelsmand har vidst, at Adel forpligter, og ikke er den Tøsing, der mindst har bidraget til den Orden og den Rigdom, som slaar den Fremmede i Møde ved Synet af Taainge: store, sirlige Bindingsværksgaarde, velplejede Haver og velholdte Marker.

Naar man staar oppe i Bregninge Kirketaarn, helst en Time eller halvanden før Solnedgang, da Udsigten mod Øst og Sydøst er den smukkeste og mangfoldigste, og ligesom Fred. Chr. Lund prøver paa at tælle de femogtreds Kirketaarne paa en Flade af hundrede Kvadratmil, har man en Oversigt som fra et lavt flyvende Aeroplan. Mod Nord standses Udsynet over Svendborg og Fyn en halvanden Mils Vej borte af Fyns høje Bakker; men flytter man Blikket mod Nordøst og ser ud over Thurø, som ligger med Thurøbund vendt mod Bregninge, vil man mellem det

*Udsigt mod Sydøst fra Bregninge Kirketaarn,
I Baggrunden Langeland.*

FOT.: TAASINGE TURISTF.

fremspringende Skaarupøre paa Fyns Kyst og Langelands Nordspids, Frankeklint, kunde skelne en graaladen Stribe langt, langt ude; det er Sjælland mellem Korsør og Boeslunde. Naar Udsigten mod Sydøst maa kaldes den smukkeste, skyldes det imidlertid ikke tøsingsk Lokalpatriotisme, men en artistisk Fordeling af Land og Vand, saa at man oplever »et sjeldent afvejlende Syn af 4 Gange Land og 3 Gange Vand«: først Parken omkring Valdemars Slot og bag den Lunkebugten; saa Skovene ved Vemmenæs og Stenodden og bag dem Vemmenæs Sund; derpaa Langeland, syv Mil i Længden fra Frankeklint til Fakkebjærg, Rudkøbing er let at finde, Tranekjær Slot straks vanskeligere; og bag Langeland Storebælt; og endelig Lolland med et hvidt Glimt som af et Skib under Sejl: det skal være Nakskov Kirke. Mod Syd løber Langeland, Strynø og Ærø næsten sammen, og Fred. Chr. Lund har kun Foragt tilovers for »det skaldede Ærøe« for dets Skovløsheds Skyld. Desværre har jeg altid fulgt hans Raad og været oppe i Bregninge Kirketaarn en Time før Solnedgang, saa jeg har aldrig kunnet se det ensomme Træ, »Svogers Træ«, ved Rise paa Ærø, eller de to blaagraa Skyer, der skal være Skovene ved Hohevacht og ligge ti Mil borte; men Als har altid ligget tydeligt i Solflimret, saadan som det glimter fra Vandene i det sydfynske Øhav. Saa smukt ligger Taasinge og Thurø.

FOT.: v. A. RAMSING

Endnu bygges der Træskibe i de sydfynske Byer. Her arbejder Skibstømmerne paa en Nybygning, der dog bliver forsynet med Motor i Stedet for Sejl.

En Sommerdag ved Svendborg Havn.

FOT.: JONALS

SVENDBORG

AF SVEND EILERSGAARD

HVIS man ønsker at opnaa det rette og uforglemmelige Skønhedsindtryk af Sydfyns Hovedstad, Svendborg, skal man komme til den ad Søvejen. Hvad enten man vælger Sejlturen fra Øst eller Vest gennem det smilende Svendborg Sund, bliver Øjet mættet med det ene skiftende smukke Landskabsbillede efter det andet. I Baggrunden fortoner sig Taasinges skovklædte Kyst, og paa denne, Søhelten Niels Juuls Ø's højeste Top knejser Sydfyns Vartegn, Bregninge Kirkespir, om hvilket siges, at de sydfynske Sømænd faar Hjemve, naar de ikke længere kan skimte det fra de bortdragende Skuder.

Paa Svendborgsiden veksler smaa Skovpartier og Badestrande med idylliske Villahaver, hvis Blomsterpragt danner stærk Kontrast til Sundets middelhavsblaa Bølger. Sundet er paa en Sommerdag lige saa befærderet som en Landevej. Slanke Lystsejlere, Robaade, Kajakker, ærværdige bredmavede hollandske Kuffer og stolte 3-mastede Sejlskibe pløjer de smaa krusede Bølger, medens Færgerne piler frem og tilbage mellem Svendborg, Taasinge, Langeland og Ærø.

Svendborgs Oprindelse gaar helt tilbage til Oldtiden. Ude i Gl. Hestehauges Skove og Frugtplantager ligger endnu uaabnede Kæmpehøje fra Stenalderen, og i et Indelukke findes Æbleskive-Stenen, den store Offersten, hvortil Mænd og Kvinder, klædt i Skind, bragte Guderne deres Ofre. Oprindelsen til Navnet Svendborg har gennem Tiderne været stærkt

diskuteret. Sagnhistorien tillægger de tre Konger, Svend Tveskæg, Svend Estridsøn og Svend Grathe, Æren. Svend Tveskæg skal have bygget Sct. Nicolaj Kirke, og Skattergades Navn skulde stamme fra de Skotter, Kongen hjembragte fra sine Togter mod England og Skotland.

En anden Version gaar ud paa, at det var Svend Grathe, der byggede den Borg, paa hvis Grund Vor Frue Kirke nu ligger, til Forsvar mod Sørøverne og Vendernes Plyndringstogter, og en tredje antager, at Byen oprindelig har hedt Svinasund. Navnet skulde stamme fra, at der var saa mange Svin i Skovene og Marsvin i Sundet. Efter Borgens Opførelse forandredes Navnet til Svinaborg.

Den fjerde Version er sikkert den rigtigste, at Byen har taget Navn efter Sundet, som paa gammelt Dansk hedder »Svina«, ligesom Sunds Herred, hvori Svendborg ligger, ogsaa har faaet sit Navn fra Svendborg Sund. Forøvrigt er u og v paa Latin samme Bogstav, hvilket nok kan have givet Anledning til Forveksling, men lad os slutte denne Diskussion med Fader Holbergs spøgefulde Bemærkning, at »man af bevægelige Aarsager Tid efter anden forandrede »Svinborg« til »Svendborg« og senere til »Svendborg«.

Svendborgs første Købstadsprivilegier blev givet af Kong Valdemar Sejr, og da Aarstallet ikke er kendt, har vi Lov til at gætte paa, at det maa være sket, kort forinden han tog til den skæbnsvangre Jagttur paa Lyø, hver den lumske Greve, Sorte Henrik, tog ham og Sønnen Valdemar til Fange.

Svendborg ligger malerisk anbragt paa et mægtigt Bakkedrag, der skraaner ned mod Svendborg Sund, og hvor opad Byen gennem Aarene langsomt er klatret, til den er naaet op til Toppen ved Landevejene, der fører ud over Fyn. I dette amfiteatraliske Panorama af Byen dominerer de to Kirker, Vor Frue Kirkes og Sct. Nicolaj Kirkes kobberklædte Spir og den hvide Christiansmølle. Her fremtoner ogsaa den grønklædte Høj, hvorpaa der en Gang knejsede en kongelig Borg, Ørkild Slot, vist nok bygget i det 13. Aarhundrede. I Begyndelsen af det 15. Aarhundrede kom den under Fyns Bispestol og blev hurtig en Torn i Øjet paa Byens Borgere. De katolske Biskopper drev nemlig en udstrakt og stærkt konkurrerende Handel, og Varerne lastedes i Skibe, der kunde gaa helt ind i den Vig, der naaede i Nærheden af Slotsbankens Fod.

Under Grevens Fejde i 1534 benyttede de oprørske Svendborgere Lejligheden til at blive den generende Konkurrent kvit. Sammen med Lybækkerne stormede de Slottet og de omliggende Bygninger, som blev nedbrændt til Grunden. Kun Møllen lod de staa, for man skulde da nødigt undvære det daglige Brød.

*Udsigt mod Svendborg fra den gamle Sct. Jørgens
Præstegaardsbave, nu offentlig Park med et Mindesmærke for Svendborg-Somænd
faldet i Verdenskrigen.*

FOT.: GEORG PEE

Sagnet fortæller, at Biskop Knud Gyldenstjerne reddede sig med sine Folk over en Kobberbro ud af det brændende Slot. Portvægteren indebrændte dog. Broen var trukket op, da han som den sidste vilde forlade Borgen. Hans Genfærd viser sig stundom for Folk paa Ruinerne. Ved Fuldmaane i de lange Vinternætter ses han i fuld Rustning paa en hvid Hest ride over Broen. Paa de omliggende Marker søger han en Tid efter sine Vaabenfæller. I næste Stund er baade Slottet og Genfærdet forsvundet.

I Aarene 1885—87 foretog afdøde Amtsvejsinspektør Husen omfattende Udgravninger af Slotsruinen. Tegningerne opbevares i Nationalmuseet. Han tildækkede atter Ruinerne, som nu er tilgroet med Krat og Træer. Svendborg Kommune, der i Fjor har erhvervet Ruinen, har for nogle Aar siden foretaget en Række Prøvegravninger, hvorved man fandt Resterne af en Kampestens-Ringmur, en Brønd og forskellige mindre

Bygninger. Det er Meningen i den nærmeste Fremtid at lade Ruinen helt udgrave.

Af Svendborgs Kirker er Sct. Nicolaj Kirke den smukkeste. Den er sandsynligvis opført omkring Aar 1220 og er i høj Grad præget af den fra Lybæk udgaaede Arkitektur. Den frembyder ogsaa betydelige Ligheds-punkter med den skønne Domkirke i denne By. Under Kirkebygningen er tydelig paavist Fundamentet af en Apsis, som muligvis kan have tilhørt en endnu ældre Kirke, men det er ogsaa muligt, at Kirken først har været anlagt som en Kampestensbygning med Apsis, og at man under Ombygningen har fraveget denne Plan og fuldendt Kirken i Tegl.

Kirken er af Nationalmuseet anset for en af Danmarks mest interessante Kødskadskirker og er opført i udpræget romansk Stil. Det er en treskibet Kirke, hvis Hovedskib løfter sig over de lave Sideskibe, saa der i Overkirken er blevet Plads til Vinduer, hvorved det store Kirkerum bliver rigeligt oplyst.

Paa Taarnets nordre Væg sidder højt oppe to konsollignende Figurer, de saakaldte »Træsko«, som menes at være et Udslag af de gamle Haandværkeres Lune. I den nordre Korvæg findes den nu tilmurede Præstedør, som med sin rigt inddelte Portal har stor Lighed med Sakristidøren i Sct. Nicolaj Kirke i Brandenburg. I Korets Gavlvæg sidder en Række Aabninger, hvori er anbragt Lydpotter, som efter Middelalderens Opfattelse forstærkede Resonansen.

Ved Kirkens Restaurering 1892—94 under Arkitekterne Storch og Magdahl-Nielsens kyndige Ledelse blev Kirken ført tilbage til sin oprindelige Fugning og rene røde Murstensfarve og staar nu som under sin katolske Periode. Sideskibene har Forbindelse med Midterskibet ved brede lavtbuede Arkader, og Højkirkens Mure støtter sig til kraftige Piller af højst varierende Form.

Sideskibene har tjent som Kapeller for den hellige Birgitte af Vadstena og den hellige Sct. Gertrud, de Vejfarendes Beskytter. I Sct. Birgittes Kapel staar endnu det murede Alter, som minder om den katolske Tid, og i Vinduet over dette er indfattet et Glasmaleri af Helgeninden.

Kirken rummer en Række maleriske Perspektiver, og de gamle Glasmalerier i de slanke Vinduer er genindført af Professor Kræsten Iversen. De er valgt med megen Hensyntagen til det af Joakim Skovgaard i 1894 komponerede Alter, der er rigt forgyldt og udskåret. Glasmaleriernes Motiver er Billeder af Kristi Liv og af Kirkens Skytshelgen. De er en Gave af Bankfuldmægtig Knud Jølver, der iøvrigt har skænket Kirken en Række andre værdifulde Prydelser.

Vor Frue Kirke knejser højt over Byens Torv og er bygget, hvor Mid-

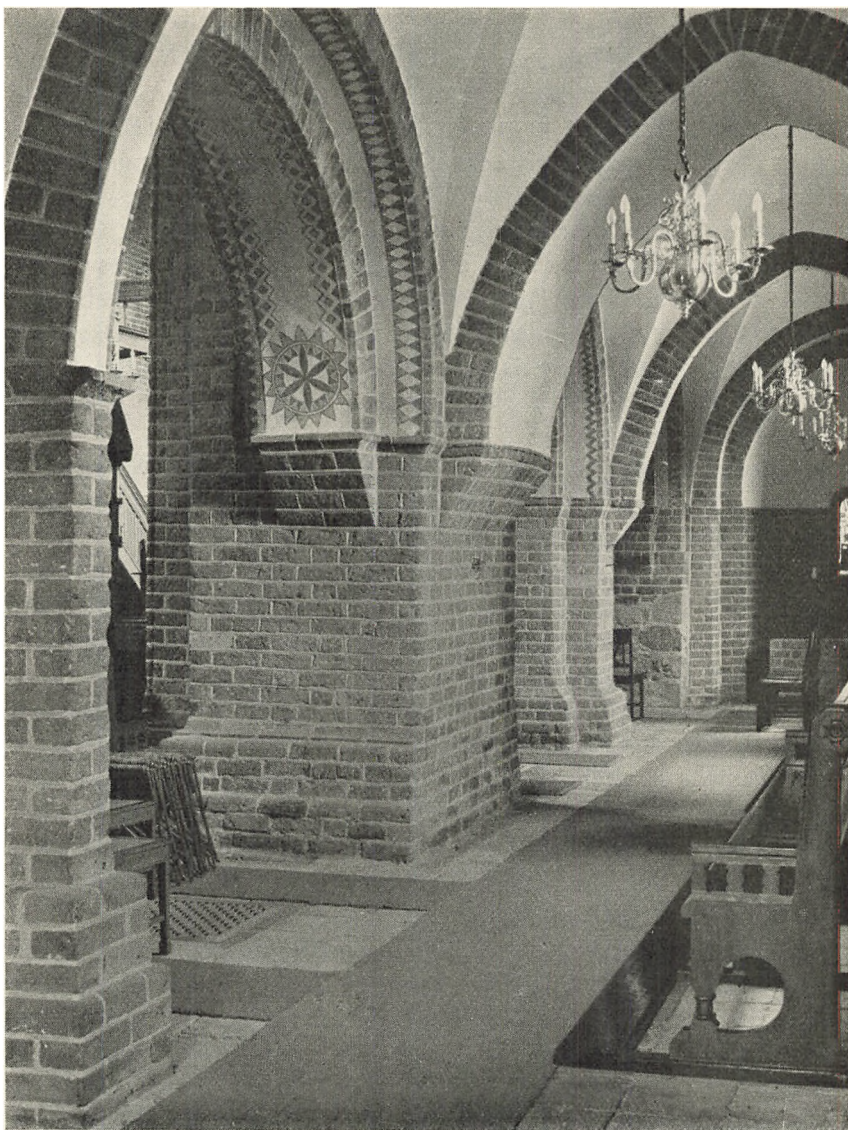
delalderens gamle Borg laa. En bred Stentrappe, som er en Gave af Svendborgs berømte Bysbarn, afdøde Generalkonsul P. M. Wessel, fører fra Torvet op til Kirken, der ligesom Sct. Nicolaj er opført af røde Munkesten. Wesseltrappen er smukt flankeret af hængende Piletrær og danner med den gamle Kirkebygning en flatterende Baggrund for det lille Torv. Kirken har fornylig faaet et dejligt Klokkespil, en Gave fra en anden tidligere Svendborg-Dreng, Konsul Th. Andersen, Odense. Hver Middag Klokkeren 12 ringer en Klokke i Vor Frue Kirkes Taarn til Minde om Svenskerne Fordrivelse fra Byen under Svenskekrigen, og Klokkeren 22 kimer en anden Klokke. Da man i sin Tid afskaffede Vægtersangen, besluttede Byens vise Fædre, at den skulde erstattes af Klokkeringning for at minde Borgerne om, at det »nu var paa Tide man føjede sig til Sengs«.

Generalkonsul Wessel har ogsaa skænket Midlerne til Havfruebrønden paa Torvet. Den er udført af Billedhuggeren Hansen Jacobsen, men der er delte Meninger om dens Skønhed.

Ved Sørup-Sct. Jørgens Indlemmelse i Svendborg for en Del Aar siden kom ogsaa den idylliske lille Sct. Jørgens Kirke ind under Byen. Den ligger med sin kønne Kirkegaard lige ud til Sundet. Op til Kirkegaarden støder den flere Tønder Land store Præstegaardshave, der nu er omdannet til en offentlig Park med storslaaet Udsigt ud over Taasinge og Sundet. Kirken er bygget til Ære for Sct. Jørgen, der i Følge Sagnet skal have kæmpet en drabelig Kamp med Dragen ude ved Sct. Jørgensgaard, der bestod af Præstegaard, Kloster og Hospital. Kampen begyndte allerede ved Nyborg, hvor Dragen havde sit Tilholdssted, men Sct. Jørgen tvang den efterhaanden til Svendborg, hvor Uhyret ude i den lille Lund i Sct. Jørgens maatte bide i Græsset.

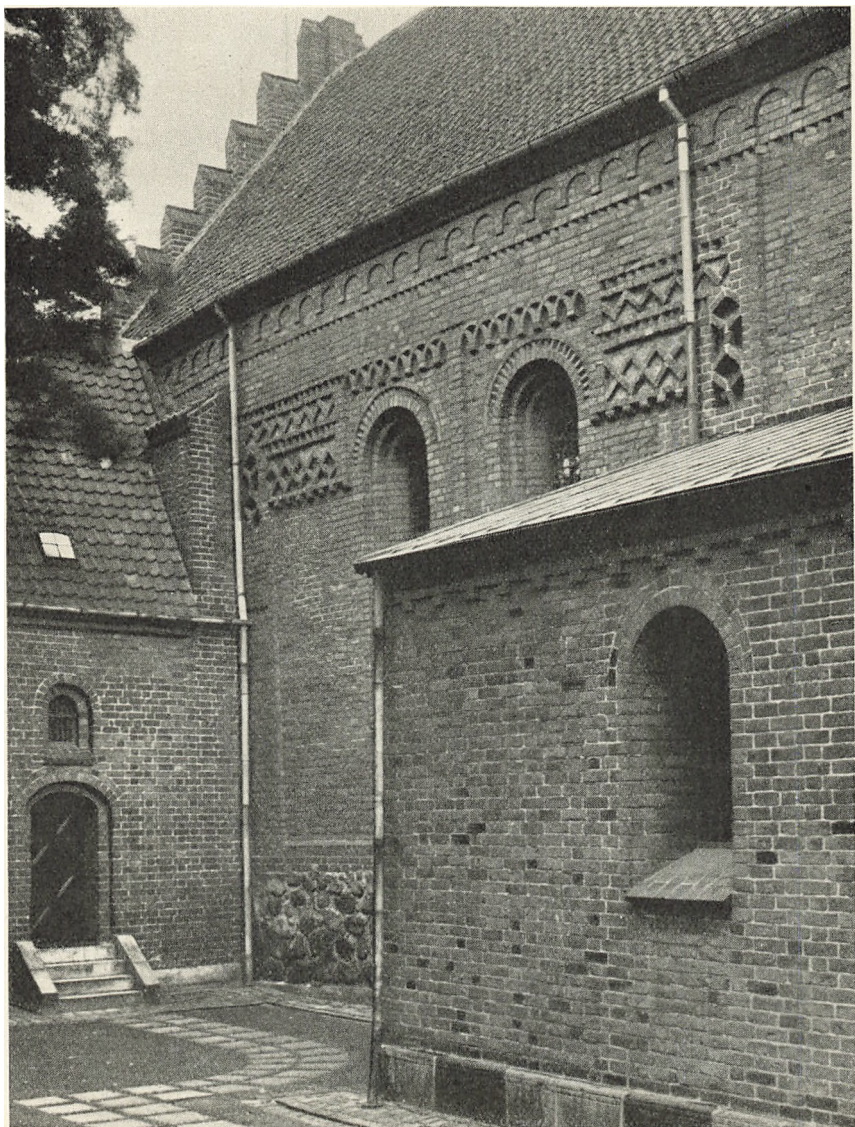
Paa Svendborg Kirkegaard ligger Byens Krematoriekapel med en af den afdøde Maler Niels Hansens skønneste Relieffer, Dødens Engel, der slukker Livets Fakkelt. Bag Kapellet findes en Række Grave af faldne danske Soldater fra de slesvigske Krige. Hver Kristi Himmelfartsdag vandrer Soldaterforeningerne i Procession fra Torvet ud til Gravene, hvor der holdes Mindetaler og anbringes Dannebrogssflag paa hver enkelt Grav.

I gamle Dage rummede Svendborg endnu en Kirke, som laa paa Klosterpladsen foran den nuværende Banegaard. Den stammede ogsaa fra Valdemarernes Storhedsperiode og blev opført 1236. Foruden et Graabrødre-kloster var der en Klosterkirke, et Hospital og en Priorgaard med Ladebygning. En Del af Klosteret benyttedes senere som Latinskole. Kirken og Latinskolen blev nedrevet i 1828—29. Resten af de gamle gavltak-

FOT.: NATIONALMUSEET

Den gamle Sømandskirke, Sct. Nicolaj Kirkes Indre med de kraftige Piller. I Baggrunden skimtes Sct. Birgittes Kapel med det murede Alter og et Glasmaleri af Helgeninden.

FOT.: NATIONALMUSEET

Monstermuring fra Sct. Nikolaj Kirkes Nordside. Bag det fremspringende Sct. Gertruds Kapel findes den nu tilmurede Præstedør med sin rigt inddelte Portal.

FOT.: SVENDBORG TURISTF.

Nogle af Svendborgs bedst bevarede gamle Bindingsværkshuse findes i Bagergade, Trappestenene og Karnapperne henleder Tanken paa et Gadebillede fra Holberg-Tiden.

kede Bygninger, der blev anvendt til Borgerskole, forsvandt ved Banens Anlæg i 1876.

Svendborg har adskillige smukke gamle Bindingsværksbygninger, saaledes flere Købmandsgaarde, og et Par velrestaurerede Huse, der fremhæver Bagergades Profil, men det ældste og skønneste er dog Anne Hvides Gaard, der er opført i Fruestræde og rummer Svendborg Amts Museum. Af den oprindelige Bygning er kun denne Fløj tilbage. Den er opført af Anne Hvide, der havde været gift med Jesper Friis, omkring 1560, i to Stokværk i den saakaldte Stolpeskæltype, en meget dekorativ Form for Bindingsværk. Murfelterne er i Mønstre, der viser Taarne, Hagekors og forskellige Figurer.

I de første Aarhundreder var Bygningen i forskellige Adelsmænds Besiddelse og benævntes i gamle Dokumenter »Herregaarden«. Senere har den bl. a. været benyttet til Teater og Skole, indtil den blev restaureret efter Tegninger af kgl. Bygningsinspektør Magdahl-Nielsen og indviet til Museum i 1916. Ligesom andre Provinsmuseer er det overfyldt med Museumsgenstande, nok til at fylde et Museum af den tredobbelte Størrelse. Det bør nævnes, at Museets Middelaldersamling af jordfundne Ting er den største i Provinsen, og det rummer ogsaa en interessant Grønlandssamling. Der er udarbejdet Planer til en betydelig Udvidelse af Museet, og først naar disse bliver bragt til Udførelse, vil de mange interessante Museumsgenstande og Folkedragter (over 25,000) komme helt til deres Ret.

Paa den nedrevne Længe af Anne Hvides Gaard er opført Borgerforeningen, hvis Guldsal er Centrum for Byens Vinterfester. Op til Borgerforeningen støder Byens Teater med den mest fuldendte Scene for intim Skuespilkunst.

Svendborg er ogsaa den eneste By uden for København, som har et zoologisk Museum. Det er oprettet af den ivrige Ornitolog, Redaktør Thomsen, som gjorde Begyndelsen ved at købe en stor Fuglesamling af afdøde Grev Preben Ahlefeldt-Laurvig-Bille paa Egeskov. Museet, der nu ejes af Kommunen, rummer en enestaaende Samling af danske Fugle- og Dyrearter. Den svenske Konge og afdøde Kong Christian har skænket henholdsvis en Elg og en Kronhjort til den smukke Samling, der aarligt besøges af ca. 25,000 Mennesker.

Svendborg Turistforening har efter flere Aars Lukning erhvervet og genopstillet en Skulptursamling af den berømte afdøde Svendborg-Billedhugger Kai Nielsens Værker, udført i Gips, som tidligere var udstillet i Manzanataarnet i Gl. Hestehauge. Den maatte lukkes under Krigen, da Tyskerne huserede i Christiansminde. Samlingen er nu ud-

stillet i Byens gamle Teatersal lige over for Raadhuset og rummer Kunstnerens mest kendte Arbejder. Det er Meningen at overføre Samlingen til et Kunstmuseum, hvortil en af Byens kendte Borgere, Købmand Axel Broch, har meldt sig som Giver.

I Svendborgs nye Raadhus findes i Byraadssalen en Samling Frescoer, der er udført af en anden af Sydfyns store Kunstnere, Maleren Niels Hansen, og som fremstiller Motiver fra Byen og Omegnen, bl. a. den berømte Udsigt fra Bregninge Kirketaarn.

Svendborg er ikke særlig rig paa offentlige Statuer. Den smukkeste er Kai Nielsens »Lille Pige« paa Sct. Nicolaj Runddel. Samme Kunstners »Leda uden Svanen« findes foran Biblioteket, og foran det gamle Raadhus, der nu er Politigaard og Tinghus, staar en Statue af den populære afdøde Amtmand, Greve Brockenhuus Schack. Den blev afsløret det sidste Aar Greven virkede som Amtmand over Svendborg Amt som Tak for hans store Arbejde.

Svendborg er fuld af smukke By-Partier; de gamle Gader overrasker en Besøgende ved deres Ynde og maleriske Skønhed, og man skal være en dygtig Bilist for at kunne sno sig i Byens bakkede og krogede Gader, der bærer saa mærkelige Navne som Tullebrinke, Pibekilde, Hulgade, Pistolstræde, Kullinggade, Gerritsgade, Ramsherred og Gaasestræde.

Og i Frue Stræde ligger Svendborgs eneste Æresborger, Digteren Johannes Jørgensens Barndomshjem. Det er opført i en Stil, som ikke harmonerer særlig godt med Gadens smaa hyggelige Bindingsværkshuse, men har sikkert paa Faderens Tid været Gadens flotteste Ejendom. I Huset har Byraadet indrettet en Æresbolig til Digteren, som dog kun sjældent benytter den.

Ligesom Svendborg langsomt er kravlet op ad Bakkedragets Fod, har Byen ogsaa spredt sig — men med betydelig større Hast — ud i Sundet. For godt et Par Menneskealder siden bestod Svendborgs Havn kun af en Skibsbro, der udgik fra Brogade. Men i 1866 købte Byen en Gaard i Møllergade, rev den ned og anlagde Havnegade, hvorfra der udbyggedes endnu en Bro, Cikoriebroen. Ellers laa Stranden lige ind til Byen, og Haverne fra de gamle Købmandsgaarde vekslede med Strandenge. Selv Huse i Ørkildgade, der ligger paa den anden Side af Jernbanen, havde dengang Strandret.

1875—77 begyndte Udvidelsen af Svendborg Havn at tage Fart, og ved Opfyldning fremkom Jessens Mole. 1891—93 anlagdes Nordre Havn, og efter en mægtig Udfyldning endelig Østre Havn i 1900. Paa den anden Side af Havnen dukkede allerede omkring 1841 ved Lavvande en Ø op. Efterhaanden som Skibenes Ballast ophobedes paa den, voksede Øen,

FOT.: JONALS

En af Svendborgs karakteristiske bakkede Gader, Hulgade, der i Dag ligger lige saa uberørt som for Hundreder Aar siden.

FOT.: NATIONALMUSEET | Svendborgs Omegn findes nogle af Fyens smukkeste Herregaarde. Her er Glorup i Svindinge Sogn. Hovedbygningen er ombygget i Barokstil 1765. Haven og Parken, ca. 50 ha, præges af de mange gamle Alleer.

saa den kun blev overskyldet ved Højvande. Havneudvalget lod sætte Bolværk med Ophalebedding, og Øen blev snart Hjemsted for et livligt Skibsbyggeri, hvorfra der er søsat Hundreder af stolte Sejlskibe, som har befaret Verdenshavene og gjort Svendborgs Navn kendt over hele Kloden. Senere opførtes her det langt større Staalskibsværft og Kul- og Lagerpladser. En fast Bro blev bygget over til Holmen, hvis Navn nu er Frederikssøen.

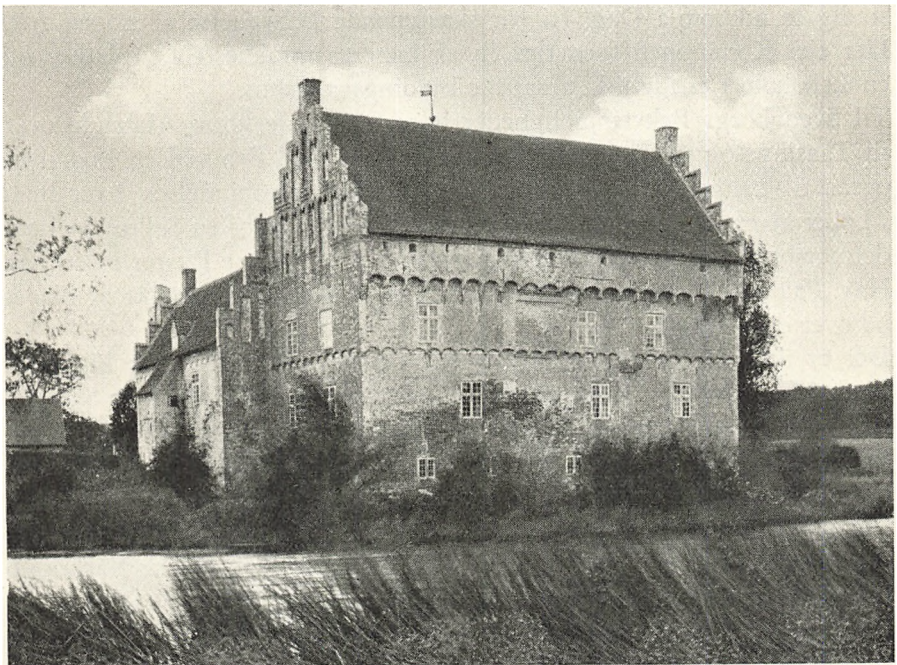
Det store Forspring, Svendborg fik med sin udmærkede Havn overfor Odense, bidrog til, at Byen var i Stand til at hævde sig i Konkurrencen og ikke kom til at dele Skæbne med de øvrige fynske Kystbyer, der ikke i Længden kunde følge Trit med Odense, der af Kystbyerne sammenlignes med Edderkoppen, hvis Net strækker sig ud over det ganske Fyn. Halvfjerdsernerne synes at have været de rigtige Opgangsaar for Svendborg. I 1874, Aaret forud for Jernbanens Indvielse, grundlagdes Sydfynske Dampskibsselskab, der holder Forbindelsen med Langeland, Ærø og Lolland og har bidraget meget til, at disse Øers Beboere kom nærmere til Byen og til dens mange industrielle Virksomheder.

Oppe paa Viebæltet, hvorfra en ny Hovedfærdselsaare fører direkte uden om Byen ned til Havnen, findes Statsskolen, Amtsbiblioteket og Han-

delshøjskolen. De er alle ligesom Byens store moderne Sygehus og Kommuneskoler Bygninger af forholdsvis ny Oprindelse.

Som gammel Søfartsby er det karakteristisk, at Svendborg rummer to Sømandshøjskoler. Den ældste knejser oppe paa Bakketoppen ved Siden af Danmarks smukkeste beliggende Amtmandsbolig, Ørkildhus, og den anden er af Rederiet J. Lauritzen indrettet i en Millionærvilla ude i Kogtved. Begge Skoler har Øvelsesfartøjer, af hvilke Briggen »Arken« ligger fast opankret i Havnen og fremtræder som Byens Vartegn. Svendborg har ogsaa en af Landets ældste Navigationskoler. Den gamle Bygning staar nu for Afløsning af en stor moderne, hvortil Midler er sikret.

Før Verdenskrigens Udbrud arbejdede man i By- og Amtsraad med Planer om det store dobbelte Broprospekt fra Svendborg over til Taasinge, herfra med en Dæmning til Siø en anden Bro over til Rudkøbing. Efterkrigens trange Tider har foreløbig tvunget disse Planer i Bero, men naar de gode Tider igen oprinder, vil de atter komme frem, og det er Meningen at gennemføre Broen som en Højbro over det smukke Villakvarter ved Strandvejen i en Linje hen til Odenselandevejen.

Rygaard i Langaa Sogn. Hovedbygningen er opført i en Sump paa neddrammede Pæle og bestaar af fire sammenbyggede, korte Floje; den ældste Del af Gaarden er bygget i den første Halvdel af det 16. Aarhundrede. FOT.: NATIONALMUSEET

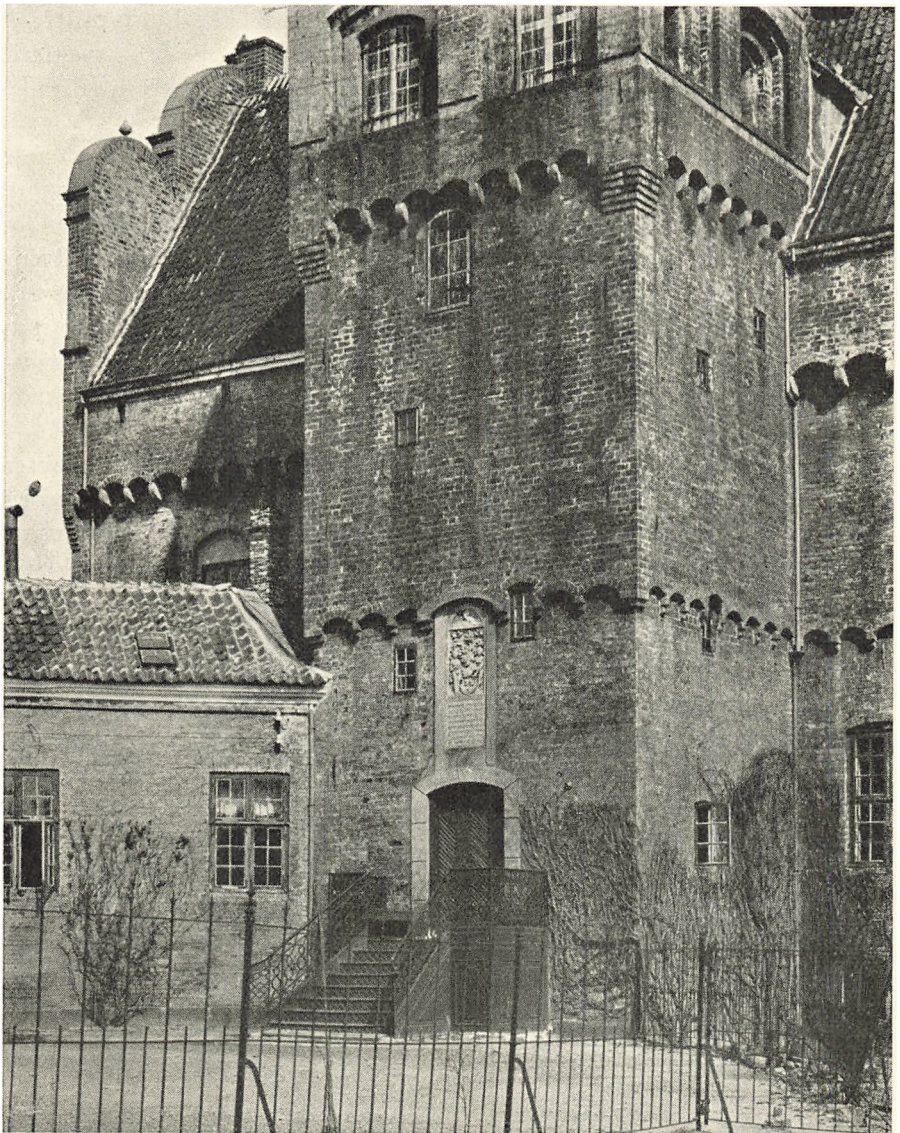
Spørger man, hvad Aarsagen er til, at Svendborg er saa populær som Turistby, maa Svaret blive let. Naturligvis skyldes det først og fremmest Beliggenheden ved Sundet, der, selv om den paa Udlændinge kun gør Indtryk af at være en Flod, alligevel ejer samme Saltvandsfriskhed som Danmarks øvrige Farvande, men Hovedaarsagen til, at Turisterne befinder sig saa godt, er den, at alt ligger saa bekvemt og i saa korte Afstande fra Byens Centrum. De mange Smaaskove omkring Byen giver den et friskt og sommerligt Præg. Den smukkeste af disse er Christiansmindeskoven, hvis Spadseresti langs Kysten under overhængende Bøge- og Egetrækroner, er en landskendt Seværdighed. I Christiansminde findes Byens store Sommeretablisement, det største paa Fyn, og hvor der hele Sommeren udfolder sig et muntert Liv. Man skal se det paa en af de store Festaftener, hvor Lystfartøj ved Lystfartøj ligger fortøjet ved den lange Dampskibsbro eller for Anker ude paa Vandet, og Sunddamperen »Helge« sejler illumineret fra Stævn til Mastetop og Hæk.

Svendborgs vise Fædre fik for en Snes Aar siden den gode Tanke at købe hele sin Udsigt fra Christiansminde, nemlig Kyststrækningen paa Taasinge og sørgede for at faa den fredet. Om hundrede Aar vil den stadig se ud som i Dag, fri for skæmmende Bebyggelse af nogen Art. Her ejer Kommunen forøvrigt en af Landets smukkeste Lejrpladser og en Lejrskole i et idyllisk straatækt Bindingsværkshus.

Til Svendborgs Bekvemmeligheder hører ogsaa de korte Afstande over til Taasinge og til Thurø, der nu er landfast med Fyn ved en Bro, men ogsaa til Langeland og Ærø er der gode Færgeforbindelser, hvor man i Løbet af en Timestid kan naa fra Kyst til Kyst efter en Sejlur mellem de morsomme smaa Øer, der ligger spredt som grønne Pletter i det blaa Hav. Paa en Dagtur med disse Baade kan man se meget smukt og meget ud over det daglige.

Det er ikke underligt, at Farvandene omkring Svendborg er blevet et sandt Eldorado for Lystsejlerne, som her flokkes i Skarevis hele Sommeren. Selv de udenlandske Rigmænds Dampyachter finder Vej ned i det smilende Svendborg Sund. Enhver Svendborgdreng, der er fyldt 10 Aar og med Respekt for sig selv, kan sejle en Jolle. Kapsejladserne ude paa Lunken samler foruden de mange aktive Kapsejlere alle Slags Fartøjer fyldte med Tilskuere. Det var derfor naturligt, at Kgl. Dansk Yachtklub holdt sin første Kapsejlad her saa tidligt som 12. Juli 1867. Ved Klubben senere Kapsejladser ved Svendborg var afdøde Kong Christian X tit aktiv Deltager, senest 1932.

Et af de Navne, der er uadskilleligt knyttet til Sejlsporten ved Svendborg, er afdøde Godsejer Sophus Weber, fra hvis Værft ude ved Gl. Heste-

FOT.: NATIONALMUSEET

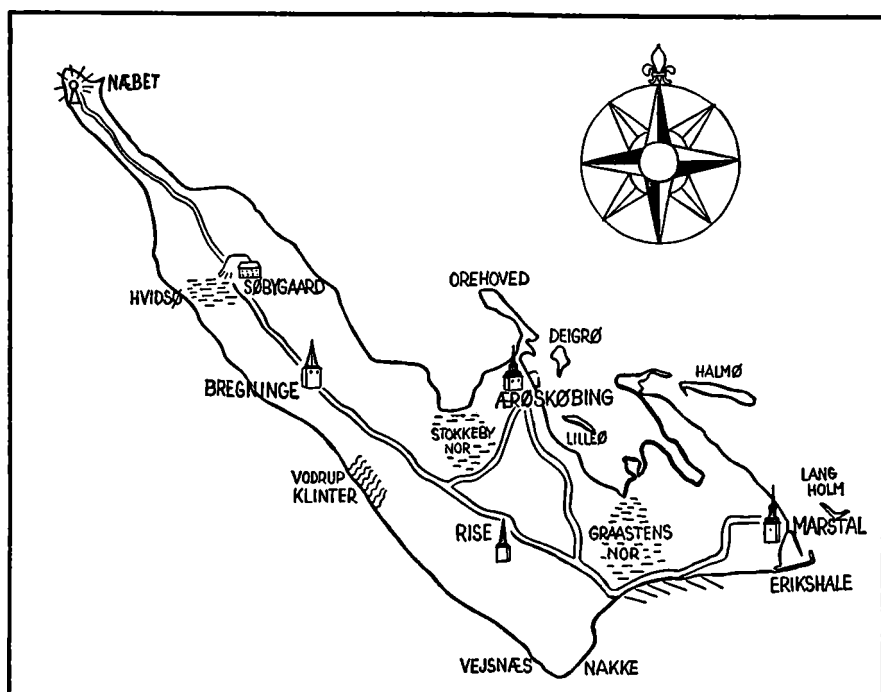
Hesselagergaard i Hesselager Sogn, en af Danmarks ældste og mest særprægede Herregaarde, fik sin nuværende Skikkelse omkring 1550. Her er et Nærbillede, der baade viser de smukke Rundbuefriser, der skiller 1. og 2. Stokværk, og Bygningens fæstningsagtige Karakter.

hauges landskendte Frugtplantager er udgaaet en Række Lystfartøjer og som nu er et af Skandinaviens største og mest moderne Yachtværfter. Svendborg har naturligvis ogsaa en stor og praktisk indrettet Lystbaadehavn.

Ved Christiansminde findes en kunstig Badestrand, hvor der for 15 Aar siden blev pumpet det fineste Strandsand op fra Østersøen, til Dækning af den lerede Kystbred. Og selv om det er 15 Aar siden, ligger Sandet der endnu. Men Svømmesporten kan ogsaa dyrkes om Vinteren i Byens store moderne Svømmehal, hvis opvarmede Vand hentes helt ude fra Sundets friske Strøm og bliver rensat i Bassinet med noget saa fint som ægte Sølv. For Sportsfolk paa Landjorden er der sørget med fine Tennisbaner, Badminton Hal, Ridehus og et smukt Stadion, anbragt i Midten af den idylliske Lystskov, Høje Bøge.

Hvis jeg skal give et Indtryk af den Feriestemning, som karakteriserer Livet i Svendborg i Sommermaanederne, kan jeg passende slutte med en Beskrivelse af en Torvedag paa Byens Torv, hvor Boderne domineres af en Orgie af farvestraalende Blomster, blandet med et bugnende Udbud af Fisk, Ost, Fjerkræ, Grønsager og Frugt fra Landets bedste Gartneri-egn og Frugtplantager. I det myldrende Liv trænges Byens og Egnens Befolkning med Feriegæster omkring Boder og Stader. Man gnasker saftige Sommerpærer og røde eller gule Kirsebær paa Stedet, medens den syngende fynske Passiar summer over Torvet, og ved hver Timeslag spiller »Vor Frue Kirkes Klokkespil«s sprøde Toner »Den yndigste Rose er fundet« ud over det brogede Liv.

I denne herlige Kombination af By og Land, Skov og Strand lever Svendborgs Befolkning et lykkeligt Liv. Og her befinder de Tusinder af Feriegæster, som særligt besøger Sydfyns Hovedstad, sig vel. Her trives endnu det danske Smil til trods for den haarde Medfart, Tyskerne gav Byen under Besættelsestiden, og hvorom gabende Brandtomter i Byens Midte endnu staar som et frisk Minde.

Ærø ligger der saa uregelmæssig med sine Næs og Næb og Bugter og Vige ...

ÆRØ

Af ANKER KIRKEBY

DIGTERNE plejer at sammenligne Danmarks 503 Øer med grønne Blade, der vugger paa et blaat Hav. Snart kan de ligne Aakandens runde Cirkler, snart Piletræets aflange Baade. Men Ærø ligger der saa uregelmæssig med sine Næs og Næb og Bugter og Vige som et underlig halvt afribbet Egeblad omgivet af sin Flotille af Smaaøer og Holme som de frarevne Flige. Achton Friis, der havde været med paa Mylius-Erichsens Ekspedition og fra den Tid holdt af at bruge grønlandske Billeder, sammenligner i sit Værk om »De danske Øer« Ærø med en Isbjørn, der ligger paa Ryggen med Hovedet strakt op imod Lille Belt, mens den stikker Benene over mod Fyns Land og holder Hovedstaden Ærøskøbing fast mellem Forpoterne.

Sin fligede og flossede Form har Øen faaet af den bestandige Kamp imellem Land og Hav. I Stormflodstider, naar Østersøens opstemte Vand-

FOT.: JONALS

*Udsigt fra Højderyggen ved Lille-Rise
over en Del af Engene i det tørlagte Gravensten Nor.*

masser ikke kan løbe hurtigt nok ud imellem Belterne, har Bølgerne skyllet de lave Engstrækninger med sig. I Ærøskøbing har man bevaret Mindet om saadan en Naturkatastrofe: paa Husene langs Havnen er afsat Mærker efter Stormfloden den 13de November 1872, da Vandet stod to Meter højt i Gaden.

Engang var Ærø endog delt i to Øer, den høje vestlige Hovedø, hvorpaa Hovedstaden Ærøskøbing ligger lunt i Læ, og den lavere østlige Del med Skipperbyen Marstal yderst paa sin østligste Spids. Senere har Menneskene bevidst optaget Kampen mod Havet for at hente Jorden tilbage. Saadan blev de to Øer forbundet ved en lang Dæmning *Drejet*, paa hvis Stensætning Vejen stadig fører over til Marstal, men hver Vinter kommer Østersøen igen med friske Kræfter, man har maattet udbygge Vejen som et formeligt Fæstningsglacis og maa stadig lægge nye kostbare Stenhøfder ud i Brændingen. Ogsaa ind imod det rolige Fyns Hav har driffige Landmænd i de senere Aar ved Hjælp af Dæmninger og Pumpeanlæg vundet anselige Engstrækninger tilbage. Paa den indvendige Side af Drejet tørlagde man allerede i 1856 Gravensten Nor og erobrede derved ikke mindre end 700 Tønder Land og ved Stokkeby vest for Ærøskøbing har man skabt et Engdrag paa 200 Tønder Land. Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet — men vi tager det nu alligevel selv tilbage igen! Der udkastes stadig nye Projekter til forøgede Landvindinger; det dristigste gaar ud paa ved kilometerlange Dæmninger at forbinde Ærø med Taasinge i Nord og Strynø og Langeland i Øst og dermed gøre en væsentlig Del af det sydfynske Indhav landfast med Fyn

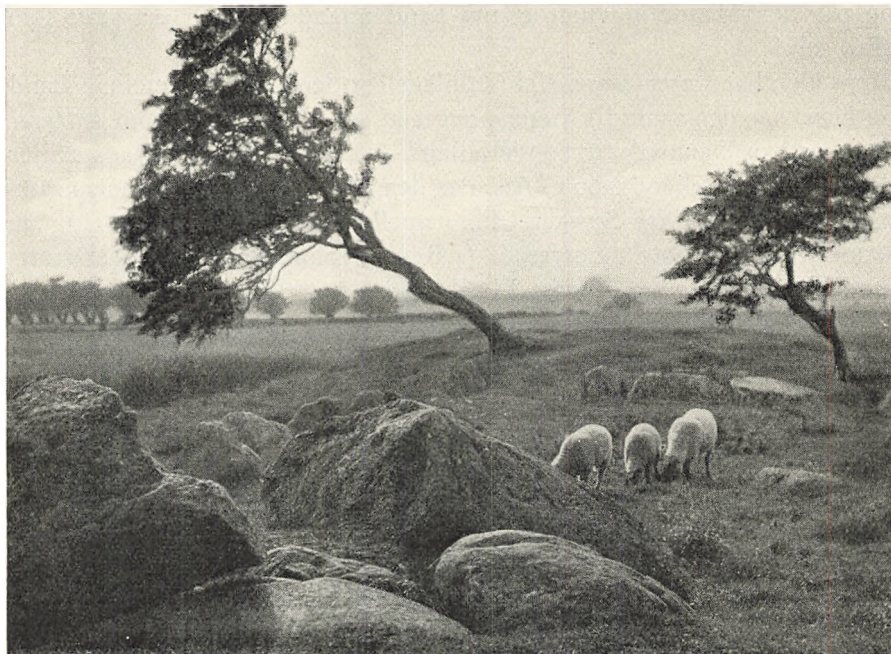
og paa den Maade indvinde et nyt Landomraade dobbelt saa stort som Ærø selv!

Mens Øen har været *geografisk* Valplads for denne Kamp imellem Land og Hav, har den samtidig været præget af sin Beliggenhed som *kulturel* Bro imellem Danmark og Sønderjylland — kun en Times Sejlads skiller den fra dens vestlige Nabo-Ø Als. Paa den Maade blev Ærø gennem Aarhundreder et *politisk* Stridens Æble imellem de danske Konger og de sønderjyske Hertuger og styredes (i Reglen sammen med Als) skiftevis fra København og fra Slesvig. Efterhaanden knyttedes Øen dog stærkere og stærkere til Hertugerne og regeredes af dem gennem præcis tre Aarhundreder, indtil den efter Krigen i 1864 endelig vendte tilbage til Danmark.

Hertugerne betragtede ret naturligt Ærø som en Afkrog af deres Domæne. Den eneste af dem, der har sat sig personlige Spor herovre, var Hertug Hans den Yngres ældste Søn ved Navn Christian. Som Stamherre skulde han egentlig have haft Sønderborg som Residens, men da han var aandssvag, maatte han nøjes med Ærø, hvor han mellem Øens fire Slotte valgte Gravenstein (eller Graasten) som Bolig. Herfra husker man kun, at han engang faldt igennem en Etage med hele Gulvet og at han fik en Datter med sin Husholderske Cathrine Giebel fra Ærøskøbing. Da den tossede Hertug døde, giftede hun sig for Alvor med Klokkeren i sin Fødeby; han bar Navnet Pilegaard, og man træffer endnu den Dag i Dag Efterkommere af Pilegaarderne langs Kysterne af det fynske Arkipelag. Rundt omkring paa Øen finder man ogsaa stadig tyske Indskrifter fra den Tid, da Tysk var det toneangivende Sprog. Den gamle Prædikestol i Ærøskøbing Kirke, der blev opsat af Hertug Christians Efterfølger, Hertug Philip, bærer saaledes følgende Inskription:

*Von Gottes Gnaden
Philip Erbe zu Norwegen
Herzog zu Schleswig Holstein
Stor: und Ditm:
Græf zu Oldeb:
u Del*

Selve Kirkebygningen blev fornyet hundrede Aar senere, men paa Taarnet er indmuret en Tavle med de tyske Bygmestres Navne: *Dieser Kirchenbau ist angefangen Anno 1756, Vollendet Anno 1758 von uns Entrepreneurs W. M. Seiffer — M. M. Simense.* Og at det var slesvigske Embedsmænd, der styrede Øen, derom minder en Ligsten paa Kirkegaarden over Johan Georg Tilemann, om hvem det berettes, at han var

FOT.: HERLUF LYKKE

*Rise Sogn ejer over 50 Oldtidsmindesmærker.
Her er Tingstedet ved Store-Rise under stormkrøgede Træer.*

født i Byen Slesvig, blev Herredsfoged i Nordborg og endte som Landfoged paa Ærø, hvor han døde 1807. Endnu er Navne som *Philip, Ernst, Agnes* og *Hedvig* almindelige herovre, Forfatteren Morten Kamphövener mener, de er gaaet i Arv fra den Tid, da Folk satte en Ære i at opkalde deres Børn efter de regerende Hertuger og Hertuginde. Og Valdemar Bennike, der besøgte Øen saa sent som i 1884, fandt dengang til sin Sorg, at dansk og tysk endnu løb i Eet for adskillige af Beboerne, han har endog »iblandt de ædleste og dygtigste fundet mange ligefrem tysk-sindede.«

Ærø kan minde om Nabøen Als ved sine levende Hegn, ved sine spidse sorte Kirkespir og ved sine tæt sammenbyggede Landsbyer, alene Bregninge danner en to Kilometer lang Gade. Man maa ikke glemme, at der i Perioder har været intimere Forbindelse herfra med Sønderborg end med Svendborg. Saaledes drog de unge Ærøfolk gerne til Slesvig eller Holsten for at tjene og vendte da hjem »i afstikkende Dragt og med forventt Maal.« Navnlig var det en fast Regel, at Pigerne fra Vest-Ærø søgte Stillinger paa Als; mange blev derovre, andre »kom flere hjem«, hvilket betød at de havde skaffet sig et Barn undervejs.

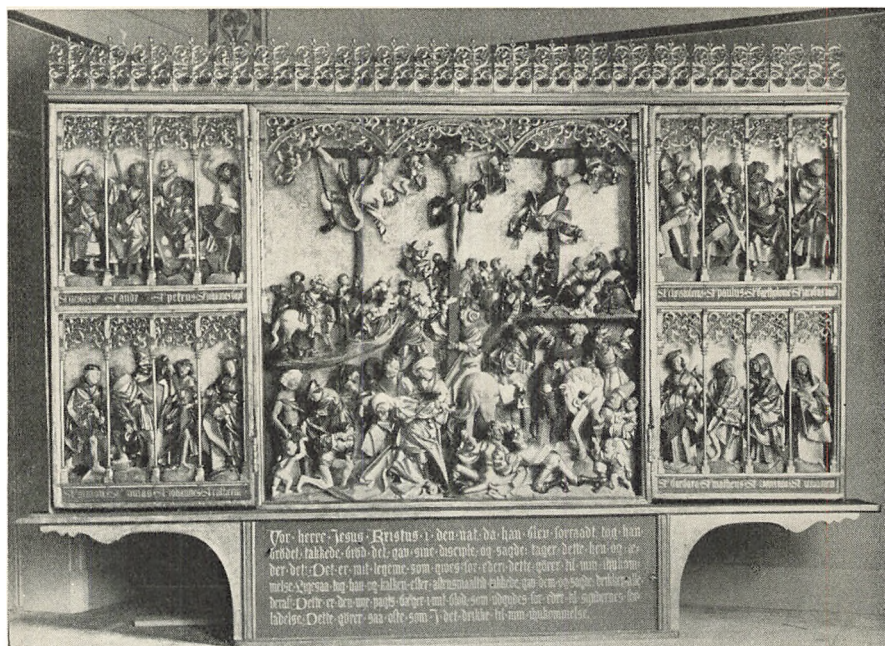

*Vodrup Klinter paa Øens Sydside
hæver sig i tre grønne Terrasser op af Østersøen.*

FOT. I. D. G. U.

Endnu den Dag i Dag har slesvigske Skikke og tyske Gloser holdt sig herovre. Saadan fejrer man stadig 3-Dages Brylluper, »Skikkegilder« med Gaver i Form af Smør og Skinker (»Bøster«) samt »Klædegilder«, hvor en Snes Koner kommer sammen for at sy Tøj til Liget. Og Sproget vrimler med Germanismer: *Mötze* (Hue), *Fikke* (Lomme), *fang an* (begynde), *ernst* (alvorlig), *freilig* (vistnok) og mange andre, ogsaa adskillige Stednavne har baade tysk og dansk Form, jeg nævner lige Graasten eller Gravenstein (ligesom Slottet i Sønderjylland) samt Gottesgabe eller Gudsgave. Men herom kan skrives en lang sproghistorisk Afhandling.

Imellem de sydfynske Øer overgaas Ærø i Størrelse kun af Langeland, men dens Omraade syner ikke stort. Dens Længde paa 29 Kilometer er knap nok Strækningen fra København til Roskilde, og dens Bredde er ofte bare nogle faa Kilometer; naar man staar paa en af de mange Galgebakker, der kroner dens Rygrad, kan man se Hav til mindst to Sider. Men Naturen er rig i Kraft af sine afvekslende Landskaber, og Jordens ikke alt for overvældende Frugtbarhed opvejes af dens Veldyrkethed. Gaardene er pæne og pyntelige med hvidkalkede Mure og nytjæret Bindings-

FOT. : NATIONALMUSEET

Altertavlen i Bregninge er et senkatolsk Fløjskab med rigt Snitværk udgaaet fra Claus Bergs Værksted. I Midtfeltet er udskaaet Korsfæstelsen med et Mylder af Figurer. Paa Sidefløjene, der her er opslaaede, ses Apostle og Helgener.

værk, Haverne gemmer sig som lune blomstrende Reder, ofte med sjældne Træer. Provsten i Bregninge fremviser med Stolthed sine pompøse Akacier og sin ærværdige 400aarige Tax, Postmesteren i Ærøskøbing mindes endnu med Taarer sit Morbærtræ, der engang var det største i Danmark, til Gengæld kan han prale med en fremmedartet Busk *Rhamnus imeritina*, der hører hjemme i Vest-Asien og som selv ikke Botanisk Have ejer Mage til. Kun Skov findes her ikke mere, man vil hævde, den er hugget ned af Hertugernes griske Lensmænd og Fogder, nu minder kun en lang Række Navne som Skovland, Skovby, Vesterskov, Trappeskov, Katteskov og Egehoved om Fortidens Skovrigdom.

Men Befolkningens Flid og Sparsommelighed har gjort Ærø til Danmarks forholdsvis rigeste Ø. I Sparekasserne indestaar over 42 Millioner Kroner, hvilket svarer til, at hver Indbygger (de nyfødte medregnet) har sat 4000 Kroner i Banken. Det er karakteristisk, at da Præmieobligationslaanet blev udbudt i Sommeren 1948, nægtede Rise Sparekasse at modtage Tegning, men mente, at Folk hellere som sædvanlig maatte komme til den med Pengene. Og Ærøboerne mente vist det samme!

FOT.: NATIONALMUSEET

Detalje fra Sidesøjene i Bregninge Altertavle. Fra venstre ses den hellige Barbara, der blev halsbugget i 240, men her fremtræder i yndefuld gotisk Stil og Klædedragt. Derefter Apostlen Matthæus samt (rimeligvis) Jomfru Marias Moder, den hellige Anna.

FOT.: NATIONALMUSEET

Endnu en Detalje fra Bregninge Altertavle.

Til højre falder Kvinderne i Afmagt, til venstre en nogen Negerkvinde, hvis Barn rækker Haanden ud efter en Kage, der symboliserer Evangeliets Udbredelse blandt Hedningene. Desuden en knælende Nar, der pifter i Fingrene.

Mange Turister tror, de kan gøre Ærø paa en Dag. At de kan ankomme om Formiddagen med Skibet fra Svendborg til Ærøskøbing, halse rundt et Par Timer og saa stikke af fra Marstal om Aftenen over til Langeland eller videre til Fyn. Det kan man naturligvis, men det er højst forkasteligt. Ærøs Egenart er Fred og Idyl, her skal ikke jages, her skal dvæles. Her findes hverken Tempo, Fart eller Lidenskaber, her hviler man ud. Vil man prøve at opleve Øens særlige Stemning, maa man tage sig Tid til at fordybe sig i dens Mangfoldighed.

Det mest særprægede Natursceneri finder man langs Sydkysten, der rejser sig brat op af Østersøen. Vodrup Klinter hæver sig i tre brede Terrasser af Havet som et Kæmpernes grønklædte Amfiteater. Fra Toppen har man et mægtigt Vue ud over den blaa Flade, i Horisonten øjnes Indsejlingen til Kiel og Hohwacht i Holsten. Paa denne Scene har den tyske Flaade opført mangt et dramatisk Krigsspil.

Øens ældste historiske Minder fra dens første Bebyggelse i Stenalderen finder man gemt i Glasskabe i Musæet i Marstal i Form af Stenøkser og

Køkkenmøddinger; navnlig i de sidste Aar er fremgravet nye righoldige Boplads fra Oldtiden. Middelalderens Spor kan man søge i Bregninge Kirke, under hvis højtidsfulde Buer man formelig kan fornemme de svage Spor af Røgelsen fra den katolske Tid. Mellem Korets djærve Kalkmalerier ses en naiv Fremstilling af Jesuskikkelsen, der forsvinder i Himlens Skyer og kun lader tilbage Aftrykkene af sine to Fødder med de tydelige Naglegab. Men Kirkens berømte Seværdighed er Altertavlen, der er et pompøst Kunstværk fra selve Mester Claus Bergs Værksted. Naar man aabner de tunge Dobbeltfløje, aabenbarer Midterbilledet sig som en stærkt naturalistisk Scene af Korsfæstelsen, straalende i dybt Guld og kraftige Kulører. Den rummer over halvtreds Figurer, nogle til Hest, hver især omhyggeligt karakteriseret og i fuld dramatisk ja næsten bombastisk Aktion — men alle stemt sammen i en kunstnerisk Helhed. De to Røvere vrider sig i krampagtig Dødsqual, hængende med Hovederne nedad; en Engel svæver opefter med den frelste Røvers Sjæl i Form af et sødt lille Barn, hvorimod en sort Djævel skyder i Dybet med den fortabte Røvers Sjæl, der har faaet Skikkelse af en uhyggelig ligfarvet Barnekrop. Mellem Forgrundens Figurer ses naturligvis de romerske Krigere, der slaas om Jesu Kjortel, men ogsaa en næsten nøgen Negerkvinde, der holder en lille Morian i Haanden; Barnet strækker Haanden frem efter en mægtig Peberkage, hvilket skal symbolisere Evangeliets Udbredelse blandt Hedningene.

Jeg har her for nogle Aar siden gaaet paa Opdagelse efter et sidste Minde fra den katolske Tid. I Arbejderhotellet i Saxogade logerede en stakkels værkbruden Sadelmagersvend, der kun kunde bevæge sig nogle faa Skridt fra sin Rullestol. En ubarmhertig Lovparagraf forhindrede ham i at faa Aldersrente, fordi han engang havde løftet sin Stok mod en Sognefoged i Brønshøj. Nu henslæbte han sin Alderdom i Savn og Sult. Men i hans Sind bevarede han Drømmen om engang at blive rig ved Hjælp af en skjult Skat. For mange Aar siden havde en Tyveknægt betroet ham, at han under et Besøg i Bregninge Kirke havde gemt et sammenrullet Maleri af en Madonna højt oppe bag Alteret, og den gamle Invalid søgte nu min Assistance for at finde det. I Aarevis forhandlede jeg med Nationalmusæet og med Provsten, to Somre i Træk aflagde jeg personlig Kirken Besøg og ved Hjælp af Landsbysmeden og andre af Sognets stærke Mænd fik vi taarnhøje Stiger rejst uden at opdage andet end Støv og Spindelvæv. Invaliden nægtede at tro os: vi havde ikke søgt paa de rigtige Steder! For at skaffe hans forpinte Sjæl Ro fik jeg da tilsidst arrangeret en Rejse for ham selv over til Bregninge, en Udflugt, der ved hans Mangel paa Førlighed blev yderst kompliceret og smertelig. Endelig

FOT.: HERLUF LYKKE

*Ærøskøbing
ligner en Legetøjsby, der lige er taget op af Æsken.*

stod han ved Maalet og med et Opbud af sine sidste Kræfter stolprede han besværligt op gennem Kirken. Igen havde jeg faaet de stærke Mænd mobiliseret med Brandstigerne, igen kravlede vi med Livsfare rundt oppe under Hvælvingerne, mens den Gamle nede fra Gulvet dirigerede Eftersøgningen med sin Krykkestok. Da det omsider gik op for ham, at der virkelig intet Madonnabillede fandtes, brød han sammen, jeg kunde ligefrem se, at der gik noget i Strykker inden i ham, det var hans mange triste Aars eneste Haab, der brast. Det var en Ynk at faa ham hjem igen til København. Kort Tid efter ringede Politiet mig op og fortalte, at han var død; der var ingen Paarørende. Men hver Gang jeg har besøgt Ærø, har det slaaget mig, at netop her kan Myten trives; i vor overtrafikerede Tid er vi her langt udenfor Rejseruter og Alfarveje. Kun paa de godt gemte sydfynske Øer (og paa de afsides Vesterhavsoer) kan man endnu idag gøre sig Haab om at finde en glemt Skat ...

Gaar vi længere ned i Tiden, saa er der fra de slesvigske Hertugers Glanstid intet Gensker tilbage uden hist og her en Stump klinket herregeligt Postelin som Pryd paa en Komode. Deres Slotte er idag kun Jordhøje, vanskelige at paavise. Blot de sidste Rester af Søbygaard er bevaret. Som Navnet angiver var den anlagt ved en Gren af Havet, den nu udtørrede Hvidesø. Det ældste Voldsted er en vældig Jordbanke med en storartet Udsigt, og ved dens Fod er i 1600-Tallet bygget en ny, stærkt

befæstet Borg. Alt vidner om Forfald. Men gennem Havens Vildnis kan endnu skimtes de otte Meter høje solide Kampestensvolde og de ud-tørrede tredive Meter brede Grave. Et imponerende og næsten uindtageligt Fæstningsværk. Avlsgaarden truer med at vælte og af den oprindelige Hovedbygning er kun de dybe, hvælvede Kældere tilbage. Her finder man i Loftet de rustne Jærnkroge, hvorpaa Vildtet fra Jagterne blev op-hængt til Partering, og en Lem i den tunge Egedør ind til det skumleste af Kælderrummene røber, at her var Fangehullet, hvor Hertugerne kunde skaffe obsternasige Ærøboer af Vejen. Ved Nedgravning af en Vandledning har man sidste Sommer yderligere fundet Spor af en mystisk Løn-gang, som ingen ved hvor fører hen.

Idag drejer Livet paa Ærø sig om de to Poler Ærøskøbing og Marstal. De hører begge til Landets mindste Byer (Marstal har ikke engang Rang af Købstad, men er kun almindelig Handelsplads), alligevel ejer de hver især en saa personlig Skønhed og karakteristisk Egenart, at de indtager Stjernerang imellem danske Provinsbyer.

Ærøskøbing er i sig selv et arkitektonisk Musæum — Danmarks Rothen-

Nørregade i Ærøskøbing.

FOT.: HERLUF LYKKE

Med sine Gavle og sine gamle Huse er den et yndet Motiv for Malere.

borg. Byplanen danner en Trekant med bare et Par Tværgader, man vandrer igennem den paa et Kvarter, men det er en Vandring gennem Æventyret. Her finder man en hel By, der synes at have drømt uforstyrret et Par hundrede Aar. Næsten alle Husene er i kun én Etage med skære Farvelade-Facader og røde Tegltage, flere af dem er saa lave, at Postbudet bruger Tagrenden som Askebæger. Saadan saa vor Barnheds Legetøjsby ud fra Noahs Ark!

Det ældste Hus stammer fra Christian den Fjerdes Tid med sin Liliputgavl ud mod Gaden forsynet med Bindingsværk, udskaarne Bjælkehoveder, bittesmaa grønne Ruder og Kvist. I Virkeligheden kan man her følge hele vor Arkitekturs Historie fra Renæssance over Barok til Rokoko og Empire. Karakteristisk er de mange nysgerrigt fremspringende Karnapper og aabne Forstuer, det er Paavirkning fra sønderjysk Bygningsskik, man maa tænke paa Tønder og de smaa Flækker i Holsten. Livet her var Livet i én stor Familie, man vilde følge alt, hvad der foregik, idag fortsætter Gadespejlene Nyfigenhedens Tradition. Vi ejer nok rundt i Danmark Byer med velbevarede Gadepartier (som Ribe, Faaborg og Svaneke), men ingen Steder har Bybilledet beholdt et saa harmonisk Helhedspræg. Det skyldes ikke blot disse Øboers stædige Konservatisme, men ogsaa en pietetsfuld Kærlighed til det nedarvede. Denne Ærbødighed for Traditionen griber ogsaa de fremmede. Den københavnske Arkitekt *Prior* har erhvervet et af Byens ældste Huse, der blev rejst 1690, i Holbergs Barndom; nu har *Prior* restaureret det og i de smaa Stuer tryllet Fortiden frem igen. En anden Tilflytter, Billedhugger *Hammerich* ejer baade et hyggeligt Bindingsværkshjørne og et stateligt Patricierhus i Hovedgaden i fornem Barok; gennem aarelang Samlen paa gamle Møbler og Husgeraad har han forvandlet dem til levende Musæer. Han er ogsaa en aktiv Formand for *Ærøskøbing-Fondet* (stiftet af Redaktør *William Nielsen*), for hvis Midler Bypræget skal søges bevaret og Kampen optaget mod Vandalerne. Det kan behøves. Foreløbig er kun fire Huse fredede i Klasse A, og hist og her maser allerede et Par Muresterrædsler sig brutalt ind i Harmonien, enkelte oversmarte Forretningsmænd pøver at tiltvinge sig Opmærksomheden ved paa barbarisk Vis at bryde de stilrene Facader med store gloende Spejlglasrunder og skrigende Reklameskilte. Hele Byen burde fredes. Den er i sig selv et Udtryk for Fred.

Men det er ikke blot Byens Huse, der fastholder Mindet om Fortiden, det er selve Byens Liv, der bidrager til at fylde Gaderne med en egenartet fortidig Atmosfære. Vi vandrer over Gaasetorvet, gennem Sluttergyden, forbi Rikkens Gade eller drejer ind paa Jomfrustien, hele Vejen

FOT.: MERLUF LYKKE

Priors Hus i Ærøskøbing fra 1690 er et af Landets ældste Privathuse. Med sin knægtbyggede Bindingsværks gavl, Karnap og Indskrift over Døren en ægte Holbergske Kulisse.

FOT.: V. A. RAMSING

Gade i Ærøskøbing. Saadan saa Danmarks Byer ud for 200 Aar siden med fremskudte Gavle, Bindingsværk, udvendige Trapper og morsomme Skilte.

FOT.: V. A. RAMSING

*Det stolte Patricierhus i Barokstil fra 1784 med sine to
Gavle ud mod Hovedgaden rummer Ærøskøbings Apotek
og Ejereren Billedbugger Hammerichs Atelier.*

FOT.: GOTTLIB

Marstals store Flaade har i de sidste Aar forandret Karakter fra Træskibe til Staalskibe. Her ses et af de fem Skibsværfter.

bevæger man sig midt paa Kørebanens toppede Brosten. Inde paa For-
 tovet breder Græsset sig, Stokroser staar Vagt ved Dørene, Blomster
 pibler op mellem Tagstenene, i Vinduerne vælder et Flor af røde Pelar-
 gonier og truer med at sprænge Glasset, ja se: det buer virkelig udad —
 det er de gammeldags saakaldte »hvælvede Glas«, som nu ikke laves
 mere. Midt paa Torvet foran den gamle Latinskole »Visdomskilden«
 knejser endnu under Lindekronerne de to ærværdige Træpumper, hvorfra
 Pigerne henter Vand, Spøgefugle paastaar den ene giver koldt Vand,
 den anden varmt Vand til Aftentoddyen. Det hele er en veritabel Hol-
 bergsk Teaterdekoration.

Det gamle hyggelige Hotel, der vender sin Vinløv-kransede Gavl ud
 mod Havnen, bærer naturligvis Navnet *Harmonien*, hvad ellers ... Her
 vaagner man ved Maageskrig og falder i Søvn ved Solsortsang. En
 Dag bad jeg den elskelige Vært reparere Ringeapparaterne, for der kom
 aldrig nogen, naar man trykkede paa Knapperne. Han svarede: »Ok nej,
 det er saamænd mig selv, der har stillet Klokkerne ud af Funktion!« Her
 staar Tiden stille. Byen sover sin Tornerosesøvn og vil ikke vækkes. Ud-
 viklingen gaar udenom den. I 1801 talte den 1291 Sjæle, i 1901 var
 Antallet vokset med tohundrede og kulminerede med 1485, idag er der
 kun 1390, altsaa Minus 95.

I Ærøboerens Sind har bestandig to Følelser kæmpet om Overtaget: Kærligheden til Hjemøen og en stærk Udlængsel mod fjærne Lande, i højere Grad end nogen anden dansk Ø er den formælet med Havet. Ungdommen stak gerne til Søs eller emigrerede. Man traf dens Skuder i al Verdens Havne. Det gamle Ord siger: *Hvor der findes en Grolle (Graaspurv), findes en Ærøbo!* Hvor de kom hen, sendte de Penge hjem, og naar de havde tjent nok, vendte de tilbage. Idag ejer Ærøskøbing kun Minderne. I Havnen er der stille. Bedingerne ligger tomme. De stolte Skuder er borte. Kun oppe i Smedegade sidder den gamle Hovmester *P. Jacobsen* og snitter kunstfærdige Legetøjs-Skibe og putter dem i Flasker — et Kunststykke at faa dem ind gennem Flaskehalsen, et taalmodigt Pillearbejde at faa Masterne rejst igen inde i Flaskens grønne Dyb. Her ligger de nu flere Hundrede Side om Side: berømte Dampere, fuldriggede Fregatter, hjemlige Skonnerter, her har de kastet Anker, Hylde ved Hylde, hele den stolte Flaade paa Hermetik.

I Tiden op til Verdenskrigene kunde der om Vinteren ligge flere Hundrede Skibe i Marstals Havn. Indtil 1880 var Jagttypen den herskende, senere blev det Skonnerterbriggene. I Baggrunden ser man den kilometerlange Stenmole, bygget af Skipperne selv.

FOT.: AXEL KNUDSEN

Nej, idag er det Marstal, hvis djærve Søfarere har taget Føringen fra Øens gamle Hovedstad. Idag tæller den op imod 2000 Indbyggere, men har været oppe paa 3200. Forøvrigt hævdede en Forfatter allerede i 1760, at Marstallerne var nogle af de mest frugtbare Folk i Landet. Han mener, det dels skyldes den saltholdige, pirrende Søluft, dels at Sømændene, naar de vender hjem fra deres lange Rejser »maa formodes at omfavne deres Hustruer med desto større og alvorligere Fornøjelse«.

Man ser straks, det er en gammel Skipperby. Den aabner sig gæstfrit mod Østersøen. Der er noget forblæst over de 52 smalle, snørklede Gader, hvoraf de fleste skraaner mod Havet. Alt Liv peger ned mod den rummelige Havn.

I 1700-Tallet vakte Marstal samme Opsigt som i vore Dage Esbjerg ved sit rige Fiskeri og sin talrige Skibsflaade. I Slutningen af forrige Aarhundrede ejede Marstal flere Skibe end København! Verdenskrigene har formindsket Antallet, de er forlist eller minesprængt, alene under sidste Krig gik 80 tapre Søfolk ned med deres Skibe. Byens Flaade er forvandlet, men endnu lægger den op for Vinteren i den gamle Havn. For det meste er det helt nye Typer, kun 6—7 af de berømmelige 3-Mastede Marstal-Skonnerter er bevaret, af dem der gik paa Vestindien og Brasilien, og de har alle faaet Motor!

Havnen beskyttes mod Brændingen fra Østersøen af en Stenmole bygget op alene af Kampesten. Den er Symbol paa Marstallerne Sammenhold og Bypatriotisme. Da de for over hundrede Aar siden fik Afslag fra Staten paa at faa sikret Havnen, tog de Sagen i deres egen Haand. Om Vinteren slæbte de svære Sten ud paa Isen, som om Foraaret sank ned i Søen, tilsidst laa Molen færdig — en Kilometer lang! Paa Havnen hersker bestandig Liv og Rørelse, fra de fem Skibsværfter lyder Hammer-slag. Spillene rasler. Fra Sejlklubberne blafrer muntre Vimpler. Og de gamle Skipperne gaar daglig herved *paa Sparl* (at sparle = spadsere). Selv Kirken er en typisk Søfarts-Kirke. Ogsaa den er et Udtryk for Marstallerne Offervilje, de har selv skillinget sammen til den, selv sejlet Sten og Bjælker til den, selv rejst Taarnet, en Skibsreder har skænket Uret, Skiven lyser om Natten som Sømærke. Det indre Udstyr er ligeledes Gaver, som Marstalskipperne har bragt med sig hjem fra deres Farter, en gammel Krystalkrone fra Venedig, en Messingkrone fra Polen, en Marstaller har sendt et Par Kæmpe-Lysetager hjem fra Kina fra et brændt Tempel. Ned fra Hvælvingerne hænger en hel Flotille af Skibe, næsten alle lavede af Byens Sømænd og hver især virkelighedstro Kopier af Marstalskibe, korrekte lige fra Kølen til Top Røjleraa; en Undtagelse er her en Orlogsmand paa 100 Kilo, der er den nøjagtige Model af et

FOT.: GOTTLIEB

Kirken i Marstal er en Søfartskirke. Skipperne har selv sejlet Sten og Bjælker til den, en Rheder har skænket Uret, der om Natten lyser som Sømærke. Paa Kirkegaarden har Somændene fundet deres sidste trygge Havn.

engelsk Slagskib fisket op af Nordsøen, hvor den drev rundt som Vrag. Altertavlen forestiller selvfølgelig Stormen paa Søen. Den er malet af Grønlandsmaleren *Carl Rasmussen* omme i Teglgade, og syv Marstalskipperne har siddet Model til Apostlene for 25 Øre i Timen, mens en lokal Snedkermester har lagt Krop til Jesuskikkelsen. Det giver Billedet en hel fortrolig Karakter, Konfirmanderne peger stolt paa Tavlen og siger: det er Morfar, eller ham der er jo Onkel! Søndag efter Søndag kravler Byens gamle Sølke op paa Pulpituret, der gaar under Navn af »Kommandobroen«. Saa længe Præsten taler, tygger de ihærdigt paa Skraaen, men saasart han holder op, stikker de den i Lommen. En mørk Vinterdag, da Klokkeren ikke havde tændt Lyset i Kronerne, gjaldede en kraftig Bas oppe fra Kommandobroen: »I har glemt at tænde Lanterne!«

Ude paa Kirkegaarden har Sømændene endelig fundet deres sidste Havn. Her ligger de Side om Side: »Rhedere« og Skippere og Styrmand. Paa en af Gravstenene læser jeg:

*Her hviler Christen Hansen
til Ankers med sin Kone.
Han letter ikke før
han kommer for Guds Trone.*

Nede ved Havnen har man rejst andre stolte Monumenter for Marstallernes Sømandsdaad. Det største er en tresidet Obelisk for Søens Helte fra sidste Verdenskrig. Paa en af Siderne læses:

*Hjemme gik Drømmen
ud
Sømandslængsel drev
frem
Ude fik Hjærtet
Bud
Drømmen gik atter
hjem.*

Verset er maaske en Smule knudret. Men enhver Ærøbo lyder dets Lov.

*Gårdsiden af Holkegade nummer 1, „Den gamle Gaard“,
for indrettelsen af hjemstavnsmuseet.*

FOT.: NATIONALMUSEET

FAABORG OG OMEGN

AF AAGE RASMUSSEN

FAABORG, Faaborg, Faaborg — når jeg tænker på byen, går jeg og gentager dens navn for mig selv, og til slut klinger de bløde vokaler i mit sind som et ekko af en fjern gøgs kukken. Blidt og spøgende, melankolsk og eventyrligt: å-o, å-o, å-o.

Selv for den, der som jeg engang har boet i byen både sommer og vinter i en årrække, ligger den i erindringen som i en evig sommer, hvormeget mere må den så ikke stå som et sommersymbol for dem, der blot kommer der om sommeren? Men nu dem, der aldrig har været der? De går alle rundt med en utilfredsstillet længsel, med en drøm om vejr og vind, sol og farver, huse og mennesker spundet sammen på en særlig måde, som gør fri og lykkelig — de går og længes efter Faaborg uden at vide det. Faaborg og dens omegn fik for et halvthundrede år siden de store fynske maleres evner til at sætte deres skønneste blomster. Hvorfor? Fordi der *er* noget særligt der. Kom, og du vil erfare, at selv den, der ikke kan skabe, vil byen og egnen bringe noget af den befrielse og lykke, som lyser ud af de gamles store værker.

FOT.: JOHS. RASMUSSEN

Holkegade; i forgrunden „Den gamle Gaard”, hvor der nu er indrettet et hjemstavnsmuseum. Gården, oprindelig en købmandsgård, er bygget 1720.

Faaborg er jo mere end den lille by med fem tusinde mennesker — hele den skønne omegn hører med til begrebet, men byen med dens huse og gader, med dens mennesker, der er formet og mærket af alt det, der findes her, er begrebets syntese. Jeg haster altid selv til byen, når jeg skal til Faaborg, jeg må allerførst gå i dens gader, se dens mennesker, tage den i besiddelse som en rede, føle mig hjemme, før jeg kan nyde al den herlighed, som er slynget om den, og jeg vil råde andre til at gøre det samme. Søg først til byen og bliv hjemme i den, derefter kan du underlægge dig omegnen i ro og med udbytte.

Hvordan er da byen? Prøv at komme til den som jeg — gennem Vesterport. Den er så snæver, at du må sagtne farten; den siger til dig, straks den ser dig: Tag den med ro! stå stille og kig igennem mig. Og du kiger og tøver. Inde bag porten ligger en gade med slidte brosten og huse, der skyder sig frem og trækker sig tilbage — de ligner mennesker, glade, jævne mennesker, der nok er nysgerrige efter at se dig, men dog ikke vil trænge sig så langt frem, at der ikke bliver nogen

For enden af Vestergade ligger det eneste bevarede af det gamle Faaborgs fem byporte, „Vesterport“. Porten er opført i den senere middelalder, istandsat 1917. FOT.: HERLUF LYKKE

vej for dig — hensynsfuldt lader de en kørebane være fri og også en smule fortov, der dog hist og her bliver så smalt, at det kun har en kantstens bredde.

Se rigtigt på den gade, før du går ind i den. Det er ikke den store arkitektur, det er ikke engang ældgamle huse, der er ingen, der kræver ærefrygt af dig, men se på sommerdagsskyggens sorte bånd ned midt ad gaden, med dens rids af kviste og skorstene. Er det ikke hyggeligt? Hvor ren og gylden og let står ikke den varme luft, som en flod af vin mellem husenes lave skrænter. Se rigtigt på husenes facader: bindingsværk, malede mure, gule og røde sten. Hvis een mand bevidst havde lavet dette, ville man hylde ham som en stor kunstner, men ingen enkelt mand kunne lave dette, mange navnløse har lagt deres beskedne og sunde mening om skønhed og hygge i denne gade, og tiden har filet lidt på formerne, solen og regnen stemt farverne sammen, og det er, som værket er fuldbragt netop i dag, hvor du kommer, som ligger i luften et ekko af ordene: og alt var såre godt.

Kom så indenfor i Vestergade, drej om ad Mellemgade og kig til højre.

Klokketårnet, set fra Faaborgs gamle hovedgade, Adelgade. Tårnet blev stående, da St. Nikolai kirke blev nedlagt i 1550, men er senere blevet ombygget.

FOT.: SVEN TÜRCK

Der ligger Holkegade, et fuldkomment eksteriør fra Holbergs tid, som du somme tider har set det på teatret, men roserne op ad muren er levende, de dufter; der er rigtige mennesker bag ruderne. Javel, de kiger på dig, de følger dig i gadespejlet, de taler om dig, men de siger intet ondt, de kritiserer dig ikke, fordi du er anderledes end de, de glæder sig over, at solen skinner på dig. Tøv et øjeblik og kig på apoteket, før du drejer ned ad Holkegade. Her boede engang en apoteker, som hed Bøving, og hans søn blev gift med den brunøjede Riborg, som H. C. Andersen elskede. Digteren har gået på de slidte sten i disse gader og drømt om hende og hvisket: To brune øjne jeg nylig så —

Og lige over for apoteket ligger Den gamle Gaard, en bindingsværksbygning fra de store købmænds tid, nu museum med et gammelt borgerhjems skønne ting. Gå blot forbi, men kom tilbage siden og kig indendfor. Der er så smukt derinde. Fortsæt bare. Holkegade er ikke blind, selv om det ser sådan ud. Ved lilliputhuset allerbagest fører en gade ned til havnen.

Lidt stejl og snæver og krum er den, men den åbner sig mod havnen, mod havets, lysets og luftens verden. Man taler om Faaborg Fjord, men den er en dyb bugt. Her er intet trangt, man ser over frit vand mod

Den lille gade „Feltens Rist“ med kirken i baggrunden.

FOT.: JONALS

Her var tidligere en kirkerist: en udgravning, dækket af træstammer, lagt med mellemrum, for at løsgående dyr ikke kunne passere indgangen og komme ind på kirkegårdens indviede jord.

FOT.: JØRGENSEN, FAABORG

*Det gamle klokketårn ses alle vegne fra,
højt over Faaborgs røde tage.*

Hornelands bakker og skove. Jeg tror, du vil standse og trække vejret dybt, når du kommer hertil; luften står god og sval ind over bugtens rene bølger. Du har ikke lyst til at gå videre lige straks. Læn dig op ad den solbagte mur, bag hvilken Den gamle Gaards have ligger, for den strækker sig helt herved og løfter en lille idyllisk pavillon, også fra de store gamle dage, op over dit hoved.

Du kan høre insekterne summe i haven bag dig, du kan se en galease, der lossere. En halvnøgen dreng står og passer spillet, bommen svinger sin byrde ind over kajen. Foderstoffer, kunstgødning, cement kommer til byen på denne stilfærdige og hyggelige måde uden de store dampers larm og røg.

„Smedehusene“ i Holkegade, som mange andre buse
i byen dækket af roser.

FOT.: JØRGENSEN, FAABORG

Henne til højre lægger en skærmende mole sin arm om havnen, og i dens krumning ligger fiskerbåde fortojset og tørrer de brune og grønne sejl. Nogle store popler står på bredden ved molens udspring, og under deres kæmpekroner, som altid hvisker, ligger skibsværftet med sin duft af træ og tjære, med festlige lyde af hamre og sav.

Du må hen og se på skibet, der lossers, du må sidde på kajens kant og kige ned i vandet. Du troede, det var stille, men hør, det klukker hele tiden langs bjælken dernede. Dette er den gode hverdag. Fred og idyl og arbejde er gået op i en højere enhed. Du har lyst til at blive siddende der hele dagen, men vi må videre. Henne til venstre på en bred mole midt for havnen ligger et nyt pakhus. Du synes måske, at det ikke burde

FOT.: JONALS

Horne kirke, hvis ældste del er en af Danmarks få bevarede rundkirker.

have været der. Måske burde det ikke. Det skjuler et øjeblik bugten for dig, men går du langs havnen, skal du atter få den at se og yderligere Bjørnø med dens to tvillingehøje og Bjørnø By, der bare består af nogle få huse og gårde, hvis gavle og længer dukker frem mellem havernes buske og træer. Den ser så smuk og poetisk ud, at du synes, du ville kunne leve lykkeligt derovre. Tag derover, der kommer ikke mange mennesker. På nordkystens lave strandeng vil du kunne ligge i fred en hel dag, hvis du ikke lader dig forstyrre af den skræppende strandskade. Det er som at hvile ved bredden af en flod. Små sejlere med hvide sejl vil krydse forbi dig, og folk vinker til dig fra den lille damper, der sejler til Ærø. Under sydkystens gule skrænter vil du kunne lade dig bage brun over det hele uden at genere nogen og på en vidunderlig måde føle dig helt alene i verden, og du vil synes, at du står ved det store hav, når du kiger ud mellem Avernakø og Lyø, hvor intet standser dit blik.

Men vil du ikke blive på Bjørnø altid, skal du ved aften gå mellem de tunge kornmarker, ned over blågrønne roemarker, op gennem kløver med røde køer, op på den højeste bakke og se over mod Faaborg. Når du ser klokketårnet, hvis aftenringning når over til dig, vil fortryllelsen

*Fra landsbyen Diernæs, hvorfra der er en meget smuk udsigt
over øhavet.*

FOT.: JONALS

blive hævet, og du vil synes, at det er derovre under de røde tage, din lykke bor, og du vil vende tilbage.

Den næste dag vil du igen gå rundt i byen, og du vil standse tit for at fæstne yndige enkeltheder i din erindring. Du vil opdage, at du kan nå tagrenden på husene i Adelgade, du vil standse et lille stykke inde i Hospitalstræde og ønske, at du kunne male det, du ser: kirken bag et stort træs grenenet. Dens brede, høje tag strækker sig favnende over de hvide mure, men en hvid, vandret kant, der bryder det et stykke oppe, giver det en videre bevægelse, som ville det drage hele den lille by ind under sine »vingers skygge«.

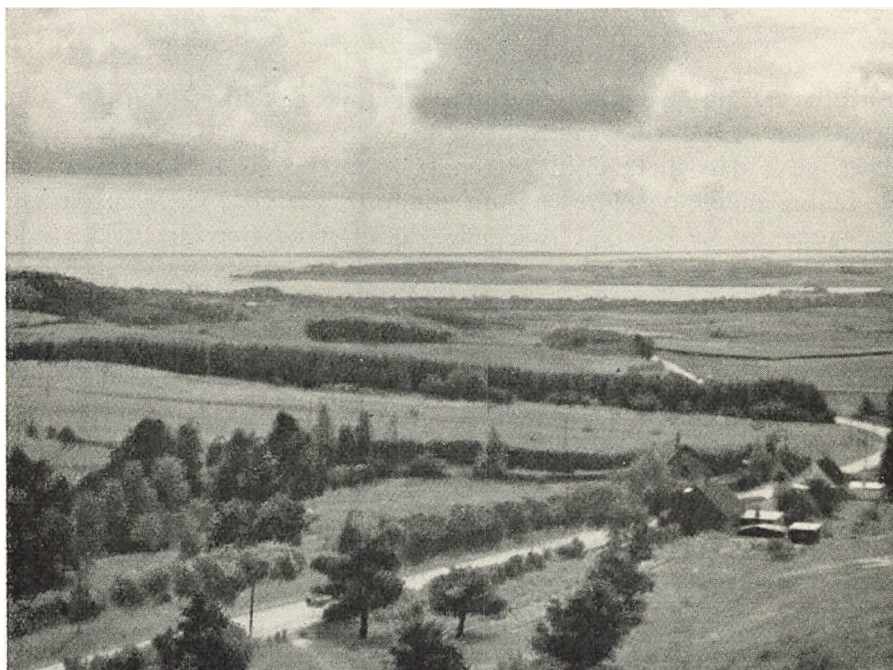
Når du kommer til den lille gadestump Feltens Rist, vil du beslutte, at dit hus engang skal være bindingsværks og med stokroser op til tagrenden, ganske som du ser det for dig — det kan ikke være skønnere. I Bøjestræde vil du standse ved en Kunsthandel — her skal ikke gøres reklame for forretninger, men denne forretning er en institution i Faaborg. Her ser man godt gjorte gamle møbler, som man brugte dem i byen og omegnen, gamle glas og tungt, slidt sølv, af og til et af de store fynboers værker og altid mange af den ny kunstnergeneration, Niels Madsen, Hans Rasmussen, Niels Lindberg og de helt unge, hvis

navne endnu ikke ligger fast — den er som et museum, blot har tingene endnu ikke sluttet deres liv, de er ikke blevet fanger.

Men jeg vil ikke vise dig alt, du skal også selv opdage noget, jeg vil blot endnu føre dig gennem det lille stræde Jomfrulaagen — nærmest for at få lov at sige navnet — man tænker på snak med en pige over et havehegn en lun sommernat, når man går her, selv om alt nu er mure og sten.

En dag må vi rive os løs fra byen og tage ud i dens omegn, og får du en dag med drivende skyer og storm og regn, skal du tage op i Svanninge Bakker, De fynske Alper, søg op på den højeste top, og du vil forbavses. Hvor blev idyllen af? Du havde vist aldrig tænkt dig, at Danmark havde en natur så vild og voldsom, stejle slugter med dyster gran og fyr, skrænter, hvor lyngen ligger som forkullede rester om gyvelens bål. Du vil kige ned mod byen. Ligger Faaborg der? Nej, man fatter ikke dens ynde heroppe fra. Og den smilende kyst, hvor blev den af? Flosset og forreven ser den ud, når man kigger ned over Horne Land, ud mod Helnæs.

En solskinsdag skal du gå til Dyreborg, og hver gang vejen stiger, skal

FOT.: THOCK

Selv i gråvej er udsigten fra Svanninge Bakker stor-slået. Her ses i baggrunden halvøen Horne og øerne Lyø og Als.

du vende dig om og se ind mod byen. Jeg tænkte altid på Neapel, som jeg aldrig har set, når jeg stod på det højeste punkt og så over den brede blå fjord mod de røde tage, men skulle jeg forsøge at udtrykke, hvad jeg så, i et dansk billede, så tænkte jeg: se, der står klokketårnet med sit kullede, sorte spåntag som en afblomstret valmue, og de røde tage rundt om er dens blade, som netop er faldet.

Når du har set dig mæt, skal du gå ned ad en markvej og finde frem til Dyreborgskoven, svale dig under dens gamle kroner og til slut hvile dig i græsset, hvor skovbrynet når helt ud til vandet. Her er et yndet udflugtssted for byens ungdom. Det lave, klare vand med den fine sandbund er et paradys for små børn, og de voksne kan forcere sejlrendens strøm og gå i land på Bjørnø, men vær forsigtig, strømmen er stærk til tider, og den går så langt ude, at det er din egen skyld, hvis den tager dig. Når du skal hjem, gå da gennem Dyreborg By. Her er endnu en lille fiskerbefolkning, smukke hvide huse med stråtag og en fin lille havn, som lystsejlere og rosporsfolk ynder at besøge — se alt det og tag så til slut med en båd ind til byen.

Der er endnu noget, jeg må bringe dig på sporet af: de fynske herre-

Og her, ca. 120 meter over havet, ses: De ejendommelige kedeldale i bakkerne, Svanninge kirketårn og længst ude Helnæs og Sønderjylland.

FOT.: TROCK

FOT.: NATIONALMUSEET

Brabe-Trolleborg i Brabe-Trolleborg sogn er bygget i flere omgange, men mure og hvælvinger fra den oprindelige bygning: Holme Kloster, grundlagt 1172, er bevarede.

gårde, som er særlig rigt og smukt repræsenteret på Sydfyn og ikke mindst på denne egn. Nordøst for Faaborg ligger omgivet af store skove og en vidtstrakt park Brahetrolleborg, Reventlowernes gamle herresæde, oprindelig et cistercienserkloster, af hvis tilbageblevne dele kirken er den betydeligste. Søger du længere mod nord, finder du Egeskov, der hæver sin kompakte murmasse trodsigt lige op af voldgravens vand. Jeg kan ikke nævne og beskrive dig dem alle, men du må også se Nakkebølle, der ligger østpå, Stensgaard, der ligger mod nordvest, og Hvedholm på Horneland, og er du kommet så langt, må du også tage til Horne By og se kirken, en af de sjældne rundkirker.

Har du nu set alt? Jeg har boet i byen i fem år og gik hver dag i dens gader og omegn og fandt stadig noget nyt at glæde mig over. Du får aldrig set alt. Kommer du i forsommeren, skal du en dag ud at gå mellem de duftende, blomstertunge syrenhegn, som er så typiske for Sydfyn, og i byen har du endnu til gode en dag at vove dig ind gennem en port og se et velproportioneret bindingsværkspakhus omgivet af topede brosten, en rest af en gammel købmandsgård. Får du lov at komme op i dets højeste gavl, vil du se, at der er flere lignende spredt rundt i byen, og du vil som i et syn se for dig den tid, da hestetrukne bønder-

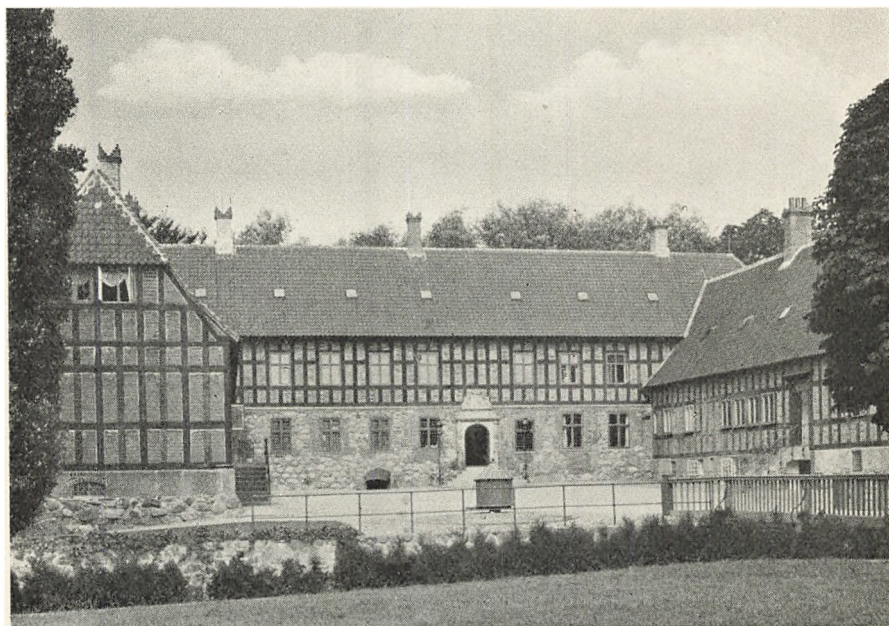

FOT.: NATIONALMUSEET

Egeskov i Kværdrup sogn, en af Danmarks smukkeste og ejendommeligste herregårde, opført i 1550 i en so på nedrammede egepæle. I buefriserne ses endnu nogle af de oprindelige skoldehuller og skydeskår.

vogne rullede ind til byen med korn, æg, smør og dyr og drog ind i købmandsgårde, hvor butikssvende fik travlt, mens brændevinsdunken kom frem i skænkestuerne.

Den tid gik under, men byen levede videre og tilpassede sig de nye tider, blev til et lille samfund, hvor få har for meget og færre for lidt. Du kan se, at det er en god by at leve i, når du ser på dens velholdte huse og dens mennesker, der ikke kender den store bys jag, men bevæger sig med den ro og det venlige sind, som tryghed giver. Man bliver tryk og venlig af at være her. Du vil tage en ren glæde med dig, som vil vare længe, og dø den en dag i en stor bys larm eller i livets modgang, så ligger den lille by stadig under De fynske Alper, rede til at give.

FOT. 1 NATIONALMUSEET

Stensgaard i Svanninge sogn, opført af rå kampsten, munkesten og bindingsværk i sengotisk stil.

FAABORG MUSEUM OG DE FYNSKE MALERE

AF HOLGER M. RASMUSSEN

I Slutningen af forrige Aarhundrede boede der i Faaborg to dygtige Malermestre, E. N. Knippel og Syrak Hansen, i hvis Værksteder en hel Malerungdom opdroges. Hos Knippel: Sønnen Carl og Svenden Jens Birkholm, hos gamle Syrak Hansen: Sønnerne Syrak og Peter og Datteren Anna, Svendene Søren Lund, Fritz Syberg og Harald Holm. Alle disse Unge malede i deres Fritid i Byens Omegn, og Syrak og Peter Hansen, Fritz Syberg og Carl Knippel endte i København som Elever paa Zahrtmanns Malerskole.

Herinde traf de andre ligesindede som f. Eks. Fynboerne Poul S. Christiansen og Johannes Larsen og Københavneren Karl Schou, der somme-tider fulgte med dem til Mesterhuset i Faaborg i Ferierne. Fritz Syberg og Karl Schou blev Syrak Hansens Svigersønner.

Kristian Zahrtmann er gennem Tiderne blevet meget forskelligt bedømt som Maler, der er noget hektisk, ubehersket over hans Farver, som ikke er behageligt, men som Lærer maa han have været fremragende. Et Træ skal dømmes af sine Frugter, og naar man ser de mange ypperlige Kunstnere, der er udgaaet fra Zahrtmanns Skole gennem Tiderne, lades der ingen Tvivl tilbage om hans Evner som Pædagog.

En respektløs Københavner som Karl Schou vilde paastaa, at Zahrtmann aldrig sagde noget paa en naturlig Maade, naar han kunde sige det paa en kunstlet, men det er givet, at han i hvert Fald formaaede at ærte og ægge sine Elever til at præstere det yderste, de formaaede.

Og han havde en Evne til at faa det oprindelige frem hos sine Elever, ingen af dem blev smaa Zahrtmanner. Der kan for Eksempel være et vist Fællespræg over »Fynboernes« tidligste Billeder, der gør, at det kan være vanskeligt at sige hvem af dem, der har malet et saadant, som oftest usigneret, Billede, men det er ikke Zahrtmann, disse ofte ligesom disede, mørkladne Billeder minder om.

Fynboerne var jo fra første Færd Friluftsmalere, Naturalister, men i Zahrtmanns Skole, der vist paa det Tidspunkt var det eneste Sted, hvor Farven herhjemme dyrkedes som en selvstændig Værdi i Maleriet, fik de

det Plus, der gjorde dem til Foregangsmænd, der indvarslede en ny Tid, samtidig med at de fortsatte en Tradition i dansk Malerkunst, der nu kan betegnes ved Linien Eckersberg og hans Elever, Th. Philipsen, Hans Smidth, L. A. Ring, Fynboerne og Harald Giersing.

»Det umiddelbare Synsindtryk, Farveglæden, Fortroligheden med Naturen og det intime Forhold til Motivet er vel Fynboernes særlige Styrke.«

»Deres Kunst er ... landlig frisk, oprindelig og demokratisk. Den kan til Tider udtrykke sig robust, voldsomt som alt Førstehaandsværk, men dens Væsen er jævnt og ligefremt.« Saadan skriver Vennen Nicolaus Lützhöft om dem i Faaborg Museums Katalog 1910.

Som alt stærkt, nyt vakte ogsaa Fynboernes Kunst Modstand. De var Bondemalere, der traadte med Træsko i Kunstens sirlige Blomsterbede, de malede med rene Farver i en Tid, hvor dæmpede graa Taager slugte Farverne i den bedste danske Malerkunst: Krøyers, Tuxens, Julius Paulsens, Hammershøis.

Ikke engang den gode Kritik forstod dem altid: en udmærket Mand skrev for Eksempel om Faaborg Museums dejlige Nadverbillede af Fritz Syberg, at det fremstillede »malpropre Bønders dyriske Æden og Drikken«. Det er Byboens manglende Fortrolighed med hele det danske Bonde-land, som den ny Kunst nu bringer indenfor hans Horisont.

Men længere end Kritikens Modstand, og baade Julius Lange og (navnlig) Karl Madsen har interesseret sig for Fynboerne fra første Færd, varede den pekuniære Modgang. Malere som Poul S. Christiansen og Fritz Syberg har i deres Ungdom i Aarevis levet betænkelig nær ved Sultegrænsen. Syberg fortæller selv, hvordan han for Eksempel for 12 Tegninger kunde faa 5 Kroner, naar der var Smalhans til Huse.

I 1900 skete der et Omslag. Først Poul Christiansen og umiddelbart derefter Fritz Syberg havde i Aarets første Maaneder holdt deres egne Udstillinger i København. For Kunstnerne afgang meget af disse Udstillinger, der begge fik det gunstigste Udfald og stærkt henledte Opmærksomheden paa Fynboernes Kunst.

Samtidig med at de fynske Malere arbejdede for at vinde frem i deres Kunst, kæmpede Konservesfabrikant Mads Rasmussen i Faaborg sig gennem Nederlag frem til Sejr for sin Vin- og Konservesfabrik.

Mads Rasmussen, der var født i Stegsted nær ved Odense som Søn af Teglværksejer Rasmus Jørgensen, en af Veteranerne fra 64, havde fra sin Ungdom været interesseret i Gartneri og havde agiteret for rationelt Havebrug med Konservering og Export for Øje sammen med sin Ven Husmand Mads Johansen, Sødinge, bedre kendt under Hædersnavnet Mads Tomat.

FOT.: CHARLOTTEBORG

Carl Petersen: Faaborg Museums Facade.

I 1888 var han vendt hjem fra en kortvarig Studierejse til Amerika, hvor han hos en Farmer og Konservesfabrikant, Mr. Stansbury, fra Baltimores Omegn havde lært om Konserveringsmetoder og om Vinfremstilling.

Efter sin Hjemkomst naaede han paa en i Hast improviseret Fabrik nær sit Hjem at faa fremstillet en Prøvesamling af Vin og Konserves, der blev udstillet paa den store Udstilling i København 1888, hvor han opnaaede højeste Udmærkelse og Anerkendelse for »hans Bestræbelser for Udnyttelsen af Danske Havebrugsprodukter«. Samme Aar dannedes saa i Faaborg et Andelsselskab, der væsentlig med Tilslutning af Husmændene skulde arbejde for Sagen, som man mente maatte have en stor Fremtid for sig.

Man slog ogsaa Sagen stort op, saa man snart havde 3 Fabrikker i Drift — i Faaborg, i Svendborg og i Nørre Aaby. Desværre havde man i sin Idealisme og Begejstring for Sagen faaet for mange med i Ledelsen og altfor upraktiske Begunstigelser for Andelshaverne. Saa i Løbet af nogle Aar strandede Foretagendet.

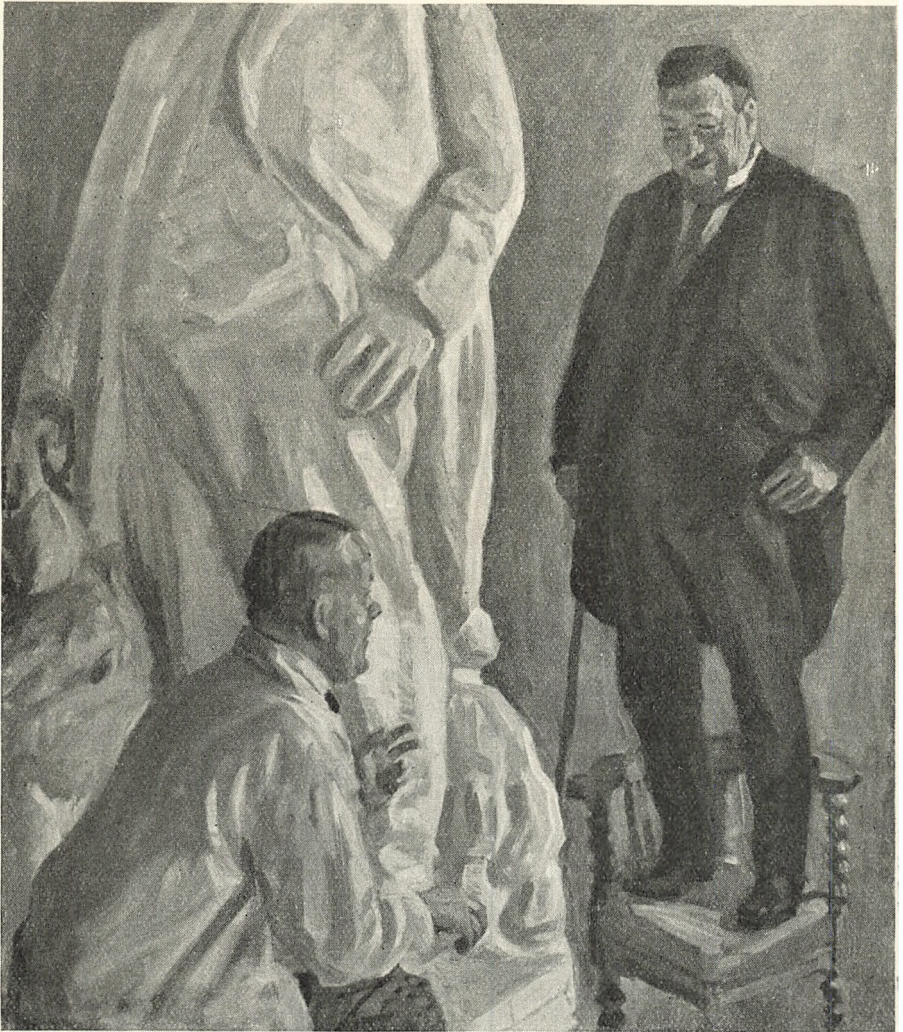
Efter forskellige Ordninger og Rekonstruktioner overtog Mads Rasmussen selv 1892 Fabrikken i Faaborg — han havde ikke mistet Troen paa Sagen. Men Andelshaverne havde tabt Penge, og Bitterheden havde været stor, og Far havde maattet værgе sig mod hvasse Angreb i Aviserne fra Folk, der var altfor villige til at skubbe til det hældende Læs. Far var en meget ærekær Mand, og disse Angreb er sikkert gaaet ham nær til Hjerte og har været medvirkende til, at han netop vilde vise, at han kunde føre Sagen til Ende, naar han selv overtog hele Ansvarret.

Og maaske, men hvem kan granske Hjerter og Nyrrer, har dette første Nederlag, hvorved Far har følt, at han kom i Gæld til mange, der fra første Færd havde troet paa hans Sag — maaske har det været medvirkende til, at han gav Faaborg dets Museum.

I Løbet af en forholdsvis kort Aarrække havde han oparbejdet en landskendt Virksomhed i Faaborg, der 1906 blev sammensluttet med Landets anden store Konservesfabrik, Beauvais, og gjort til et Aktieselskab under Ledelse af Far, der flyttede med sin Familie til København.

Den gamle Gaard i Faaborg, der viste sig overflødig i Fabrikkens fremtidige Drift, købte Far tilbage til Brug for ny Virksomhed, idet han beholdt sin gamle Lejlighed til Brug for Familien i Sommerferien.

Paa dette Tidspunkt, som ogsaa før i Tiden, kørte Familien jævnlig Ture i Landaueren, Guldkareten kaldet paa Grund af sit guldpletterede Beslag. Og her i Byens Omegn traf vi ofte Malerne ved Staffellet — paa Lerbjergget, i Svanninge Bakker og andre Steder. Far havde gjort deres Bekendtskab og ogsaa købt af deres Billeder, blandt andet formanet af

FOT.: CHARLOTTENBORG

Peter Hansen: Kai Nielsen og Mads Rasmussen, malet 1913.

gamle Syrak Hansen, der ligesom Far var politisk interesseret: »De skal købe Billeder af de unge, for de er dygtige.«

Saadan stod Sagerne, da Mads Rasmussen i 1910 »gennem sin Broder, Overretssagfører Jens Rasmussen i Odense, lod ... rette en Henvendelse til Fyns Stifts Kunstforening, der dengang stod i ret nært Samarbejde med Stiftsmuseet, om at støtte denne fynske Kunst.«

»I Odense tog man saa Spørgsmaalet op til Behandling, og Maleren Brendekilde blev tilkaldt som sagkyndig Skønsmænd. Han tog imidlertid stærkt Afstand fra denne fynske Skole, som han mente udelukkende var slaaet op af et nærmere bestemt københavnsk Dagblad (Politiken), og som man ikke kunde respektere som Retning. Følgen af denne Udtalelse var, at Fyns Stifts Kunstforening nægtede at tage Hensyn til denne fynske Gruppe af Malere, og dette blev gennem Broderen overbragt til Mads Rasmussen.« (Herman Madsen: »Den Fynske Malerkunst«, S. 52). Stiftsmuseet er siden kommet til en bedre Erkendelse, men den Gang blev det altsaa et Afslag.

I et Selskab sidst i Februar 1910 hos Mads Rasmussen i Villaen i Skjolds-

FOT.: CHARLOTTENBORG

Jens Birkholm: Søndagskole i Aylet, malet 1906.

Fritz Syberg: Ved Næverbordet, malet 1895.

FOT.: CHARLOTTENBORG

gade, hvor Syberg, Peter Hansen, Jens Birkholm og Tom Petersen var til Stede, foreslog Jens Rasmussen derfor sin Broder selv at ofre et aarligt Beløb paa Indkøb af Billeder, der skulde anbringes i Mads Rasmussens ledige Lejlighed i Faaborg. Efter en kort Tøven gik han ind paa Ideen. Der blev straks dannet en Indkøbskomité af de tilstedeværende Kunstnere, og man begyndte med at drøfte, hvad der skulde indkøbes af Johannes Larsen, der senere traadte ind i Komiteen sammen med Nicolaus Lützhöft. Det viste sig hurtigt, at Indkøbene af Johannes Larsens Kunst alene vilde sluge første Aars Tilskud, men Mads Rasmussen afgjorde da, at de nødvendige Køb skulde ske med det samme, saa kunde man bag efter ordne det økonomiske.

»Marmorpigen« af Kai Nielsen, købtes paa »Den Fries« Foraarsudstilling. Det hele gik i et saadant Tempo, at man allerede Sct. Hansdag kunde aabne Museet i Faaborg med godt 200 Kunstværker, der stadig danner Grundstammen af den nuværende Samling.

Naar det hele kunde blive til i dette Tempo er Aarsagen ikke alene Fars Temperament, der ikke godt taalte Opsættelse, men skyldes ogsaa, at Far havde lagt Sagen i Hænderne paa Kunstnerne selv, der kendte alle de Billeder, der kunde være Tale om, og som tilmed, til Trods for at de

FOT.: CHARLOTTEHOBRO

Fritz Syberg: *Aftenleg. Svanninge Bakker, malet 1900.*

nærmede sig de halvtreds Aar, endnu ejede væsentlige Dele af deres egen Produktion.

Disse Indkøb skaffede Kunstnerne nogle ubekymrede Arbejdsaar, men man standsede ikke herved, der blev stadig købt ind i de to følgende Aar, og i Efteraaret 1912 overdroges det væsentlig ved Peter Hansens Initiativ til Arkitekt Carl Petersen at bygge en ny Museumsbygning, der kunde rumme den efterhaanden fordoblede Bestand af Billeder.

Hermed begyndte ny, rig Virksomhed. Carl Petersen havde næppe bygget noget selvstændigt før; det i alle Enkeltheder fint gennemførte Museum blev hans Hovedværk, og det gav Anledning til Bestillinger hos Kunstnerne: af Kai Niensens Statue af Far, af Peter Hansens store Indvielsesbillede og af Johannes Larsens Fresker i Havestuen. Carl Petersens Medhjælpere var Arkitekt Henni Koch og for Møblernes Vedkommende Arkitekt Kaare Klint.

I Juli 1915 aabnedes Samlingen i den nye Bygning. Aaret efter, den 24. April 1916, døde Mads Rasmussen.

I 1925 hængte Leo Swane Billederne om, ved hvilken Lejlighed en Ombygning af Billeder fandt Sted, samtidig med at Kunstnerne skænkede forskellige Malerier til Museet. De fleste af de oprindeligt stærktfarvede

Peter Hansen: Pløjemanden vender, malet 1902.

FOT.: CHARLOTTENBORG

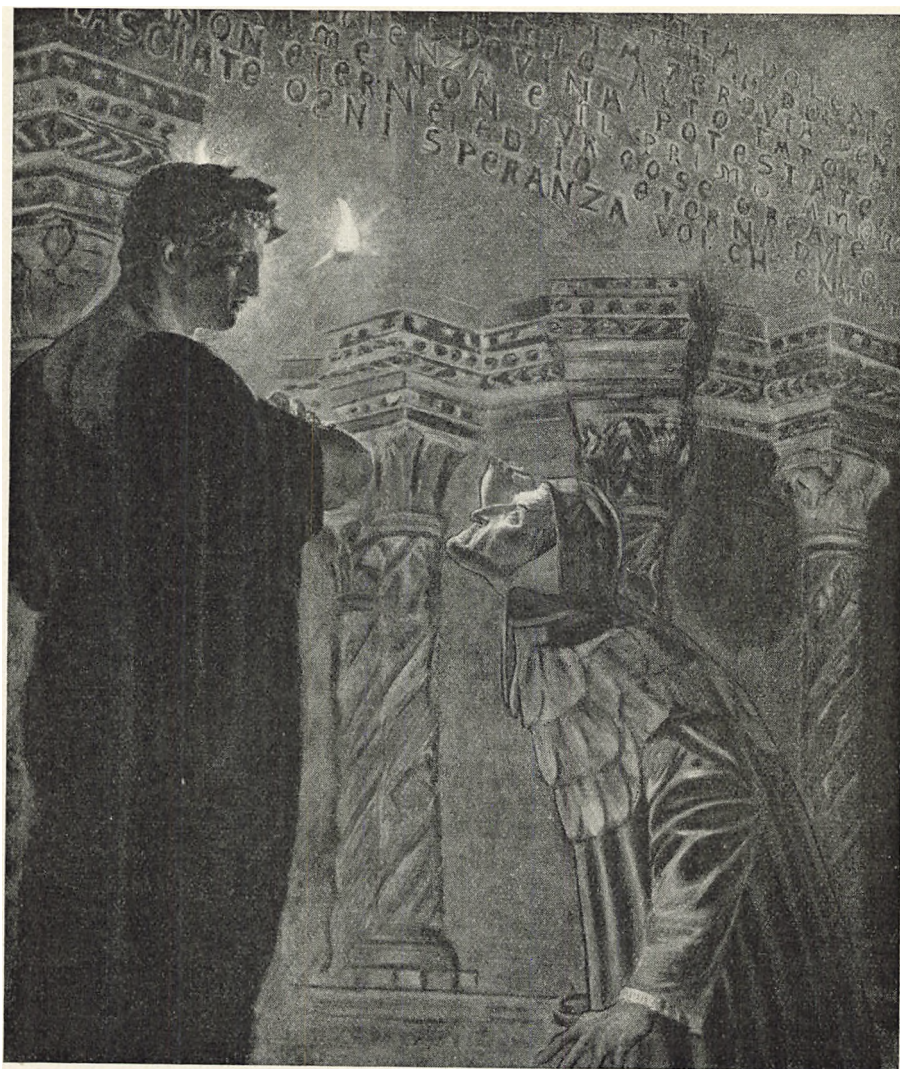
Freskovægge overmaledes med Perlegraat og Billedhuggersalen inddrogtes til Malerier.

I 1928 gav Mads Rasmussens Enke, Christine Rasmussen, Museet Fundats som selvejende Stiftelse under Undervisningsministeriet.

Naar man gaar fra Faaborg Torv nedad Østergade, ser man en hvid Bygning i klassicistisk Stil for sig, her var det første Faaborg Museum.

Til venstre herfor byggede Carl Petersen paa en meget dyb Grund sin Museumsbygning. Ved at lade Bygningens Midtparti skyde sig frem foran tilbagesvungne Sider, lykkedes det Arkitekten at skabe en monumental Facade af den smalle Bygning.

Naar man træder ind ad Døren, kommer man gennem en irgrøn Forstue ind i den cinnoberrøde, lille Malerisal, hvorfra Vejen gaar gennem den koboltblaa Kuppelsal med Kai Niensens Statue og derfra ad smalle, buede Gennemgange (der ligesom lukker sig selv og skaber en hel Baggrundsvæg for Statuen) ned i den store Malerisal med Nedgang forbi de syv Køjer til Havestuen (Arkivet) og den lange, smalle Billedhuggersal. Museumsarkitekturens aandelige Fædre er C. F. Hansen, der præger Bygningens Facade, og den ældre Bindsbøll, hvis Køjer, brogede Murstensgulve og Freskovægge fra Thorvaldsens Museum gaar igen her.

FOT.: CHARLOTTENBORG

Poul S. Christiansen: Dante og Virgil ved Helvedes Port, malet 1893.

FOT.: CHARLOTTENBORG

*Poul S. Christiansen: Knud den Store ved Havet,
malet 1900.*

I *den lille Malerisal* staar Marmorpigen, Kai Niensens første helt frigjorte Værk. Paa Væggene tilvenstre hænger Poul S. Christiansens Selvportræt og hans store, fasttømrede, farveprægtige Landskabsbilleder »Landevej ved Karise« og »Fra Asmild Klosterskov ved Viborg« og endvidere Johannes Larsens: »Fra Købmandskontoret, mørk Vinterdag«. Til højre hænger Peter Hansens yndefulde Ungdomsarbejde »Moden Rug« og »Høstfolk«. Endvidere hænger her Johannes Larsens store »Knortegæs, Regntykning« og »Sildebaadene gaar ud«.

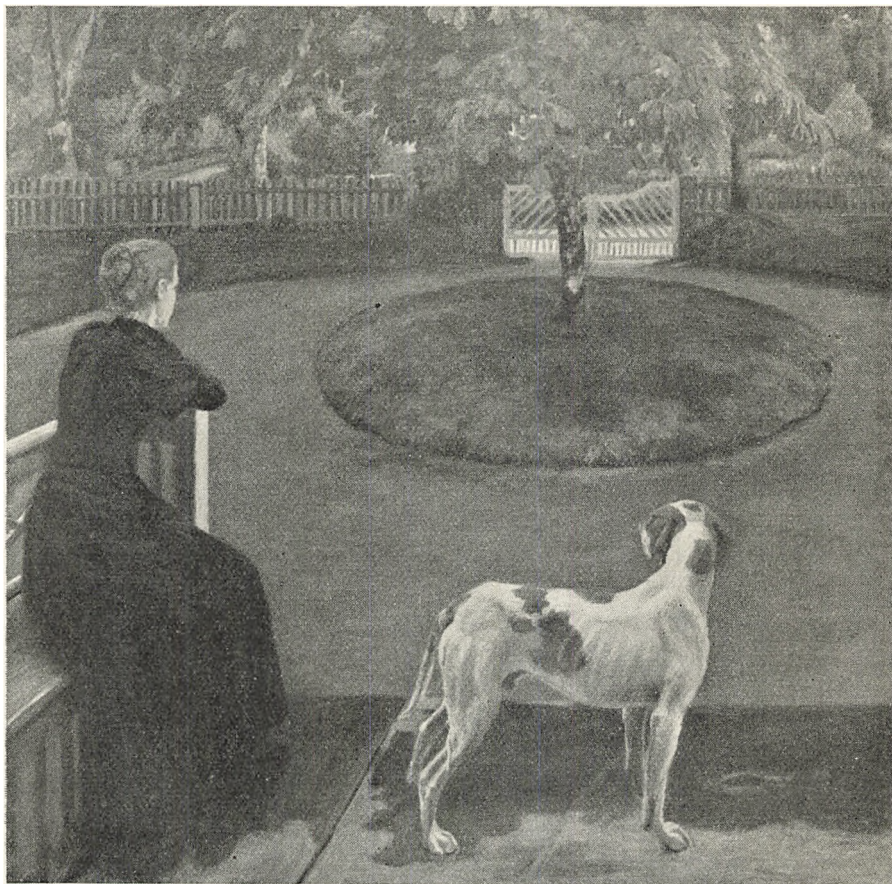
I *Kuppelsalen* rejser den vældige Stifterstatue sig i sleben, sort Granit i det blaa Rums dunkle Ovenlys. Hvis nogen vil skumle og spørge, hvordan det kan falde en Mand ind at rejse Statue af sig selv, saa kan jeg svare som gamle Fru Jensen, Museets første Opsyn, svarede en Gæst: »Det er i hans egne Stuer,« og vil man se, hvor uhøjtideligt det hele gik til ved Statuens Tilblivelse, kan man bare se paa Peter Hansens Billede: »Kai Nielsen og Mads Rasmussen«. Figuren er gjort færdig paa Stedet, hvor den skulde staa.

For Endevæggen i *den store Malerisal* hænger Poul S. Christiansens »Knud den Store ved Havet«, en Illustration til det kendte Sagn, der første Gang er nedskrevet af Henry af Huntingdon i hans Englands-historie fra 1100-Tallet (meddelt af Hr. Statsbibliotekar Erling Stensgård). Zahrtmann har fortalt, at Kunstneren, da han malede Billedet, var saa fattig, at han ikke havde Raad til Model og derfor maatte male Hovedet efter en Gibsbuste. Tilvenstre i Salen hænger Peter Hansens store Billede af det første Museums Indvielse med Portrætter af Zahrtmann omgivet af sine Elever, af Mads Rasmussen med Familie, af Kunstnerhustruer og andre Gæster, et festligt Billede, men lidt vemodigt at se paa for den, der har kendt dem alle — der er saa faa tilbage. Ved Siden af hænger Fritz Syberg: »Aftenleg, Svanninge Banker«, »Ved Nadverbordet«, der fik saa haard en Kritik ved sin Fremkomst, og »Historien om en Moder, Dødens Komme« (H. C. Andersen). Paa den østlige Endevæg hænger tilvenstre blandt andet Sybergs »Junimorgen« med den lange Række Piletræer, der ser næsten sorte ud i det tidlige Morgenlys. Til højre paa Endevæggen hænger af Peter Hansen blandt andet »Grevefejden«, en Pastel, der viser Bøndernes panikslagne Flugt for den harniskklædte Ridderhær. Paa den højre Langvæg hænger af Peter Hansen det berømte »Pløjemanden vender« med Septemberdagens klare Farver, hvor Mandens blaa Trøje ligesom har samlet al Himlens dybblaa Farve i sig. Midt for Væggen hænger Johannes Larsens »Bygevejr i April, Taarbystranden«, som man maa læse om hos Johannes V. Jensen: »Johannes Larsen og hans Billeder«, endvidere »Aprilaften« med Himlens dejlige

FOT.: CHARLOTTENBORG

Kai Nielsen: Marmorpigen, udført 1910.

FOT.: CHARLOTTENBORO

Johannes Larsen: Regnfulde Augustdage, malet 1893.

FOT.: JOHNS. RASMUSSEN

Johannes Larsen: Min Fader og Bob, malet 1893.

Perlemorsfarver, »Min Far og Bob« og »Regnfulde Augustdage«. Paa denne Væg hænger ogsaa det første af Poul S. Christiansens Billeder med Motiv fra den guddommelige Komædie: »Dante og Virgil ved Helvedes Port«, Emnet er fra »Helvede« tredje Sang. Over Døren staar:

Jeg fører ind til Staden, fuld af Jammer,
Jeg fører ind til evig Kval og Møje,
Jeg fører ind til de Fortabtes Flammer.

I, som indtræde, lader Haabet fare!

I den første Køje ses Peter Hansens: »Kai Nielsen og Mads Rasmussen«, der viser Modelleringen af den store Statue, der fandt Sted i en trist Kælder i Østbanegade i København. Det var ikke kedeligt at høre de to sammen, Vin- og Konservesfabrikanten havde f. Eks. endt en længere Diskussion med Bemærkningen: »Millionerne hænger nu ikke paa Træerne!« — »Ikke?« sagde Kai Nielsen. Her hænger ogsaa »Friskolen i Haastrup«, Peter Hansen har fortalt mig, at Børnene lærte om den romerske Kærlighedsgudinde, der hed Væinus.

I den anden Køje hænger Johannes Larsens »Portræt af min Moder« og »Niels Hansen i Nordskov«. Den sidstnævnte var Fritz Sybergs »Vært«, naar han boede paa Fyns Hoved. I Modsætning til vist de fleste portrætterede var han yderst tilfreds med Ligheden: »Det er, som kunde jeg se mig i Spæjl!« — Her hænger endvidere Fritz Syberg: »Skomager Henning«. Skomageren var Fattigforstander i Faaborg Fattighus, hvor Sybergs Moder døde i den dybeste Elendighed.

Tredie Køje rummer en stor Samling af Sybergs Akvareller fra Svanninge Bakker, fra Fyns Hoved og fra Italien. Blandt de sidste er den store Gengivelse af »Trionfo della morte« (Dødens Triumf) efter en »fresco« i Pisas Campo Santo. Der knytter sig den sørgelige Interesse til Kopien, at Originalen skal være gaaet til Grunde ved Rystelserne under Englændernes Kanonade udenfor Pisa.

Fjerde Køje rummer en Samling af Anna Sybergs Akvareller og en Portrætbuste af hende modelleret af Fritz Syberg, hugget af Hans Syberg. I femte Køje findes Johannes Larsens Dyrstudier i Pen og Vandfarve, de med rette berømmede »døde Fugle«, Optakten til Johannes Larsens Gerning som Fuglemaleren.

I den sjette Køje ses blandt andet Carl Knippels »Mine Forældre«, et smukt Billede, der ligesom hører en ældre Tid til. Her hænger ogsaa 3 tidlige Portrætter af Jens Birkholm og hans smukke, men slet bevarede: »Sult«. En uheldig Skæbne har hvilet over dette Billede, der, i Lighed

med andre af hans tidlige Billeder, er malet med uheldig Teknik, der faar selve Farvefladen til at briste med tusindvis Krakeleringer. Hertil kom et frygteligt Uheld ved Erhvervelsen af Billedet. Far var saa glad over, at han havde faaet Billedet og saa ængstelig for, at det skulde komme noget til, før det var sikkert i Havn, at han gav et af sit Firmas Pengebude Besked om at hente det og om ikke at cykle, men at tage en Bil hjem med det. I Frederiksborggade skete der et Sammenstød, og Budet jog begge Ben gennem Billedet.

I næste *Køje*, der er den *syvende* og sidste, hænger Akvareller og Tegninger af Peter Hansen, Fritz Syberg og Johannes Larsen. Af den sidstnævnte findes ogsaa et nydeligt lille Studie af en Kattekilling, det er hans første Oliebillede, malet da han var 11 Aar. Her staar ligeledes Kai Nielsens »Granittøsen«.

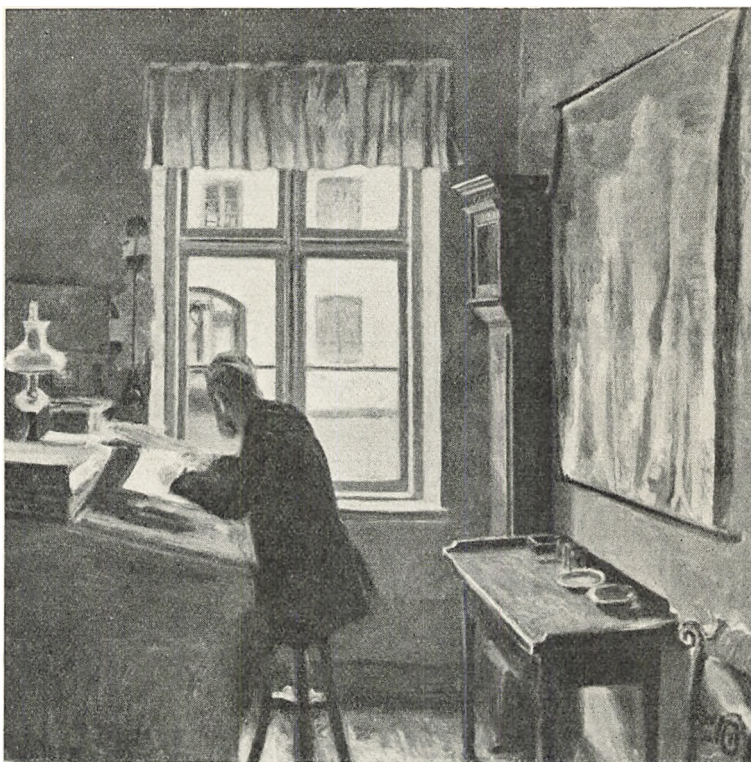
I »Arkivet«, Museets Havestue, er Væggene malet al fresco af Johannes Larsen, en yndefuld, naturalistisk Dekoration med Træer og Fugle. Møblerne er tegnet af Kaare Klint og Carl Petersen i Forening.

Kai Nielsen: Ymerbrønden paa Faaborg Torv, opsat 1913.

FOT.: JOHNS. RASMUSSEN

I »Billedhuggersalen«, der oprindeligt blev tilbygget Museet for at rumme Originalmodellerne til Kai Niensens Figurer paa Blaagaardsplads, hænger Zahrtmanns store, ikke meget interessante »Adam og Eva i Paradis«, en Samling Kunst af den Malergeneration, der kom efter Fynboerne og »social Kunst« af Jens Birkholm som »Undersøgelse i Herberget«, »Sækkelappersker« og endelig »Søndagsskole i Asylet«, der har tilhørt Zahrtmann, og som var hans kæreste Billede. Endvidere hænger her store Billeder af Poul S. Christiansen og Fritz Syberg. Af større Skulpturer er her efter Blaagaardsfigurenes Fjernelse, der fandt Sted samtidig med, at Kai Niensens Mindeudstilling i København afholdtes, kun Originalmodellerne af »Vorherre puster Liv i Eva« og Ymerbrønden. Endnu mange Billeder kunde nævnes: Karl Schous, Fridolin Johansens, Albert Gottschalks og saa videre, men denne korte Gennemgang faar være tilstrækkelig.

FOT.: JOHNS. RASMUSSEN

*Johannes Larsen: Fra Købmandskontoret
en mørk Vinterdag; malet 1895.*

FRA DET FYNSKE ØHAV

AF IB PAULSEN

DER kan fortælles om Det fynske Øhav paa flere Maader. Der findes *noget* Litteratur om dette baade idylliske og barske Farvand med et Par Snese Øer, hvoriblandt *Achton Friis'* klassiske Værk. Granskning af det skrevne vil først og fremmest blive Spejling af andres Syn paa Tingene, men helt komme udenom Friis kan den ikke, der vil skildre Øerne. Jeg ser det først og fremmest som min Opgave at give noget af Øhavets Atmosfære, fortælle om Øerne og deres Mennesker, som jeg lærte dem at kende gennem Drengæars Farter mellem Øerne. For den, der lærte Øhavet at kende i sin Barndom, og som siden Gang paa Gang gjorde Landgang paa store og smaa Holme, er det fynske Øhav en stor og festlig Helhed, større end troet af Udenforstaaende. Et saadant summarisk Syn paa Tingene, som kommer til Udtryk i denne Artikel, kan vel kritiseres, fordi det her og der negligerer Detaljen til Fordel for en Helhed. Men min Hensigt er at give »dem borte fra« et Indtryk af Øhavets Natur og Mennesker, og der er saa meget smukt og interessant samlet i dette Havomraade, at det vil være umuligt paa den Plads, der er til Raadighed, blot tilnærmelsesvis at faa alt med.

Gaa en lys Vaardag, naar Gyvelen flammer, og Æbletræerne blomstrer i Ødalene, op paa Rygningen af Øhavets »Tag«, paa Korshavns Ravnebjerg, kig Horizonten rundt og bliv glad over den Naadegave af et Syn, Naturen skænker Ø-Gæsten. Man kan opleve den samme Glæde paa Taa-singes Bregninge Banke, der østovre tegner sig som et fint svunget Klammategn i den blaa Dis. Hinsides den Kystlinje, som er skjult af Klintformationer eller levende Hegn, breder sig det Øhav, de Øer og Holme, hvorom man uvægerligt tænker, at de er gjort af Skaberen efter et lyst Indfald. Det ser saa idyllisk ud dette blaa Hav, disse Holme i alle Størrelser, gjort af Græs, Sten og Rølliker, men der hersker ikke idel meteorologisk Idyl i disse tilsyneladende saa milde Farvande. Vinteren er lang og mørk. Da knuges Ølandene i Isens Favntag, til Dækket bliver stærkt nok for Farter med Hestekøretøj og Bil, men saa kan man til Gen-gæld hen ad Aften se en rullende By af Lanterner nærme sig de indfrosne Øer med Proviant og Post. Ogsaa paa sin Vis et storslaet og usædvanligt Syn.

FOT.: D. G. U.

„Trillen“ ved Kidholm. „Trillerne“ dannes af to Strømme og har altid Forbindelse med Land; der er Lyo-, Avernakø- og mange andre Triller.

Man skelner mellem fire Kategorier af Øer i Det fynske Øhav: De helt store som Hovedøerne Taasinge, Thurø, Langeland og Ærø, Øerne af anden Størrelse med nogle Hundrede Indbyggere og landsbymæssig Bebyggelse: Strynø, Birkholm, Hjortø, Skarø, Drejø, Avernakø-Korshavn, Bjørnø og Lyø. Tredie Gruppe er Øerne med nogle faa Gaarde og Huse. Af denne Art kan bl. a. nævnes Strynø Kalv, Halmø, Hjelmshoved, Svelmø. Endelig fjerde Gruppe, de smaa ubeboede Holme, hvoraf mange anvendes til Sommergræsning for Kreaturer fra de større Øer: Dejro, Lilleø, Bredholm, Vogterholm, Bodiken, Grensholm, Nyland, Nylands Kalv, Egholm, Ll. Egholm, Danmark, Græsholm, Grydholm, Flæskholm etc.

Øhavet strækker sig fra Strynø i Øst til Lyø i Vest. En og anden vil maa-ske synes, at jeg burde tage Siø mellem Taasinge og Langeland med, men den forekommer mig i saa høj Grad at høre under langelandsk Overhøjhed, at den ikke kan løsrives fra dette Hele. Øhavet er godt og vel tredive Kilometer langt mellem de to nævnte Yderpunkter, gærdet i Syd af Ærø's Klintkyst, i Øst af Langeland.

Et Sted i sit store Værk skriver Achton Friis om Øboen, at alt, hvad der skal komme til ham, maa naa frem over Havet. »Dette Hav, der næsten altid er ham fjendsk, og som han idelig maa værne sig imod og være paa sin Post overfor. Fra alle Sider kommer Truslerne over Øboen. Han er Manden i den evindelige Paalandsblæst; og selv den blæser hans Hat i

Aftenbillede af Strynø Mølle paa Øens Vestkyst — som
de fleste Møller paa de lave Øer ofte anvendes som Sømærke.

FOT.: T. F. D.

Vandet. Tal med Kvinderne fra en af disse Smaaøer, fortsætter Friis, hør dem fortælle om, hvordan Havet i Hundreder Aar tog deres Mænd og Sønner, naar de i Vintermørke, i Storm eller Taage maatte ud i de aabne Øbojoller efter Læge eller Jordemoder; eller naar i Stormflodsnætter Øens Diger brast for Vandenes Pres, og Mænd, Kvinder og Børn druknede, mens deres Boliger skyllede væk, Kreaturer forsvandt i Braadet, og Jorderne blev lagt øde af Saltfloden for lange Tider.»

Bemærkningen om Hattene er altfor sand. Jo mindre Øer, des mere forfløjne Hatte. Man hører jævntvæk Fremmede give Udtryk for Beklagelse af disse Øboers Vintertilværelse. En og anden Ung kan vel blive utaalmodig og søger maaske ind til »Fastlande« som Taasinge, Thurø, Lange-land, Ærø og Fyn, men jeg har aldrig hørt ældre Øboer give Udtryk for Utilfredshed med deres Lod.

De fynske Øer er Rester af sunket Land. Gravfund og Affaldsdynger beretter om tidlig Beboelse af disse Øer. Knoglefund fortæller, at der har levet store Hjorte paa Hjortø, Birkholm og Skarø. Øerne oplevede i Venteriden voldsomme Hærgninger. De var Fyns Forposter i Syd og blev efterhaanden helt affolkede, til hen i Middelalderen nye Dristige drog ud og bosatte sig, driftige Bønder, Fiskere og Søfolk med Næse for Handel med Tysken. Christoffer af Bayern havde sit Bøvl med disse gæve Øboer, der brød sig fejl om Bestemmelserne og drev livligt Forprang paa tyske Havne. Med Christian den Første og den Anden gik det ikke stort

bedre. De modtog talrige Klager over det fynske Øhavs Handelsmænd, over »dem, som bygge och bo paa Thorøø, Stryn, Strynbo Kalluf, Byrckholm, Hjortøø, Skareøø, Dregeøø och Tossing«. Den ulovlige Handel skadede Borgerskabet i Svendborg. Kongerne havde altsaa deres Ærgrelser af disse Øboer, hvoraf der er flere Typer fra det nordiske til det næsten slaviske Udseende, hvorom gisnes, at den har Venderblod i Aarene. Det er almindeligt paa disse Øer at træffe Mennesker med fint formede, smalle Ansigter, glat mørkt Haar og dybtliggende mørke Øjne, hvor nærliggende at gisne, at Medlemmer af Bugislavs Slæng forblev paa Øerne og levede sig sammen med deres Mennesker, efterhaanden som de vendte tilbage. Stærkt Indgifte i tidligere Tid kan have medvirket til at bevare dette Islæt i de forløbne Aarhundreder.

Indtil for ikke saa forfærdelig mange Aar siden mødtes Fremmede paa disse Øer med Mistænksomhed, senere afviklet til Fordel for et mere venligt Forbehold, der dog meget vel kan udvikles til varigt og varmt Venskab med Øens Gæster. I saa Henseende har Befolkningen paa Øerne i Det fynske Øhav en Del til fælles med Jyden. Et Udtryk for denne Mistænksomhed overfor Fremmede kan det siges at være, at Øboerne i strenge Isvintre i forrige Aarhundrede gik Isvagt paa Ødigerne og rørte Trommerne, dersom nogen nærmede sig. Man var paa sin Post til at give Skarnsfolk en varm Modtagelse.

Var det i gammel Tid saare besværligt at leve paa disse Øer, var det endnu besværligere at dø. Gravfærd foregik søværts, før Drejø fik Kirke, til Kirkegaarden i Ærøskøbing. Men var Vandene islukkede, henstilledes de Døde under aaben Himmel og ventede paa Overfart. Paa Drejø skete dette efter Sigende paa Vestpynten ved Drejø Skov.

Til Kirken paa Drejø søger Folk fra Birkholm, Hjortø og Hjelmshoved, og før Skarø fik Kapel, kom de ogsaa herfra i deres Joller, der formerede saavel Bryllups-, som Daabs- og Ligtog. Til Drejø — »Verdens Midtpunkt« — stævnede de hid fra alle Sider, baade Levende og Døde.

Endnu i 1523 hørte Drejø under Nyborg Slot »til Fadebur«, som det hedder i de historiske Skrifter. Drejø Sogn omfatter nu omkring 550 Beboere og blev oprettet i Midten af det sekstende Aarhundrede. Nabøen, Skarø, hørte før den Tid til Øster Skerninge Sogn paa Fyn, Birkholm til Humble Sogn paa Langeland og Hjortø til Bjerreby paa Taasinge.

Den Gejstlige, som har virket i mange Aar paa disse Øer, kan berette om gribende Mindehøjtideligheder, om hvorledes Følger af sortklædte Mennesker gør Landgang og leder Tanken hen paa gamle Dages Gravfærd, da Ætten strømmede til fra nær og fjern, for at mindes den Døde i det Gravøl, som paa de fynske Øer kaldes Æregilde eller Ær-Øl.

FOT.: MERLUF LYKKE

En Overdaadighed af vild Flora paa Digerne, Elektricitetsmaster, som næsten skjules af Buske og Træer, og smalle, snoede Veje, er en Del af Avernakø Idyl. Den virker helt H. C. Andersensk. Øens Duft er Hyldeblomsternes og dens Tone Maageskrig og Vaderfløjt.

FOT. IB PAULSEN

*Tjerne paa Dejro i Julisol over den blændende hvide Strand.
Bagude ses Ærøskøbings Vesterstrand.*

De gamle Øboer var meget overtroiske. Befolkningen havde sine udpegede Troldkarle og Troldkvinder, sære Gamle, der ikke blandede sig med de andre, eller blev holdt udenfor. Mange Øboer hastede endnu i min Barndom forbi Troldstederne paa forskellige Øer, ihukommende de Rædsler, Overleveringen knyttede dertil, men i Dag er Øbonden en moderne indstillet Agrar, der med og uden Radioens Hjælp tager Pejling for den kommende Dag af Vejr og Vind og som dyrker god Jord efter de nyeste Metoder. Almindelig Velstand præger Øerne. De mest intellektuelle af disse Øboer udvikler en kraftfuld Livsfilosofi. Isolertheden fremelsker en udpræget Individualisme, som er et ægte Træk hos disse Ø-Repræsentanter for dansk Folkekarakter. Følger man en Øbondes Tankegang, og lytter man intenst til hans Tale, fremmanes Billedet af Enkeltindivider, hvis Stejlhed i længst forgangen Tid gjorde dem Tilværelsen uudholdelig i Hjorden paa »Fastlandet«, og som drev dem ud paa forblæste Næs og Øer som Nybyggere. Det var Bønder og Fiskere gjort af et særligt Materiale, stejle Naturer, hvem Snak om Kalorier og Vitaminer fremdeles er komisk Tale. Paa disse Øer *vader* man i Kalorier og frisk Luft. Der er sund Opfattelse i mange af disse Øboers Betragt-

*En af de maleriske Lyo-Gaarde under store, typiske
Træer ved et af Øens mange Gadekær.*

FOT.: JØRGENSEN, FAABORG

ninger af Livet hinsides Sundene, hvor — som en stout Øbonde sagde til mig i Trediverne — hele Klereciet gaar gennem det røde og det døde Hav, blot en Fløjtyr marcherer i Spidsen. Disse Øboer passede fra første Færd ikke ind i Fastlandsmosaikken, og mange gør det vel ikke endnu. De har udviklet sig til Enere.

Det hænder, at en Ødreng ligger paa et Tangdige og stirrer længselsfuldt efter Kyster bag de rokkende Sømærker, for hans unge Sind saare eftertragtellesværdige Maal. Hvad gemmer Synsranden af Glæder og Værdier, han kan hente og bringe hjem til sin Ø, naar han til sin Tid overtager Slægtsgaarden. Fantasien maler, mens han drømmer om den ny Tid, og Bølgerne mumler et og andet til ham i deres Leg med Havstokkens Sten. Men mange Unge kommer tilbage til Øen, naar de en Tid har været ude at prøve Vingerne. Øerne har en sælsom Fastholdelseskraft. Der kunde tegnes andre Billeder af Øtilværelsen, Motiver af idelig Kamp med genstridigt Hav. Naar de svære Vinterstorme drager mod disse Øer, er der Spænding i Øsamfundet. Vil Digerne holde? Skal Aars Arbejde atter forgaa i en altfortærende Saltflod som de to i Halvfjerdserne? Da stævner i Stormnætterne Karlfolk mod Digerne med Skovle, Spader,

Løftestænger og Sække til Grus, til den Kamp med Elementerne, i hvilken Øboen *maa* sejre, før han lettet kan udbryde: »Aa, Gudskelov, nu stiger Vandet ikke mere.«

Man stilles overfor store Naturforskelle indenfor disse 30 km Hav. Strynø, Birkholm, Hjortø, Skarø og Drejø adskiller sig lige saa meget fra Øer som Avernak-Korshavn, Bjørnø og Lyø som Fyn fra Jylland. I Øst lav Østrand og Sletteland, i Vest stort svungne Linjer i et monumentalt Ølandskab, der naar Klimax i Korshavnsmassivet.

Strynø danner sit eget Sogn, hvortil hører Smaaøer som Strynø Kalv, Vogterholm, Bondeholm, Bodiken, Bredholm, Grensholm o. fl. Øen er 894 Tdr. Land og tæller hen imod 700 Mennesker, dels samlet i Landsbyen, dels bosat omkring paa Øen. Koldslægtens Navn er knyttet til Frøforædlingsarbejde. Ifølge Valdemar II's Jordebog anvendtes Strynø i gammel Tid til Opdræt af Heste, men blev tidligt tillagt Grevskabet Langeland. Den fik allerede i 1589 sin Kirke og betegnedes i 1560'erne som stærkt bebygget. 1664 fandtes der 30 Familier paa 34 Steder paa Strynø og Strynø Kalv.

De to næste »Landsby« Øer i Øhavet er Birkholm og Hjortø, henholdsvis 173 og 161 Tdr. Land og beboet af godt et halvt Hundrede Mennesker. I hele Drejø Sogn, hvortil disse Øer som nævnt hører, bor som nævnt ca. 550 Sjæle. Begge disse Øer beskyttes af Havdiger og begge led voldsom Overlast ved Stormfloden i 1872. Birkholmerne betegnes i nogle Omtaler af Øerne som »Drejø Sogns Franskmænd«, hvilket hentyder til det sydlige Islæt, jeg før nævnte i Ansigtsform og Skikkelser. Paa Birkholm var der efter Stormfloden i 1872 kun 2 Huse tilbage, men Birkholmerne tabte ikke Modet. Første Dag efter Ulykken helligede de Opsamlingen af Torsk, som Havet havde sendt ind over Ødigerne.

Hjortø er skønnest, naar Hylden blomstrer. Der er Hyldebuske overalt paa denne smukke Ø. Deres Duft smyger sig mellem de gamle Bindingsværkskaarde. Hjortø havde i sin Tid Landsbybebyggelse, hvoraf det meste brændte efter et Lynnedslag i Juni 1917. Derefter flyttede Byboerne ud. Den maleriske Vandmølle paa Sydkysten er et meget anvendt Sømærke. Hjortø har sit eget lille Mejeri og daglig Postforbindelse med Ærøskøbingfærgen. Den sejlene »Post« fra Hjortø er kendt af alle, der har gjort denne Rejse. Hans grønne Baad kender al Slags Vejr. Ogsaa Skarø, der er noget større end Birkholm og Hjortø, led haardt under Storm- og Saltfloderne i Halvfjerdserne. I flere Huse stod Vandet til Vindueskarmene i over et Døgn. Dens Vesterbjerg er en halv Snes Meter højt, og Øens Natur er typisk for Øhavet.

Hvassast har Katastrofe i den nyeste Tid ramt Sognets Hovedø — Drejø,

*Gadebilledet i Lyø By er Bindingsværks-Syn med
Bindestreger af levende Hegn.*

FOT.: HERLUF LYKKE

der er paa 747 Tdr. Land og »flak som en Pandekage«, omtrent da, hvis man ser bort fra Højdedraget ved Drejø Skov. Øens Beliggenhed en Mil fra Ærøskøbing, en Mil fra Taasinge og en Mil fra Fyn har som nævnt givet den Tilnavnet »Verdens Midtpunkt«.

Scr. Hans Aftensdag 1942 vandrede jeg paa en ærøsk Havvej. Bierne summede og det føg med Sommerfugle i Brisen. Overalt duftede det af Kløver, ret en Sommerdag af dem, man længes saa meget efter. Af og til brød min Skonæse en Rullesten op af Vejbelægningen. Den trillede med en tør Lyd ned over Bakkehældet. Alt syntes Idyl, men med eet fangede Blikket borte over Øhavet en enorm graa Paddehat, som man siden saa den afbildet efter Atombombeforsøgene ved Bikini. Den stod over Drejø, baaret af flammende Søjler. I Løbet af faa Minutter var den steget flere Hundrede Meter til Vejs: Drejø brændte. En Katastrofe, der aldrig vil blive glemt i Øhavet. Den Eftermiddag ødelagdes en af de mest karakteristiske Øbyer i vort Land. 17—18 Gaarde og Huse forsvandt. Besøger man nu Øen, er den stadig Idyl, men der er kommet noget bart over Drejø. Gaarde er flyttet ud. Straaet er blevet Tegl og de knoppede Ruder, der saas overalt i Byens Døre, gik til i Ilden. Mange af de nye

Huse er pæne, men de er ikke maleriske. Den nye Præstegaard hører til det bedste af det nye, hvoraf noget ogsaa direkte skæmmer. Drejø By blev splittet hin Junidag. Nogle Drejøboere er glade for de nye Gaarde, andre ønsker de gamle tilbage. Men paa de nye Mure har Ejerne fæstnet deres Bomærker. En har et »Lyn«, men eet savnes, det Bomærke, der mindede om Hagekorset, og som Manden, der ikke kunde lide Tyskere, derfor ikke vilde genopsætte. Det er ellers raske Folk, der bor paa Drejø. Engang havde en Drejøbos Hund næsten ædt en ung Pige fra Ærø. Der blev sendt Stævning, som skulde forkyndes af Drejøs Stævningsmand. Han ventede et Par Dage og returnerede derpaa Dokumentet med Paa-tegningen: »Da Manden er uskyldig, afvises herved Sagen.«

De vestlige Øer er de største. Dobbeltøen Avernakø-Korshavn er paa 1049 Td. Land, Bjørnø paa 272 og Lyø paa 1113. Avernakø har ikke mindre end to Byer, Avernakø og Munke By. Her samles man omkring Majstangen, og Øen er rig paa monumentale og smukke Partier. Korshavn og Avernakø forbindes med et langt Drej, hvor det gaar voldsomt til i haardt Vejr, og som i Tidens Løb har kostet flere Livet. Achton Friis beretter en pudsig Historie om Avernakøboernes Psyke. En Mand havde for mange Aar siden forgrebet sig paa nogle Rødspætter i et

FOT.: IB PAULSEN

Grydholm er en Lilliput-Ø: En Tot Græs og et Rev, nogle Graasten og et Par Ternereeder — det er alt.

*Maageæg-Samleren og hans lille Søn gør Dagens
Resultat op paa Lilleø.*

FOT.: IB PAULSEN

Hyttefad. Hans Straf var Udefrysning, men Historien kom Politimesteren for Øre, og han kunde ikke undgaa at blande sig i Sagen. Folk fra Øen blev stævnet som Vidner, men deres Mund var lukket med en halv Snes Segl. »Den Sag kendte de skam ikke noget til, det maatte simpelt- hen være Løgn — man stjæler ikke paa Avernakø.« Politimesteren skal have lader Sagen falde.

Bjørnø's største Højde er 24 Meter. Ogsaa den er en dejlig Ø med en smuk og ejendommelig Landsbybebyggelse. Fra Højdedragene er der enestaaende smuk Udsigt over Faaborg Fjord i Nord, Dyreborgkysten i Vest og mod Ærø i Syd.

Paa Lyø er man atter i noget, der ligner de østlige Øers Landsbydyller, blot forstærket ved pragtfulde Gademotiver med flere Gadekær og meget store og monumentale Træer. Lyø's og Valdemar Sejrs Historie er saa nært forbundne, at det ikke behøver at repeteres. Øens Strand er enestaaende. Lyø har flere Oldtidsminder. Mange af Lyø's Gæster har prøvet at slaa paa Klokkestenen for at aflokke Granitten »Toner«. Lyø er en af Øhavets allersmukkeste Øer, en af dem, hvortil man Gang paa Gang med Glæde vender tilbage, for at opdage nye Naturskatte.

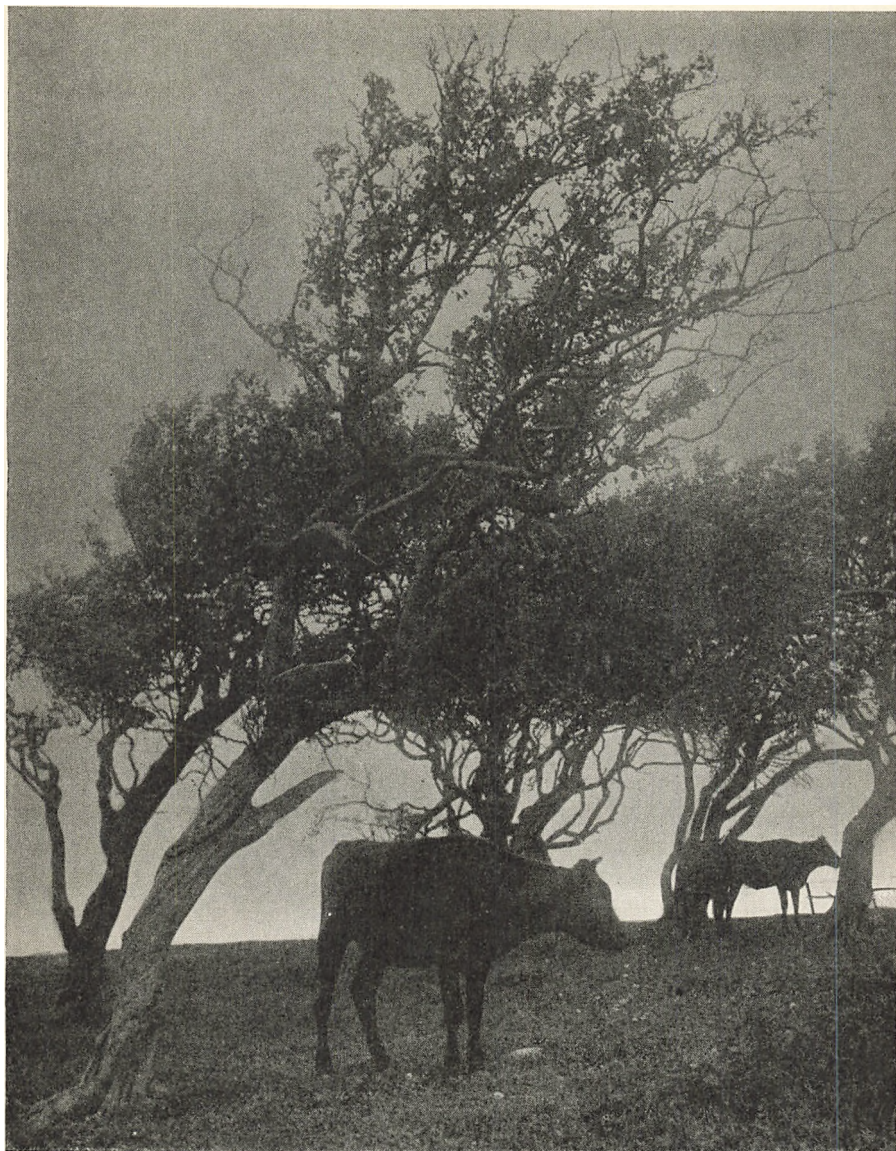
Fra vor Udkigspost paa Ravnebjergets Top paa Korshavn saa vi i Nord

Svelmøs Klint. Svelmø og Ll. Svelmø hører kommunalt under Aastrup mellem Svendborg og Faaborg, og er adskilt fra hinanden ved et smalt, lavvandet Farvand. Afstanden til den fynske Kyst er ubetydelig, men nok til at være besværlig for Svelmøboerne i haardt Vejr. Svelmøs Børn sejles til Skole paa Fyn, og for Posttransporten fik Svelmøbonden, nu afdøde Gaardejer J. H. Jørgensen, 100 Kr. om Aaret. Det bli'r man ikke fed af. Der findes paa Svelmø to Gaarde. Gaardejer J. H. Jørgensen var den typiske Øbo, tæt af Skikkelse og med stort Lune. Skønt fuldbefaren Sømand i sin Ungdom overtog han i Halvfemsene Vestengaarden, hvis Gaardsplads er fælles med Østengaardens, kun skilt ved et Stendige. Gaardejer Jørgensen kunde fortælle adskilligt om Svelmøs Historie, der adskiller sig en Del fra de øvrige Smaaøers af Typen med faa Gaarde og Huse.

Paa en Granitstolpe ved Vestengaardens nordlige Indkørsel læses Tallet 1845, og ved Sydporten sidder et Bræt med Ordene: »C. A. S. Fra Ærøe 1818«, men Svelmø Vestengaard maa formodes at være meget ældre. Saavel Ærøboens Runer i Træet som mange Ringe i Vestengaardens Ladebygning erindrere om den Tid, da Svelmø i udstrakt Grad blev benyttet som Mellemstation af Kvægsmuglere paa Vej med deres Kvægdrifter fra det slesvigsk administrerede Ærø til Fyn. Ogsaa illegale Hestetransporter gik over Svelmø. Om Dagen rastede Smuglerne hos Svelmøfolkene. Den følgende Nat fortsattes Færden over Fladvandet til Fyn.

Som andre af Øhavets Øer har Svelmø oplevet sine rystende Begivenheder. En af dem, der vil mindes længst, var den Difteriepidemi, som for mange Aar siden bortrev de fleste af Øens Børn. Den gamle Svelmøbonde fortalte mig dette med lav Stemme og understregede det dybe Indtryk, denne triste Begivenhed gjorde paa Øboerne i vid Omkreds. Til Øens Glæder i den nyere Tid hørte Kong Christians og Dronning Alexandrines Svelmøbesøg. En Sommerdag ankrede »Dannebrog« op ud for Kysten.

»Jeg stod og malede Jolle nede ved Broen,« fortalte Jørgensen. »Dronningen kom hen til mig og spurgte, om jeg havde en god Badstrand. Jeg anviste Majestæterne Sandet ved Revtrillen, og Kongen og Dronningen blev derovre et Par Timer. Da de vendte tilbage, havde vi hejst Flaget, og jeg spurgte Kongen, om han havde Lyst til at smage paa vort Gammeløl. Det havde han og saa ud, som om det smagte ham, selvom han ikke stak saa dybt i Glasset, som vi Øboer plejer, naar Tørsten plager. Nu kan De selv gaa med ind og smage paa Mosten.« Vil man gaa rationelt til Værks, og raader man over egen Baad, bør

FOT.: IB PAULSEN

*En graa Efteraarsaften paa en af de ubeboede Smaaøer.
Kaadheden er gaaet af Ungkvæget, der har græsset Som-
meren igennem paa Holmene, men en skønne Morgen
benter Prammene dem hjem til de lune Stalde.*

FOT.: IB PAULSEN

Svelmø med Revet udstrakt mod Lille Svelmø. I Baggrunden Fynskysten ved Nakkebølle Fjord.

man begynde et Besøg i Øhavet ved Strynø eller Lyø og sejle gennem Farvandet i hele dets Længde. Da rejser man fra Smaastrand i Øst med Engelskgræs og Bellis til Storstranden i Vest med Strandkaal og Rullesten. En hel Del af det østlige Farvand var medregnet i den store Inddæmningsplan, der blev omtalt for nogle Aar siden. Der tænkte bygget Dæmninger mellem Marstal og Ristinge paa Langeland i Syd og fra Ærøskøbing over Øen Dejstø (ikke Drejø) til Taasinge i Nord. Det var projekteret til et halvt Hundrede Millioner Kroner, og Maalet var at skabe Danmarks fjerdestørste Ø af Ærø, Langeland, Taasinge og Øer og Holme indenfor de nævnte Afgrænsninger.

For flere af de ganske smaa Øers Vedkommende gaar der Sagn om tidligere Bebyggelse, men man har vanskeligt ved at tro paa det. Hvorfra har eventuelle Beboere i Fortiden faaet Ferskvand?

Mange af disse større og mindre Ølande kendes ogsaa som Klokkefrøernes Øer. Klokkefrøens eller Peder Oxe Frøens Stemme bæres videnom af Brisen og minder om fjerne Malmtoner. Det er ejendommeligt at opleve dette. Da jeg sidst besøgte Hjelmshoved, boede der seks Men-

*Udsynet fra Korshavns Højdedrag mod Tvillingeøen
Avernakø. I Kimmingen Bjørneø.*

FOT.: IB PAULSEN

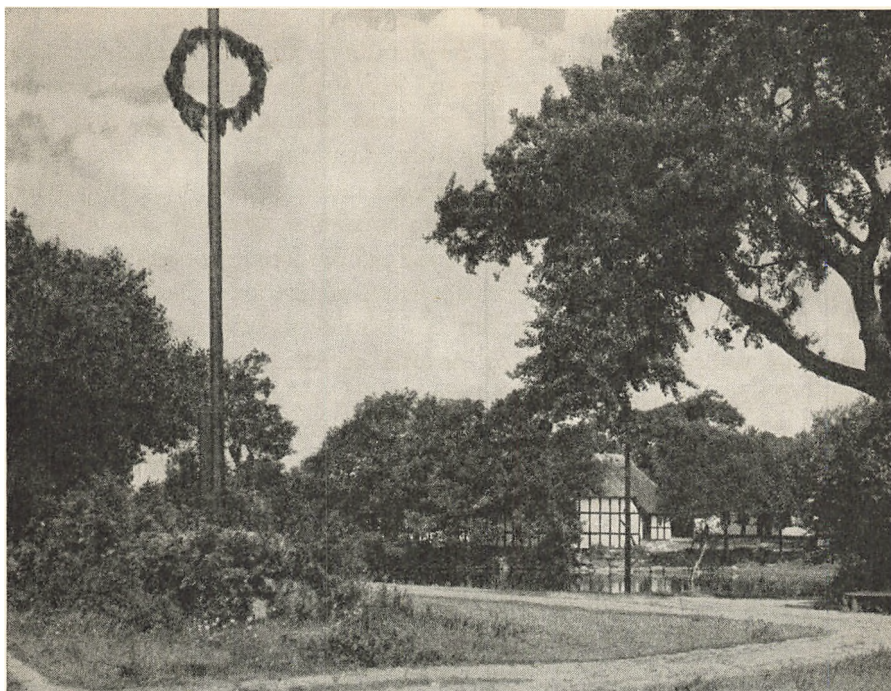
nesker i Øens to Ejendomme. Hele Herligheden er 29 Td. Land stor. Vi gik strandlangs og kom til Færgestedet mod Hjortø, en ganske lille »Havn« med Plads til tre Pramme. Paa Kysten stod en Barkekedel. Med eet fangede vore Øren Lyden af Klokketklang. Det lød sælsomt en hed Sommereftermiddag midt i Havet. Vi gik mod Lyden, der kom fra Øens Midte, og stod tilsidst ved Randen af et lille Kær, helt tilgroet i Bunden, men fra det kom de mærkelige Lyde. Vi lagde os ned og kiggede, og da der blev Ro, dukkede først en, saa mange Frøsnuder op gennem Andemaden og udsendte Toner. I Snesevis af saadanne »Knebler« kimede fra det grønne Vand som et betagende Lydfænomen af næsten overjordisk Art. Naar Klokkefrøerne klemter, kan der stanges Aal ved Østrandene, siger de gamle Øboer. Da ser man Aaleblussende trække Perlekæder langs Kysterne.

Jeg laa en saadan Nat til Ankers ved Korshavn. Vi var med vor Baad listet ind i Revkrogen og havde lagt os der. Trillens hvide Maagebryster havde været vort Sømærke. Det var en af de Dage, da Revtrillens Strandkaal lyser friskt blaagrøn af nye Skud. Havet bruste fyrigt mod Rallen.

I Vigen var der stille. Det flodede til Havbleg, og Aalefolkene kom, da Mørket faldt paa. De blændende Lygter drev ind i Revkrogen fra alle Sider. Stemmer mumlede foran Lydkulisser af pagajende Aalejern. Klokken hen ad halvtre laa nogle Aaleblussere helt inde under Land. Det gjaldt vel en Kop Kaffe og en Bid Brød. Lanternernes Lys skabte et paa sin Vis fantastisk Sceneri paa Klintvæggen. Man er vant til, at Buske og Træer faar Lyset ovenfra og kaster Skyggen ned. Her var det omvendt. Lyset strømmede nedefra op under Væksterne, fortegnede dem og sendte ravnsorte Skygger op ad den stærkt oplyste Klint. I Gruber i Leret stod Pytter af det dybeste Sort, jeg har set. Væksternes Undersider var snehvide. Alt virkede forvredent og grotesk. Korshavn stod som et uhyre plastisk Negativ, hvis Uhyggevirkning kulminerede, da en Aalestanger med sit Jern, skuldret som Lanse, begav sig strandlangs. Den Skygge, han afsatte paa Klinten, var enorm. Hovedet ragede ovenud af Billedet. Der var kun Plads til Kroppen, som hovedløs vandrede af Sted med et Bundt Havslanger i Haanden, en fantastisk King-Kong, der forsvandt i Natten, og af en Skikkelse, saa Klokkeren fra Notre Dame kunde have taget første Præmien i en Skønhedskonkurrence i Sammenligning dermed.

Blandt de ubeboede Holme er flere saa bittesmaa, at de blot bestaar af Græs som et Stuegulv og den sædvanlige Revtrille. Havfuglene er Øernes eneste Beboere. Grydholm mellem Drejø og Skarø havde tre Terner paa sin Ryg, da jeg var der sidst. Rederne laa ved Roden af store Tidsler, og det puslede af Tanglopper overalt paa Øen. Lig en Kæmpefinger paa en halvt lukket Haand peger Revet mod Sydøst. Strømmen malede stiltfærdigt omkring den Sten, der dannede »Fingeren«s Negl, og afsatte sit Sand i en ny Retning. Saaledes blev Danmarks Tanger til i Tidens Løb. Ens i det store er disse Holme vidt forskellige i det smaa. Det kræver Øje for Bagateller at finde ud af hver enkelts særlige Kendetegn. Paa disse Smaaøer er Strandskaden, Færingernes Tjaldur, Strandens Stafet. Ustandselig lyder dens Dy-dy-dy, og det lyner fra røde Næb og Ben. Maageunger piler i Juli af Sted paa sært lange Ben under stumpe, dunede Kroppe.

Dejrø udenfor Ærøskøbing er den smukkeste af Øhavets ubeboede Øer, bevokset med Tjørne, hvorom Sagnet fortæller, at de blev plantet paa den sorte Døds Tid, da Tjørnen var Pestmærket; men Dejrøs Vækster er næppe saa gamle. Hvis et Menneske, der kender Øhavet ud og ind, i Silhouetter vilde gengive, hvad han saa paa sin Færd, vilde Dejrøs blive en af dem, man ikke kunde tage Fejl af, det er Tjørnenes Skyld. Øen er paa 33 Tønder Land og let at finde paa ethvert anvendeligt Kort over Det fynske Øhav. Lidt længere inde i Klevenbugten, hvis

*Majstangen paa Avernakø er ikke et Rudiment.
Hver Vaar faar den sin friske Krans.*

FOT.: HERLUF LYKKE

Prop Dejrnø er, ses Lilleø og allerinderst inde Nørreholm, der er saa lav, at man skal vide, at den er der, for at finde den. Nørreholm er et mærkværdigt Stykke Natur i disse Omgivelser. Den har Lyng. Greb engang i tidlig Tid en Jætte en Nævefuld Hedeland mellem Sdr. Omme og Oksbøl og slyngede det Sydøst ud?

I sin Tid hørte Dejrnø under det i 1682 til Ærøskøbings Borgere bortlejede Købinghof, beliggende ved Byens Torv. For faa Aar siden var Dejrnøs Naturskønhed i den største Fare. Nogle havde fundet paa, at den egnede sig som Forsøgsomraade, og man kunde tænke sig at opdyrke den og bygge paa den, men Ærøboerne, der har Sommergræsning derovre, sagde heldigvis Nej. Den er Maagernes og Vildændernes Land og har aldrig været civiliseret. Dejrnø er smukkeste, naar Tjørnene blomstrer og tegner sig hvide mod blaa Luft. Ellers staar de krogede Vækster kun lysere end Luften, naar Himlen farves blaasort af en optrækkende Torden med gule Skyrande. I saadanne Uvejrsm minutter er Fornemmelsen af Øens Ælde aller stærkest. Da hviler der Stemning af Urtid over Dejrnø, og placerer Dejrnøtyren sig rigtigt i Billedet, ser man

Uroksen som en genopstaaet Aand, levendegjort under springende Lyn. »Gud, de gaar i Vandet,« hviner den smaa Sommergæst, naar en Maageunge rejser sig for hendes Fod og vrikker sig tilsøs gennem Strandens Tangbælte. Der foresvæver hende maaske noget om Druknedød, men Maageunger er ikke saa hjælpeløse endda. Man træffer dem endog meget langt til Søs under Jagerdække af aarvaagne gamle paa smalle, blaa Sabelvinger. De finder altid hjem.

Saaledes kunde man blive ved med at fortælle Træk fra Øhavet. Sommergæsten oplever en hel Del af det fra Rutebaadenes Dæk. Man kan sejle fra Svendborg og Faaborg, en Baad anløber Langeland og Strynø, en anden Drejø, en tredie Lyø og Avernakø. Alle tre Ruters Endepunkt er Ærø. Er Vejret blidt og Vandet blankt, svæver Øerne som Luftslyn over Havet. Nogle nære og grønne med flammende røde Tage, andre fjerne og blaa. Helt uvirkeligt i sin Skønhed. Men ogsaa betagende virkeligt.

FOT.: V. A. RAMSING

Foruden Rutebaadene, der besørger den daglige Forbindelse mellem Øerne indbyrdes og mellem det fynske Fastland, befares Sundene af mange Smaaskibe, som tager sig af den tungere Fragt til og fra Øerne. Her er en af „Lastbilerne“ paa sin Tur ad de sydfynske Vandveje.